

სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

მოსამართლეთა კონფერენციის მასალები

თბილისი
27/28 სექტემბერი, 2013

Conference on the Independence and Profession of Judges

Conference Materials

Tbilisi
27th/28th September, 2013

წიგნი გამოცემულია გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) ფინანსური მხარდაჭერით. ტექსტში მოცემული დასკვნები და შეფასებები არ უნდა იქნეს განხილული, როგორც გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მოსაზრება.

გამოცემაზე პასუხისმგებელი | ჯგუფი „სიესტა“
გამომცემელი | ქეთევან კილურაძე
ტექნიკური უზრუნველყოფა | გვანცა მახათაძე
© GIZ, 2013

გამომცემლობა „სიესტა“, 2013

გამოცემულია 2013, თბილისი

ISBN 978-9941-443-48-0

გამომცემლობა შპს „სიესტა“

თბილისი, ვერიკო ანჯაფარიძის ქ. №16

ტელ./ფაქსი: +995 32 2 92 31 49, +995 32 2 22 07 08

ელ-ფოსტა: books@siestagroup.ge

www.siestabooks.blogspot.com

სიესტა

მოსამართლეთა კონფერენციის მასალები

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

თბილისი, 27/28 სექტემბერი

დღის წესრიგი / საკითხები

კონფერენციის ორგანიზატორები:

ევროპის საბჭო (CoE),

ევროკავშირის წარმომადგენლობა (EU Delegation),

გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ),

საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობის

გერმანული ფონდი (IRZ),

ნორვეგიის კანონის უზენაესობის მრჩეველთა

მისია საქართველოში (NORLAG),

გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP),

მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი

გაძლიერების პროექტი (USAID/JILEP)

გაერთიანებული და პარალელურად მიმდინარე სხდომების საკითხები:

- მოსამართლის დამოუკიდებლობა
- სამოსამართლო ეთიკა და პასუხისმგებლობა
- მოსამართლის დატვირთვა და საქმეთა განაწილება
- მოსამართლის კარიერა
- მოსამართლის ინდივიდუალური შეფასება
- მოსამართლის მიერ მოვალეობის დარღვევა და მისი შედეგები
- სამოსამართლო სწავლება და სასწავლო დაწესებულებები
- მოსამართლის ანაზღაურება და სოციალური გარანტიები
- ზეგავლენისგან მოსამართლის დაცვის სამართლებრივი მექანიზმები
- მართლმსაჯულება და გენდერული ასპექტები
- სასამართლოს გამჭვირვალობა და საზოგადოებასთან ურთიერთობა
- მოსამართლეთა თვითმმართველობა
- მოსამართლეთა გაერთიანებები
- მოსამართლეთა საერთაშორისო ურთიერთობები
- შეჯამება

დღის წესრიგი / საკითხები

პარასკევი, 27 სექტემბერი

გამთენიისას	უცხოელი სტუმრების ჩამოსვლა
დღილით	ქართველი მოსამართლეების ჩამოსვლა რეგიონებიდან
11:30-14:00	რეგისტრაცია
12:00-13:00	<p>წინასაკონფერენციო სხდომა</p> <p><i>პირობითი ნდობა</i> – როგორ გარდაიქმნა ბრანდენბურგი სამართლებრივ სახელმწიფოდ (40 წუთიანი დოკუმენტური ფილმი გერმანიის გაერთიანების შემდეგ ბრანდენბურგში/ აღმოსავლეთ გერმანია სასამართლო რეფორმების შესახებ; დისკუსია თანაავტორსა და მოსამართლე <i>თომას მელცერთან</i>)</p>
13:00-14:00	სადილი
14:00-14:30	<p>გახსნა: მისასალმებელი სიტყვა</p> <ul style="list-style-type: none"> • პარლამენტის თავმჯდომარე <i>დავით უს უფაშვილი</i> • ევროკავშირის სრულუფლებიანი ელჩი საქართველოში <i>ფილიპ დიმიტროვი</i> • ამერიკის შეერთებული შტატების სრულუფლებიანი ელჩი საქართველოში <i>რიჩარდ ნორლანდი</i> • გერმანიის სრულუფლებიანი ელჩი საქართველოში <i>ორთვინ ჰენიგი</i> • ევროსაბჭოს საქართველოს ოფისის ხელმძღვანელი <i>კატერინა ბოლონიეზე</i> • გაეროს განვითარების პროგრამის მუდმივი წარმომადგენლის მოვალეობის შემსრულებელი <i>ინიტა პაულოვიჩა</i> • მოდერატორი: მოსამართლე, GIZ-ის ჯგუფის ხელმძღვანელი <i>თომას მელცერი</i> • ორგანიზატორი: GIZ

<p>14:30-15:10</p>	<p>გაერთიანებული სხდომა 1 (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული)</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: სასამართლოს რეფორმის მომდევნო ეტაპზე დაგეგმილი ცვლილებების წარმოდგენა • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე კონსტანტინე კუბლაშვილი ○ იუსტიციის მინისტრი თეა წულუკიანი • მოდერატორი: მოსამართლე, GIZ-ის ჯგუფის ხელმძღვანელი თომას მელცერი • ორგანიზატორი: GIZ
<p>15:10-15:30</p>	<p>მცირე შესვენება (ყავა) და კონფერენციის მონაწილეთა ერთობლივი ფოტოსესია</p>
<p>15:30-16:30</p>	<p>გაერთიანებული სხდომა 2 (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული)</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლის დამოუკიდებლობა • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე ულრიჰ შაგენლოხი ○ საერთაშორისო მოსამართლე, EUCJR-ის ექსპერტი, აგნეშკა კლონოვიჩ-კა-მილარტი • მოდერატორი: მოსამართლე, GIZ-ის ჯგუფის ხელმძღვანელი თომას მელცერი • ორგანიზატორი: GIZ
<p>16:30-16:50</p>	<p>მცირე შესვენება (ყავა)</p>
<p>16:50-18:00</p>	<p>4 პარალელურად მიმდინარე სხდომა სხდომა 1 A – დარბაზი 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • სამოსამართლო ეთიკა და პასუხისმგებლობა • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ კალიფორნიის შტატის მოსამართლეთა ქცევის შეფასების კომისიის ხელმძღვანელი ვიქტორია ჰენლი ○ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, იუსტიციის უმაღლესი სკოლის ლექტორი სა-მოსამართლო ეთიკის საკითხებში, ლაშა კალანდაძე

	<ul style="list-style-type: none"> • მოდერატორი: მოსამართლე, ზვოლე-ლელიშტადის რაიონული სასამართლოს ყოფილი თავმჯდომარე, ბერტ მანი • ორგანიზატორი: JILEP
	<p>სხდომა 1 B (სამუშაო ენები: ქართული-ინგლისური-გერმანული) – დარბაზი 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლის დატვირთვა და საქმეთა განაწილება • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე ულრიჰ შაგენლოხი ○ თბილისის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარე, მამუკა ახვლედიანი ○ თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე, დავით ლიბრაძე • მოდერატორი: UNDP-ის სამართლის ექსპერტი, კახა ნიქარიშვილი • ორგანიზატორი: UNDP
	<p>სხდომა 1 C (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული) – დარბაზი 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლის კარიერა • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ აშშ მოსამართლე, კოსოვოს მოსამართლეთა და პროკურორების დამოუკიდებელი კომისიის ყოფილი თავმჯდომარე ტიმოთი ჯ. ბალანდი ○ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მდივანი, ლევან მურუსიძე • მოდერატორი: EWMI-JILEP დირექტორის მოადგილე, გიორგი ჩხეიძე • ორგანიზატორი: JILEP
	<p>სხდომა 1 D – დარბაზი 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლის ინდივიდუალური შეფასება და დაწინაურება

	<ul style="list-style-type: none"> • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> o EUCJR-ის ექსპერტი ფრანჩესკო კონტინი o თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე მაია ბაქრაძე • მოდერატორი: თბილისის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე ვალერი ცერცვაძე • ორგანიზატორი: EUCJR
18:00-19:00	ავტობუსებით წასვლა მთანმინდაზე, რესტორანში „ფუნიკულიორი“
19:00-21:00	ოფიციალური მიღება / ვახშამი, რესტორანი „ფუნიკულიორი“ , მთანმინდა <ul style="list-style-type: none"> • მისასალმებელი სიტყვა
21:00	დაბრუნება სასტუმროში
შაბათი, 28 სექტემბერი	
9:00-9:30	რეგისტრაცია
9:30-10:45	<p>გაერთიანებული სხდომა 3 (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული)</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლის მიერ მოვალეობის დარღვევა და მისი შედეგები (დისციპლინური წარმოება და სხვა) • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> o კალიფორნიის შტატის მოსამართლეთა ქცევის შეფასების კომისიის ხელმძღვანელი, ვიქტორია ჰენლი o თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, დისციპლინური კოლეგიის თავმჯდომარე ნათია ქუთათელაძე o უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე, უზენაესი სასამართლოს დისციპლინური პალატის თავმჯდომარე მაია ვაჩაძე • მოდერატორი: დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე ულრიჰ ჰაგენლოხი • ორგანიზატორი: GIZ
10:45-11:05	მცირე შესვენება (ყავა)

<p>11:05-12:15</p>	<p>4 პარალელურად მიმდინარე სხდომა</p> <p>სხდომა 2 A (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული) – დარბაზი 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: სამოსამართლო სწავლება და სასწავლო დაწესებულებები • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ მოსამართლე, ზვოლე-ლელიშტადის რაიონული სასამართლოს ყოფილი თავმჯდომარე ბერტ მანი ○ ევროპის საბჭოს ექსპერტი შოთა რუხაძე ○ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დამოუკიდებელი საბჭოს წევრი თამარ ზამბახიძე • მოდერატორი: იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დირექტორი, ლაშა მაღრაძე • ორგანიზატორი: CoE
	<p>სხდომა 2 B – დარბაზი 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლის ანაზღაურება და სოციალური გარანტიები • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ NORLAG, მოსამართლე ბერნტ კროგი ○ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი ვახტანგ თორდია • მოდერატორი: NORLAG, მრჩეველი სამართლებრივ საკითხებში გიორგი გიორგაძე • ორგანიზატორი: NORLAG
	<p>სხდომა 2 C (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული) – დარბაზი 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: ზეგავლენისგან მოსამართლის დაცვის სამართლებრივი მექანიზმები • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე ასტრიდ ფლური ○ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე ალექსანდრე იოსელიანი

	<ul style="list-style-type: none"> • მოდერატორი: უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე თეიმურაზ თოდრია • ორგანიზატორი: IRZ
	<p>სხდომა 2 D – დარბაზი 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მართლმსაჯულება და გენდერული ასპექტები • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ ჰაგენის უნივერსიტეტის პროფესორი, მართლმსაჯულებაში გენდერული საკითხების ექსპერტი ულრიკე შულცი ○ თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე ნათია ჯორბენაძე • მოდერატორი: თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე ლია ორკოდაშვილი • ორგანიზატორი: JILEP
12:15-13:00	სადილი
13:00-14:10	<p>4 პარალელურად მიმდინარე სხდომა</p> <p>სხდომა 3 A – დარბაზი 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: სასამართლო გამჭვირვალობა და საზოგადოებასთან ურთიერთობა • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ აღმოსავლეთ-დასავლეთ მენეჯმენტის ინსტიტუტის ექსპერტი მარკ ვესტი ○ თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე მირანდა ერემაძე • მოდერატორი: თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე თამარ ალანია • ორგანიზატორი: JILEP
	<p>სხდომა 3 B მოსამართლეთა თვითმმართველობა – დარბაზი 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული) • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე საბინე შონკნეჰტი

	<ul style="list-style-type: none"> ○ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე ლელია მამულაშვილი • მოდერატორი: მოსამართლე, ზვოლენ-ლელიშტადის რაიონული სასამართლოს ყოფილი თავმჯდომარე ბერტ მანი • ორგანიზატორი: GIZ
	<p>სხდომა 3 C – დარბაზი 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლეთა გაერთიანებები • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, ასოციაციის „მოსამართლეთა ერთობა“ თავმჯდომარე ნათია გუჯაბიძე ○ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, მოსამართლეთა ასოციაციის გამგეობის წევრი ლევან თევზაძე • მოდერატორი: UNDP დემოკრატიული მმართველობის ჯგუფის ხელმძღვანელი ნათია ნაცვლიშვილი • ორგანიზატორი: UNDP
	<p>სხდომა 3 D (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული) – დარბაზი 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • საკითხი: მოსამართლეთა საერთაშორისო ურთიერთობები • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ GIZ, დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე დიტმარ ონუსაიტი ○ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე ლაშა კალანდაძე • მოდერატორი: დრეზდენის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე საბინე შლოსჰანი • ორგანიზატორი: GIZ
<p>14:10-14:30</p>	<p>მცირე შესვენება (ყავა)</p>

<p>14:30-16:00</p>	<p>გაერთიანებული სხდომა 4 (სამუშაო ენები: ქართული, ინგლისური, გერმანული)</p> <ul style="list-style-type: none"> • პარალელური სხდომების შეჯამება • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ თითოეული მოდერატორი წარმოადგენს ერთ რეკომენდაციას და სამომავლო კონფერენციისთვის ერთ სურვილს • დისკუსია • დასკვნითი შეჯამება • მომხსენებლები: <ul style="list-style-type: none"> ○ იუსტიციის მინისტრი თეა წულუკიანი ○ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე კონსტანტინე კუბლაშვილი • მოდერატორი: მოსამართლე, GIZ-ის ჯგუფის ხელმძღვანელი თომას მელცერი • ორგანიზატორი: GIZ
<p>16:00</p>	<p>ქართველი მოსამართლეების გამგზავრება რეგიონებში</p>
<p>კვირა, 29 სექტემბერი</p>	
<p>დილით</p>	<p>უცხოელი სტუმრების გამგზავრება</p>

სასამართლოს დამოუკიდებლობა და სიტყვის თავისუფლება

აგნიშკა კლონოვიეცკა-მილარტი

უკვე საკმაოდ ბევრი ითქვა იმის შესახებ, რომ აუცილებელია პოზიტიური ღონისძიებების განხორციელება სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და ავტონომიის გასამყარებლად. ვფიქრობ, საკითხის მრავალფეროვნებისთვის, საინტერესო იქნება განვიხილოთ სასამართლოს მდგომარეობა სასამართლოს დამოუკიდებლობის, ავტონომიისა და სიტყვის თავისუფლების ურთიერთობის ჩრდილში, როცა ეს ეხება სასამართლო პროცესზე კომენტარის გაკეთების შესაძლებლობას. სახეზეა მონეტის ორი მხარე: კომენტარი, რომელიც კეთდება მოსამართლეების და სხვათა მიერ. როგორც ჩემთვის საკუთარი გამოცდილებიდან ცნობილია, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში სასამართლოს არამდგრადი მდგომარეობა საკმაოდ ართულებს დისკუსიას ამა თუ იმ წყაროს, ან კონკრეტული გადაწყვეტილების ლეგიტიმურობის თაობაზე და სასამართლოს და მოსამართლეს აყენებს დილემის წინაშე, როგორ მოახერხოს ხალხის დარწმუნება იმაში, თუ რატომ უნდა ენდოს ხალხი მოსამართლეს, სასამართლოს და მათ გადაწყვეტილებებს. ამავე დროს, თავისუფალი მედია აქცენტს აკეთებს იმ საქმეებზე, რომელიც საზოგადოებას აინტერესებს. ყველაფერ ამას თან ერთვის ჩავარდნები სასამართლოსა და მოსამართლის ფუნქციონირებაში.

სისხლის სამართალი თითქმის ყველგან უფრო მეტად იქცევა საზოგადოების ფართო და სპონტანურ ყურადღებას, ვიდრე კერძო სამართალი. მათაც კი, ვისაც ჩვეულებრივ არ აინტერესებს სამართლებრივი საკითხები, აქვთ საკმაოდ მყარი მოსაზრებები და რწმენა სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლებრივი საქმეების მიმართ. სასამართლოს ნებისმიერი ხარვეზი, ან მედიაში გაშუქებული ნიუსი, რომელიც ეხება სასამართლო დეფექტს, შესაძლებელია გამოყენებული იქნას აქტივისტების და ჟურნალისტების მხრიდან. პოლიტიკური კრიტიკისათვის და გამოიწვიოს შენიშვნები სასამართლოს მიმართ მთლიანად ან სპეციფიურ საქმეებთან დაკავშირებით. იმის საჩვენებლად, თუ ეს რამდენად სენსიტიური სფეროა, მაგალითისთვის შეიძლება მო-

ვიყვანოთ პოლონეთი, სადაც იუსტიციის მინისტრის მსახურობის საშუალო ვადა ერთ წელს არ აღემატება. მეორეს მხრივ, მოქმედი აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლებმა შეიძლება იჩქარონ და გამოთქვან კრიტიკა ან უპასუხონ არსებულ კრიტიკას და სისხლის სამართლებრივი საქმე წინასწარ წარმატებულად გამოაცხადონ. ამ ფაქტორებმა, როგორც ეს ითქვა ჰამერბერგის ანგარიშის გავრცელებისას, შეიძლება გამოიწვიონ **ad hoc** და კრიზისული/პოპულისტური რეაქციები.

გთხოვთ, კარგად გამიგოთ. საზოგადოების ინფორმირების, საჯარო დებატებისა და განათლების საჭიროება ნამდვილად არსებობს. როგორც გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ განაცხადა, დანაშაული არის თანამედროვე ისტორიის ნაწილი და მისი ჩადენა, მისი გამომწვევი ფაქტები და საპასუხო პროცესები მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ ყურადღებას იქცევს. მეორე მხრივ, პროფესიული ჯგუფის ინტერესების დაცვის რეალური საჭიროება არსებობს – ფაქტია, რომ იქ, სადაც მოსამართლეები თავის დასაცავად ხმას ვერ იღებენ, ნაკლებად სავარაუდოა ეს სხვა ვინმემ გააკეთოს მათი სახელით, კომპეტენტურობას რომ თავი დავანებოთ. ბოლოს, არსებობენ ინდივიდუალური ინტერესები და მოტივები – მოსამართლეები ისევე როგორც სხვა საჯარო მოხელეები, ადამიანები არიან და მათ ესაჭიროებათ ისაუბრონ საკუთარ რწმენასა და მოსაზრებებზე (განსაკუთრებით, როცა სასონარკვეთილებაში არიან), მათ ესაჭიროებათ, რომ მათი გადანყვეტილებები საზოგადოებისთვის მისაღები იყოს და ეს ყველაფერი ქმნის კონფლიქტს ეტიკეტის დაცვის საჭიროებასა და აზრის გამოხატვის თავისუფლებას შორის. სპიკერი მოსამართლე, კომპეტენტური და დატრენინგებული მოხელე, რომელსაც ევალება საზოგადოების ინფორმირება მიმდინარე საქმეებზე, მედიაში გავრცელებული კრიტიკისათვის პასუხის გაცემა და ინსტიტუციური მოსაზრებების, როგორც წესი, იურიდიული ლაბირინთების გასაგებ ენაზე წარმოდგენა – არის ის ინსტიტუტი, რომელიც პოლონეთში შეუცვლელი მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ყველა ინსტანციისთვის.

შეზღვევა მთავრობის მიერ სასამართლო საქმეებზე კომენტარის ბაკეთებისას

სამართლებრივად, ევროპული კონსტიტუციების უმრავლესობაში, ნორმები, რომლებიც ეხება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს შესაბამის სახელმწიფოებში, უშუალოდ მოქმედ სამართალს წარმოადგენენ. ამგვარი ნორმებიდან ერთ-ერთია აზრის გამოხატვის თავისუფლება, რომელსაც შეიცავს საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლი¹. როგორც ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ დაადგინა, დემოკრატიულ სახელმწიფოში აზრის გამოხატვის თავისუფლების ფუნდამენტური მნიშვნელობის გამო, ეს უფლება ყოველთვის უნდა განიმარტოს ისე, რომ შენარჩუნებულ იქნას მისი სპეციალური ღირებულება, რაც გულისხმობს პრეზუმფციას სიტყვის თავისუფლების სასარგებლოდ, განსაკუთრებით საჯარო სფეროში. შესაბამისად, კანონები, რომლებიც ზღუდავენ სიტყვის თავისუფლებას, უნდა განიმარტოს შეზღუდულად. ნებისმიერ შემთხვევაში, კანონით დადგენილი შეზღუდვები უნდა აკმაყოფილებდეს პროპორციულობის ტესტს: შეზღუდვა უნდა იყოს საკმარისი და აუცილებელი დასახული მიზნის მისაღწევად და კანონით დაცული ინტერესის და სიტყვის თავისუფლების დაბალანსებისას, უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სიტყვის თავისუფლებას.

განსაკუთრებული დაცვის ქვეშ ექცევა აზრის გამოხატვის თავისუფლება. როგორც დადგენილია კონსტიტუციის 24-ე მუხლში, ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გაავრცელოს თავისი აზრი ზეპირად, წერილობით ან სხვა საშუალებით².

თუ მხედველობაში მივიღებთ სიტყვის თავისუფლების პრეზუმფციას და ასევე იმას, რომ არ არსებობს მართლმსაჯულების განხორციელებისადმი საზოგადოების ნდობის პრეზუმფცია, რატომ არ უნდა იყოს შეზღუდული აღ-

¹ კონსტიტუციის მუხლი 19 „ყოველ ადამიანს აქვს სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლება“. დაუშვებელია ამ მუხლში მითითებული უფლებების შეზღუდვა, თუ მათი განხორციელება არ ხელჰყოფს სხვათა უფლებებს. მუხლი 24. 1. „ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გაავრცელოს თავისი აზრი ზეპირად, წერილობით ან სხვაგვარი საშუალებით.“

² მუხლი 24. 1. „ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გაავრცელოს თავისი აზრი ზეპირად, წერილობით ან სხვაგვარი საშუალებით.“

მასრულებელი ხელისუფლება, ან სხვა ვინმე, სასამართლოს კრიტიკის დროს მიმდინარე საქმეების კომენტირებისას.

ამის პასუხი არის ის, რომ კონსტიტუცია ზღუდავს საჯაროდ აზრის გამოხატვას მიმდინარე საქმესთან დაკავშირებით ინდივიდუალური უფლებების დასაცავად. საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით ეს უფლებებია პიროვნების განვითარების უფლება, პატივის, ღირსების უფლება, უდანაშაულობის პრეზუმფცია. საჯაროდ აზრის გამოხატვას განსაკუთრებით დიდი ეფექტი აქვს და შეიძლება დიდი ზიანი მოიტანოს, როდესაც ამას თავად სახელმწიფო აკეთებს. როგორც ადამიანის საერთაშორისო უფლებათა დაცვის, როგორც საერთაშორისო, ასევე ეროვნულ სასამართლო პრაქტიკაში, ეს საკითხი განხილული იქნა საჯარო მოხელის მიერ, მიმდინარე საქმეში ჩარევის ქრილში, საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რაც არღვევს ინდივიდის უფლებას დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოზე, ხოლო სისხლის სამართლის საქმეებზე – უდანაშაულობის პრეზუმფციას.

შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა აღიარა, რომ უდანაშაულობის პრეზუმფცია, როგორც ეს ფორმულირებულია სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტში, მოიცავს „ვალდებულებას ყველა საჯარო ორგანოსათვის, რათა მათ თავი შეიკავონ საქმის შედეგების წინასწარი განსჯისგან, ანუ ისეთი საჯარო განცხადებების გაკეთებისგან, რომლითაც ადასტურებენ განსასჯელის ბრალეულობას“³. იმის დასადგენად, დაარღვია თუ არა სახელმწიფო მოხელემ უდანაშაულობის პრეზუმფცია, კომიტეტი მხედველობაში იღებს: 1) მედიაში დამაზიანებელი განცხადებების გაშუქების მასშტაბს⁴

³ გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ზოგადი კომენტარი No. 32, მუხლი 14, სასამართლოსა და ტრიბუნალის წინაშე თანასწორობის უფლება და სამართლიანი პროცესის უფლება U.N. Doc. CCPR/C/GC/32 (23 აგვისტო 2007), პარაგრაფი. 30; უნი ზოგადი კომენტარი N. 13, თანასწორობა სასამართლოების წინაშე და უფლება სამართლიან და საჯარო განხილვაზე კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი სასამართლოს მიერ, მუხლი 14 (13 აპრილი 1984)

⁴ *Larrañaga v. The Philippines*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/87/D/1421/2005, კომუნიკაცია N. 1421/2005 (14 September 2006), პარაგრაფი 7.4 (სადაც მრავალრიცხოვანი საინფორმაციო რეპორტაჟი მოუწოდებდა ავტორის სიკვდილით დასჯისაკენ, სანამ განაჩენი იქნებოდა გამოტანილი; *Saidova v. Tajikistan*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/81/D/964/2001, კომუნიკაცია N 964/2001 (20 აგვისტო 2004), პარაგრაფები. 3.5, 6.6 (სახელმწიფო მედია მუდმივად აწარმოებდა მასშტაბურ მედია კამპანიას, რომელიც აშკარად ეწინააღმდეგებოდა უდანაშაულობის პრეზუმფციას). იხ. ზოგადად *Mwamba v. Zambia*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/98/D/1520/2006, კომუნიკაცია N 1520/2006 (30 აპრილი 2010), პარაგრაფები. 2.4, 6.5 (სადაც მედია

2) საჯარო მოხელის მიერ შერჩეულ სიტყვებს⁵ 3) დამაზიანებელი განცხადებების განმეორებითობას⁶ 4) აპლიკანტის სტატუსს⁷. უდანაშაულობის პრეზუმფციაზე უფლების დარღვევა გასაკიცხია საჯარო მოხელის ამა თუ იმ უწყებისადმი კუთვნილების მიუხედავად⁸.

საქმეზე „გრიდინი რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ“, პოლიციის უფროსმა განაცხადა, რომ ის დარწმუნებული იყო იმაში, რომ ბრალდებული იყო მკვლელი⁹. ამასთან ერთად გამოძიებელმა ბრალდებული დამნაშავედ გამოაცხადა საჯარო შეხვედრებზე, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა სასამართლო სხდომამდე. ეს განცხადებები ფართოდ იქნა გაშუქებული მედიაში და შექმნა საკმაოდ მყარი საზოგადოებრივი განწყობა ბრალდებულის ბრალეულობასთან დაკავშირებით, რაც აისახა სასამართლო სხდომის დარბაზში შექმნილ დაძაბულ გარემოზე. ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა დაადგინა უდანაშა-

გამოაქვეყნა მრავალრიცხოვანი ჩვენებები, რომლებმაც ხელჰყვეს უდანაშაულობის პრეზუმფციას); *Engo v. Cameroon*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/96/D/1397/2005, კომუნიკაცია N 1397/2005 (17 აგვისტო 2009), პარაგრაფები. 3.6, 7.6 (სადაც სახელმწიფო მედია ეწეოდა განგრძობად პროპაგანდას ავტორის წინააღმდეგ); ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, *Gridin v. Russian Federation*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/69/D/770/1997, კომუნიკაცია N 770/1997 (18 ივლისი 2000), პარაგრაფი 3.5 (სადაც სახელმწიფო სადგურებმა და გაზეთებმა გადმოსცეს, რომ ავტორი იყო ცნობილი მკვლელი და გამაუპატიურებელი).

⁵ *Saidova v. Tajikistan*, პარაგრაფი 3.5 (სადაც სახელმწიფო მედიამ ავტორის ქმარი და თანაბრალდებული კრიმინალებად და ამბოხებულებად მოიხსენია); *Larrañaga v. The Philippines*, პარაგრაფები. 3.4, 7.4 (სადაც პრეზიდენტის მდივანმა და მაღალი თანამდებობის პირებმა განაცხადეს, რომ ბრალდებულს უნდა მიესაჯოს სიკვდილი).

⁶ *Larrañaga v. The Philippines*, პარაგრაფები. 3.4, 7.4; *Engo v. Cameroon*, პარაგრაფი 7.6 (სადაც სახელმწიფო მედიამ მრავალჯერადად მიუთითა ავტორის დამნაშავეობაზე საქმის განხილვამდე და გამოაქვეყნა სტატია ამ მიმართებით, შესაბამისად დაარღვია უდანაშაულობის პრეზუმფცია); *Saidova v. Tajikistan*, პარაგრაფი 6.6 (სახელმწიფო მედია აწარმოებდა მუდმივ კამპანიას უდანაშაულობის პრეზუმფციის საწინააღმდეგოდ).

⁷ *Larrañaga v. The Philippines*, პარაგრაფები. 3.4, 7.4 (the Presidential Secretary, a senior official); *Ashurov v. Tajikistan*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/89/D/1348/2005, კომუნიკაცია N 1348/2005 (2 აპრილი 2007), პარაგრაფი 3.4 (presiding trial judge); *Gridin v. Russian Federation*, პარაგრაფი 8.3 (მაღალი თანამდებობის პირები – სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლები); *Engo v. Cameroon*, პარაგრაფი 7.6 (State-run media); *Saidova v. Tajikistan*, პარაგრაფები. 3.5, 6.6 (State-run media).

⁸ *Larrañaga v. Philippines*, პარაგრაფი 3.4; *United States v. Koubriti*, 305 F. Supp.2d at 742.

⁹ *Gridin v. Russian Federation*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/69/D/770/1997, კომუნიკაცია N 770/1997 (18 ივლისი 2000), პარაგრაფი 3.5.

ულობის პრეზუმფციის დარღვევა იმის გამო, რომ მაღალი თანამდებობის პირმა „ვერ გამოიჩინა ის თავშეკავება, რაც მას ევალეზობდა მე-14 მუხლის მეორე პარაგრაფის შესაბამისად“. გარდა ამისა, თუმცა ბრალდებულმა გაასაჩივრა განაჩენი იმ საფუძველზე, რომ მისი ეს უფლება დარღვეული იყო, რუსეთის ფედერაციის უზენაესმა სასამართლომ ეს კონკრეტული საკითხი განხილვის გარეშე დატოვა.¹⁰

იმ საქმეებზე, რომლებიც არ მოიცავს საჯარო მოხელეთა მიერ გაკეთებულ განცხადებებს, მიკერძოებულმა წინასასამართლო მედია-კამპანიამ, რომელსაც სახელმწიფო აფინანსებს ან აკონტროლებს, შეიძლება ასევე წარმოშვას სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა სამართლიანი პროცესის უფლების დარღვევის გამო, თუ არ იქნა მიღებული საპასუხო ღონისძიებები. საქმეში „მარინიჩი ბელორუსიის წინააღმდეგ“¹¹, მოპასუხე სახელმწიფოს დაეკისრა პასუხისმგებლობა უდანაშაულობის პრეზუმფციაზე ბრალდებულის უფლების დარღვევის გამო, როდესაც სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებად ტელევიზიაში ნაჩვენები იქნა ბრალდებულის დაკითხვის ეპიზოდები ბრალდებულის დამნაშავეობაზე მიმთითებელი კომენტარებით¹². საქმეში „ენგო კამერუნის წინააღმდეგ“, კამერუნის სახელმწიფო მედიამ საგაზეთო სტატიების მეშვეობით განახორციელა პროპაგანდისტული კამპანია ბრალდებულის წინააღმდეგ, სადაც ის არაერთგზის წარმოაჩინა, როგორც დამნაშავე. თუმცა მომჩივანმა წერილები მისწერა პროკურორს, იუსტიციის მინისტრსა და კამერუნის რადიო-ტელევიზიის მმართველ დირექტორს და მოითხოვა მათგან ამდგვარი ინფორმაციის პუბლიკაციის შეჩრება, მან ვერასდროს მიიღო პასუხი¹³. სხვა მსგავსი შემთხვევები ადასტურებენ, რომ სახელმწიფოსგან მართული მედიის მიერ ექსტენსიური და ნეგატიური გაშუქება, როდესაც ბრალდებულებს უწოდებენ „დამნაშავეებს“ და „მეამბოხეებს“, ხელწყოფს უდანაშაულობის პრეზუმფციაზე უფლებას¹⁴.

¹⁰ *Gridin v. Russian Federation*, პარაგრაფები. 3.5, 8.3.

¹¹ *Marinich v. Belarus*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/99/D/1502/2006, კომუნიკაცია N 1502/2006 (16 ივლისი 2010).

¹² *Marinich v. Belarus*, პარაგრაფები. 2.4, 10.6.

¹³ *Engo v. Cameroon*, პარაგრაფები. 3.6, 7.6.

¹⁴ *Saidova v. Tajikistan*, პარაგრაფი 6.6; იხ. აგრეთვე *Kulov v. Kyrgyzstan*, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მოსაზრებები, U.N. Doc. CCPR/C/99/D/1369/2005, კომუნიკაცია N 1369/2005, (26 ივლისი 2010), პარაგრაფი 8.7.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის მიხედვით, რომელიც ადგენს გამომხატვის თავისუფლებას, საჯარო მოხელეებს არ ეკრძალებათ ინფორმაციის მინოდება საზოგადოებისთვის საქმისწარმოებასთან დაკავშირებით, ან საზოგადოებრივი დებატების ხელშეწყობა საჯარო ინტერესით მოცულ საკითხებზე, თუმცა მათ ეს უნდა გააკეთონ ისეთი სიფრთხილით, რომ სრულად იყოს დაცული უდანაშაულობის პრეზუმფცია¹⁵. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ საჯარო მოხელეებმა თავი უნდა შეიკავონ¹⁶ ბრალდებულის დამნაშავეობის თაობაზე განცხადებების გაკეთებისგან, სანამ ის დამნაშავედ არ იქნება ცნობილი კანონის შესაბამისად. ამ ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო ინტერესის შეჯერებისას, ადამიანის უფლებათა სასამართლომ ნაბიჯ-ნაბიჯ დაადგინა ის ელემენტები, რომლებიც მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, რათა დადგინდეს მოახდინა თუ არა საჯარო მოხელის განცხადებამ გავლენა მოსამართლეზე ისე, რომ კითხვის ქვეშ დადგა სასამართლოს მიუკერძოებლობის შთაბეჭდილება და უდანაშაულობის პრეზუმფცია. ეს ფაქტორები მოიცავს შემდეგს:

- 1) სიტყვები, შერჩეული საჯარო მოხელის მიერ, მათ შორის, რამდენად მიუთითებენ ისინი ეჭვის არსებობაზე პირის მიმართ ან მის ბრალეულობაზე.
- 2) რა კონტექსტში იქნა გაკეთებული განცხადება¹⁷
- 3) განმცხადებლის სტატუსი¹⁸

¹⁵ *Konstas v. Greece*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 53466/07, 24 მაისი 2011, პარაგრაფი 34; *Allenet de Ribemont v. France*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 15175/89, 10 თებერვალი 1995, პარაგრაფი 38; *Fatullayev v. Azerbaijan*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 40984/07, 22 აპრილი 2010, პარაგრაფი 159.

¹⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით უდანაშაულობის პრეზუმფცია და სამართლიან პროცესზე უფლება შეიძლება იქნას ხელყოფილი ასევე მედიაში გაკეთებული კერძო პირების სტატიებით და განცხადებებით, რომელთა მიზანია საქმის შედეგებზე ზეგავლენა ან საქმის განმხილველი მოსამართლის პოზიციის უზურპირება). იხ. *Worm v. Austria*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 83/1996/702/894, 29 აგვისტო 1997, პარაგრაფები. 50, 54.

¹⁷ *Butkevičius v. Lithuania*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 48297/99, 26 მარტი 2002, პარაგრაფი 50 (სადაც განცხადება გაკეთდა მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეზე, თუმცა ეს ფაქტორი უნდა შერჩეულიყო სიტყვებთან კონტექსტში); *Daktaras v. Lithuania*, პარაგრაფი 43.

¹⁸ იხ. მაგ. *Konstas v. Greece*, პარაგრაფი 43 (რომელშიც, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მხედველობაში მიიღო იუსტიციის მინისტრის კონკრეტული

4) საჯარო ინტერესი, რომელიც ახლავს სისხლის სამართლის საქმეს¹⁹

5) განცხადების მიმართება დროში საქმისწარმოებასთან²⁰

6) საქმე განხილულ იქნა პროფესიონალი მოსამართლის, თუ ნაფიცი მსაჯულების მიერ²¹

მართლაც, მუხლი 6 (2) გამოიყენება პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შემდეგაც, სააპელაციო საქმისწარმოებისას. მაგალითად, საქმეში „კონსტასი საბერძნეთის წინააღმდეგ“, პარლამენტის წინაშე განცხადებები გააკეთეს პრემიერ-მინისტრმა, ფინანსთა მინისტრმა და იუსტიციის მინისტრმა ცნობილი პიროვნების შესახებ, რომელსაც მსჯავრი დაედო პირველი ინსტანციით და რომელმაც გაასაჩივრა განაჩენი. ამ შემთხვევაში ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა,

ფუნქცია, როგორც პოლიტიკური ფიგურისა, რომელიც თანამდებობრივად ახორციელებს ზედამხედველობას სასამართლოს ორგანიზაციასა და გამართულ ფუნქციონირებაზე); *Ergashev v. Russia*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 12106/09, 20 December 2011, პარაგრაფი 172.

¹⁹ იხ. მაგ. *Burzo v. Romania*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 75109/01 and 12639/02, 30 ივნისი 2009, პარაგრაფი 160; *Tourancheau and July v. France*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 53886/00, 24 ნოემბერი 2005, პარაგრაფი 74.

²⁰ იხ. მაგ. *Butkevicius v. Lithuania*, პარაგრაფი 51 (რომელშიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად იქნა მიჩნეული, რომ საქმის განხილვის სანყის სტადიაზე თავიდან ყოფილიყო აცილებული განცხადებები, რომლებიც შეიძლება განიმარტოს, როგორც ბრალდებულის ბრალის დამადასტურებელი); *Alenet de Ribemont v. France*, პარაგრაფი 37 (გამოძიების სანყისი ეტაპი მიჩნეულ იქნა უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევად, ვინაიდან სადაო განცხადებები გაკეთდა განმცხადებლის დაკავების შემდეგ, მაგრამ გამოძიების დაწყებამდე); იხ. აგრეთვე *Konstas v. Greece*, პარაგრაფი 44 (სადაც დარღვევა დადგინდა იმის მიუხედავად, რომ დიდი დრო იქნა გასული სადაო განცხადებებიდან სასამართლოს გადაწყვეტილებამდე). განცხადებების გაკეთების დრო, როგორც ჩანს, არის კრიტიკული ფაქტორი, თუმცა უდანაშაულობის პრეზუმფცია უნდა იქნას დაცული მთელი სისხლის სამართლის პროცესის მსვლელობისას.

²¹ *Burzo v. Romania*, პარაგრაფი 166; *Craxi v. Italy*, ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 34896/97, 5 December 2002, პარაგრაფი 104 (დაადგინა, რომ ნაფიცი მსაჯულთა გარეშე საქმის განხილვისას, პროფესიონალ მოსამართლეებს აქვთ გამოცდილება და ტრენინგი, რათა გაანეიტრალონ გარედან ნაკარნახევი მოსაზრებანი); *Ensslin, Baader and Raspe v. Federal Republic of Germany*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 7572/76, 7586/76 & 7587/76, 8 ივლისი 1978, პარაგრაფი 15 (რომელიც ადგენს, რომ ნაფიცი მსაჯულები შეიძლება უფრო ადვილად მოექცნენ ზეგავლენის ქვეშ)

რომ პრემიერ-მინისტრს არ დაურღვევია მუხლი 6 (2), ვინაიდან მან მხოლოდ ზოგადად მიუთითა განმცხადებლის სისხლის სამართლის საქმეზე საპარლამენტო დებატებისას, საჯარო დისკუსიის ინტერესიდან გამომდინარე, თუმცა ფინანსთა და იუსტიციის მინისტრებმა დაარღვიეს ნორმა, ვინაიდან ისინი გასცდნენ უბრალო მინიშნებას, მათი განცხადება შეიცავდა სარკასტულ ელემენტებსა და მოსაზრებებს ბრალდებულის დამნაშავეობის თაობაზე²².

ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციის მე 8 (2) მუხლი ნეერ სახელმწიფოს ავალდებულებს „არ დასდოს პირს მსჯავრი არაფორმალურად, ან საჯაროდ გაავრცელოს მოსაზრება, რომელიც ხელს უწყობს საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებას“ მიმდინარე საქმეზე. მან მითითება გააკეთა ევროსასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებულ პრინციპებზე და დაადგინა, რომ მონაწილე სახელმწიფომ დაარღვია მე-8 (2) მუხლში გადმოცემული უდანაშაულობის პრეზუმფიცია, მედიის წინაშე ბრალდებულის, როგორც დამნაშავის გამომზეურებით მანამ, სანამ ამ უკანასკნელს მსჯავრი დაედებოდა ინკრიმინირებული ქმედების ჩადენაში²³. ინტერამერიკულმა სასამართლომ იგივე საქმეზე დააკონკრეტა, რომ მოცემული უფლება უკრძალავს სახელმწიფოებს „დასდოს პირს მსჯავრი არაფორმალურად ან საჯაროდ გაავრცელოს მოსაზრება, რომელიც ხელს უწყობს საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებას“ მანამ, სანამ პირს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა საბოლოოდ არ დაეკისრება კანონის შესაბამისად²⁴. მსგავსი დარღვევა დადგინდა ერთ საქმეზე, სადაც სახელმწიფო მოხელეებმა ალღუმზე გაატარეს ბრალდებული, რომელსაც „დამამცირებელი ტანსაცმელი“ ეცვა, როგორც ლალატის ჩამდენს²⁵.

²² *Mokhov v. Russia*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 28245/04, 4 მარტი 2010, პარაგრაფი 29; *Shuvalov v. Estonia*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 39820/08 და 14942/09, 29 მაისი 2012, პარაგრაფი 75; *Konstas v. Greece*, პარაგრაფი 33; *Daktaras v. Lithuania*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 42095/98, 10 October 2000, პარაგრაფი 41; *Fatullayev v. Azerbaijan*, პარაგრაფი 160.

²³ საქმე *Lori Berenson-Mejias v. Peru*, ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკული სასამართლო, გადაწყვეტილება (არსებითი გადაწყვეტილება, რეპარაცია და ხარჯები), 25 ნოემბერი 2004, პარაგრაფები. 158-161.

²⁴ საქმე *Lori Berenson-Mejias v. Peru*, პარაგრაფი 160.

²⁵ საქმე *Cantoral Benavides v. Peru*, Series C No. 69, არსებითი გადაწყვეტილება (ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკული სასამართლო), 18 აგვისტო 2000, პარაგრაფები. 119, 121.

ამის მსგავსად, ადამიანის უფლებათა აფრიკულმა კომისიამ დაადგინა უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა „მაღალი თანამდებობის პირების მიერ“ ბრალდებულის დამნაშავედ გამოცხადების და სახელმწიფოს მიერ ორგანიზებული ინტენსიური „წინასასამართლო გაშუქების“ გამო²⁶. საქმეში „*Media Rights Agenda v. Nigeria*,“ ადამიანის და ხალხთა უფლებების აფრიკულმა კომისიამ დაადგინა, რომ ნიგერიის მთავრობამ დაარღვია აფრიკული ქარტიის მე-7 (1) (ბ) მუხლი, როდესაც ორგანიზება გაუწია წინასასამართლო საქმის ინტენსიურ გაშუქებას, რათა დაერწმუნებინა საზოგადოება, რომ საგაზეთო გამომცემლობის დაკავებული თანამშრომელი იყო ღალატში დამნაშავე.

რაც შეეხება ამერიკის შეერთებულ შტატებს, უნდა აღინიშნოს, რომ აშშ სასამართლო პრაქტიკაში დამკვიდრებული პრინციპით, სამთავრობო უწყებებს აქვს უფლება თქვას, რისი თქმაც მას სურს²⁷. მთავრობას ასევე შეუძლია ისაუბროს საკუთარი სახელით²⁸ და გამოთქვას ის შეხედულებები, რომლებიც სურს გამოთქვას²⁹. თუმცა, შესაბამისი სასამართლო პრაქტიკა ავლენს, რომ სიტყვის თავისუფლების პრინციპი ვერასოდეს ვერ გადანონის ბრალდებულის უფლებას სამართლიან და მიუკერძოებელ სასამართლოზე³⁰. მართლაც, უდანაშაულობის პრეზუმფცია უკრძალავს სამთავრობო ორგანოებს და მოხელეებს ისაუბრონ ბრალდებულის სანინააღმდეგოდ განხილვის პროცესში

²⁶ *Media Rights Agenda v. Nigeria*, ადამიანისა და ხალხთა უფლებების აფრიკული კომისია (კომუნიკაცია N 224/98), 6 ნოემბერი 2000, პარაგრაფები. 47, 48.

²⁷ *Rust v. Sullivan*, აშშ უზენაესი სასამართლო (1991), 500 U.S. 173, construed in *Rosenberger v. Rector and Visitors of Univ. of Va.*, აშშ უზენაესი სასამართლო (1995), 515 U.S. 819, p. 833; *Garcetti v. Ceballos*, აშშ უზენაესი სასამართლო (1999), 547 U.S. 410, pp. 421-22; *United States v. American Library Ass'n*, აშშ უზენაესი სასამართლო (2003), 539 U.S. 194; *Nurre v. Whitehead*, აშშ უზენაესი სასამართლო (2010), 130 S.Ct. 1937.

²⁸ *Pleasant Grove City v. Summum*, აშშ უზენაესი სასამართლო (2009), 555 U.S. 460, p. 468.

²⁹ *Summum*, p. 468.

³⁰ იხ. მაგ. *United States v. Koubriti*, Federal District Court, Eastern District of Michigan (2003), 305 F. Supp.2d 723, p. 760 (სადაც აღიარებულია, რომ სასამართლოს უფლებამოსილებაში არ შედის მიუთითოს გენერალურ პროკურორს, თუ როგორ მოაწყოს მისი ოფისი, რათა დააბალანსოს თავისი ორმაგი როლი, როგორც ქვეყნის მთავარი პროკურორის და აღმასრულებელი დეპარტამენტის ხელმძღვანელისა, რომლის ვალდებულებაა საზოგადოების ინფორმირება. სასამართლოს უდავოდ ევალება მის წინაშე წარდგენილი ბრალდებულების სამართლიანი პროცესით უზრუნველყოფა კონსტიტუციის შესაბამისად, განკარგულების გაცემა ამ უფლებების დასაცავად და ზედამხედველობა, რომ ეს განკარგულებები შესრულდეს“).

მყოფ სისხლის სამართლის საქმეზე³¹. საქმეში „შეპარდი მაქსველის წინააღმდეგ“, რომელიც ფართოდ იქნა გაშუქებული მედიის მიერ და სადაც სახელმწიფო მოხელეებმა გააკეთეს ბრალდებულის საწინააღმდეგო განცხადებები, აშშ უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ „მაშინ, როცა დისკუსიას უნდა მიეცეს რაც შეიძლება მეტი თავისუფლება, რომელიც შესაბამისობაში იქნება მართლმსაჯულების სამართლიან და ჯეროვან განხორციელებასთან, არ უნდა დაიშვებოდეს საქმის არსებითი განხილვიდან გადახვევა, რომლის მიზანი დავის გადაწყვეტა იურიდიული პროცედურების შესაბამისად ღია სხდომაზე მიღებული მტკიცებულებების საფუძველზე“³².

უფრო მეტიც, სხვადასხვა მეორადი წყარო მიუთითებს, რომ პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშისა და თავდაცვის მდივან დონალდ რამსფელდის მიერ გუანტანამოს ყურეში დაკავებულთა შეფასება „ცუდ ადამიანებად“, „მკვლელებად“ და „ნამდვილ, განვრთნილ კრიმინალებად“ ჰგავს იმ კომენტარს, რაც სხვა კონტექსტში მიჩნეულა უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევად³³. ეს ყველაფერი სვამს კითხვას, როგორ უნდა იქნას დაცული უდანაშაულობის პრეზუმფცია, როდესაც სწორედ ის ინდივიდები, ვინც შექმნა კომისიის სისტემა, დანიშნა მისი წევრები და ვინც ითამაშებს როლს საქმის გადახედვის პროცესში, აკეთებენ ასეთ განცხადებებს³⁴.

ზემოთ განხილული სასამართლო პრაქტიკის შუქზე, საჯარო მოხელეთა გამოსვლები, რომლებიც აკეთებენ განცხადებებს საქმის გადაწყვეტისათვის არსებით საკითხებზე, შეუსაბამოა სასამართლოს დამოუკიდებლობასა და ავტონომიასთან. განსაკუთრებით, განცხადებები ბრალდებულის დამნაშავეობის თაობაზე შეუსაბამოა უდანაშაულობის პრეზუმფციასთან.

³¹ *Koubriti*, 305 F. Supp.2d 723, pp. 758 (სადაც მიჩნეულია, რომ გენერალური პროკურორის კომენტარი პროცესის მსვლელობისას, რომ მთავარი მოწმის ჩვენებას აქვს არსებითი ღირებულება მთავრობისთვის, შეიძლება იყოს არაჯეროვანი, და არასწორი.), 760 („ჩვენ არ ვენიანააღმდეგებით განცხადებებს, რომლებიც ასახავენ დეპარტამენტის პოლიტიკას, ასევე განცხადებებს საქმისწარმოების ფაქტებთან დაკავშირებით. რაც შეეხება გენერალური პროკურორის განცხადებებს, რომლებიც შეეხება მიმდინარე სისხლის ან სამოქალაქო საქმის პერსპექტივას, ისინი არ უნდა შეიცავდნენ იმ ფაქტების მტკიცებას, რომლებმაც შეიძლება საზოგადოებას შეუქმნან ნეგატიური განწყობა ბრალდებულის ქმედებების მიმართ“) quoting ABA Comm. on Prof'l Ethics and Grievances, Formal Op. 199 (1940).

³² *Sheppard v. Maxwell*, აშშ უზენაესი სასამართლო (1966), 384 U.S. 333, pp. 350-51.

³³ McCormack, T. and Avril McDonald, *Yearbook of International Humanitarian Law – 2003*, Vol. 6, (2003), pp. 420-421.

³⁴ *Ibid.*

ჩვენ ახლა მიუვახლოვდით კრიტიკულ კითხვას იმის შესახებ, თუ რა უნდა გააკეთოს სასამართლომ, როდესაც ადგილი აქვს ასეთ ჩარევას. შეუძლია თუ არა სასამართლოს უბრალოდ თქვას – ძალები ყეფენ და ქარავანი მიდის?

მე პრინციპულად მივიჩნევ, რომ საქმე ეხება მოქალაქეების წინაშე სასამართლოს კონსტიტუციურ ვალდებულებას, იყოს დამოუკიდებელი და თავიდან აიცილოს ასეთი ჩარევები, ან მიიღოს საპასუხო კორექციული ღონისძიებები.

სისხლის სამართლის სასამართლო, რომელიც თავად წარმოადგენს საჯარო ხელისუფლების განმხორციელებელ ორგანოს, პასუხობს სხვა საჯარო ორგანოების მოქმედებებს ისე, როგორც ეს საჭიროა სამართლიანი პროცესის ჩასატარებლად.

როგორც ხშირად მიუთითებენ, სასამართლო უშუალოდ ვალდებულია უზრუნველყოს მიმდინარე საქმის განხილვისას იმ ზეგავლენის არიდება, რომელიც შეიძლება გამოწვეული იყოს ნეგატიური გაშუქებით. სასამართლოს „უბრალო უმოქმედობა“, რომ აღკვეთოს მოსალოდნელი ზიანი, შეიძლება იყოს საკმარისი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობისათვის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის შესაბამისად³⁵. ამის მსგავსად, საქმეზე „გრიდინი რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ“ და „ლარანაგა ფილიპინების წინააღმდეგ“, ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა დაადგინა უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა, როდესაც ეროვნულმა სააპელაციო სასამართლოებმა უარი თქვეს განეხილათ საჯარო მოხელეთა განცხადებები, რომლებიც მოსარჩელეს დანაშაულის სახით წარმოაჩენდნენ³⁶. ამის საპირისპიროდ, თუ ეროვნული სააპელაციო სასამართლო განიხილავს და გაანალიზებს ნეგატიური გაშუქების ზეგავლენას პროცესზე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, სავარაუდოდ, არ დაადგენს მე-6 მუხლის გარანტიის დარღვევას³⁷.

³⁵ David Harris et al., *Law of The European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2nd ed., 2009, p. 266 (სადაც აღნიშნულია, რომ არ არის აუცილებელი სახელმწიფო იყოს ჩარეული პუბლიკაციის მომზადებაში და სასამართლოს, როგორც სახელმწიფო ორგანოს, უმოქმედობა გაანეიტრალოს. ამ გაშუქების საზიანო ეფექტები საკმარისია კონვენციის მიხედვით დასადგენად.)

³⁶ *Gridin v. Russian Federation*, პარაგრაფი 8.3. იხ. აგრეთვე *Mwamba v. Zambia*, პარაგრაფი 6.5 (რომელშიც უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა დადგინდა, ასევე, იმ საფუძველზე, რომ „მოპასუხე სახელმწიფომ სადაო არ გახადა განმცხადებლის საჩივარი, რომლის თანახმადაც მისი უფლებები შეილახა საჯარო მოხელეების მიერ მედიამ გაკეთებული განცხადებებით)

³⁷ David Harris et al., *Law of The European Convention on Human Rights*, p. 266; *X v. United Kingdom*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, აპლიკაცია ნომერი 3860/68 30 CD 70, 1969 („სააპელაციო სასამართლომ სპეციალურად განიხილა აპლიკანტის

მართლაც, სასამართლოს ვალია თავიდან აიცილოს პროცესის ბოროტად გამოყენება და დისკრეციულად ჩაერიოს მაშინ, როცა უმოქმედობამ შეიძლება ზიანი გამოიწვიოს³⁸. სხვა საქმეები ადასტურებენ, რომ სასამართლოს ჩარევა შეიძლება საკმარისი იყოს სამართლიანი პროცესის გარე ზეგავლენისგან დასაცავად, თუკი დეფექტი არ არის იმდენად სერიოზული, რომ ამან სამართლიანი პროცესი შეუძლებელი გახადოს. საქართველოსთვის რელევანტური საკითხია მედია კამპანიის მეშვეობით საქმის ნეგატიური გაშუქების შედეგების სენსიტიურობა ნაფიც მსაჯულთა პროცესში. ზოგადად, ევროსასამართლო იზიარებს ეროვნული სასამართლოების არგუმენტს, რომლის თანახმადაც სამოსამართლო დირექტივა ნაფიც მსაჯულთა მიმართ, რომ ყურადღება არ მიაქციონ სასამართლოს გარეთ გაკეთებულ კომენტარებს, საკმარისად მიიჩნევა უდანაშაულობის პრეზუმფციის დასაცავად³⁹. საქმეში „ადოლფი ავსტრიის წინააღმდეგ“, ევროსასამართლომ ჩათვალა, რომ არ დარღვეულა არც სამართლიანი პროცესის, არც უდანაშაულობის პრეზუმფციის უფლება იმდენად, რამდენადაც ეროვნულმა უზენაესმა სასამართლომ გაასწორა ქვემდგომი სასამართლოს დეფექტური მსჯელობა⁴⁰. პროცესის სამართლიანობა ყველა ამ საქმეზე შეფასებულ იქნა ერთიანობაში.

სანქციები და გაფრთხილებები სასამართლოს უპატივცემულობისთვის გამოიყენება იმ მოხელეთა მიმართ, რომლებიც არღვევენ უდანაშაულობის პრეზუმფციას, განსაკუთრებით, როცა ეს ეხება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს. საქმეში „შეერთებული შტატები კუბრიტის წინააღმდეგ“, გენერალურმა პროკურორმა დაარღვია სასამართლოს ბრძანება, რომელიც

საჩივარი, რომ ადგილი ჰქონდა მისი საქმის ნეგატიურ გაშუქებას და დაადგინა, რომ არ არსებობდა ამ გაშუქების მხრიდან ნაფიც მსაჯულებზე ზემოქმედების რეალური რისკი“).

³⁸ იხ. მაგ. *R. v. Horseferry Road Magistrates Court*, [1993] 1 A.C. 42, p. 12 (ლორდ გრიფიტი მოუწოდებს სასამართლოს თავის თავზე აიღოს „კანონის უზენაესობის დაცვის ვალდებულება, რაც მოიცავს აღმასრულებლის ქმედებაზე ზედამხედველობის ნებას და უარი თქვას იმ ქმედების მონონებაზე, რომელიც ემუქრება ან ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს, ან კანონის უზენაესობას“).

³⁹ *Noye v. United Kingdom*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, Chamber გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 4491/02, 21 იანვარი 2003, p. 11.

⁴⁰ *Adolf v. Austria*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 8269/78, 26 მარტი 1982, პარაგრაფი 40; იხ. აგრეთვე *Fedorenko v. Russia*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პალატის გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 39602/05, 20 September 2011, პარაგრაფები. 91-92 (observing, in finding a violation of the presumption of innocence, that the appellate court made no attempt to properly amend the inferior court's defective გადაწყვეტილება).

უკრძალავდა მხარეებს ნებისმიერი ინფორმაციის საჯარო გახმაურებას, რაც გონივრული ვარაუდით ზეგავლენას მოახდენდა საქმის განხილვაზე. შესაბამისი საკითხის გადაწყვეტისას, სასამართლომ ჩათვალა: მიუხედავად იმისა, რომ მაღალი თანამდებობის პირის პოზიცია განმცხადებლის მიმართ ძალიან გართულებდა სასამართლოს უპატივცემლობის გამო დევნის წარმართვას ხელისუფლებათა დაყოფის კონსტიტუციური პრინციპის გამო, „სასამართლოს ვალდებულება რჩებოდა იგივე, რაც ვერ შეიცვლებოდა თანამდებობის პირის პოზიციიდან გამომდინარე“⁴¹. კერძოდ, როგორც აღმოჩნდა, გენერალური პროკურორის განცხადებები ლეგიტიმურად იყო მიმართული „ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ უახლესი მოვლენების ირგვლივ“ საზოგადოების ინფორმირებისკენ და არც მკაფიოდ პროვოკაციული იყო, არც ყურადღების მისაქცევად გამიზნული⁴². მხედველობაში მიიღო რა ის ფაქტი, რომ შესაძლო ზიანი იყო „უდავო მოცემულ სიტუაციაში“, სასამართლომ „ფორმალურად და საჯაროდ“ გააკიცხა გენერალური პროკურორი თავისი საქციელისთვის.⁴³

საერთაშორისო სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების კონტექსტში, სადაც ნაფიცი მსაჯულები არ მონაწილეობენ, საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლომ გამოიყენა მსგავსი სანქცია. ერთ-ერთ ბოლოდროინდელ საქმეში, რომელიც პროკურორის ქმედებას ეხებოდა, ICC-ს სააპელაციო პალატამ ჩათვალა, რომ მისი „აშკარად არაჯეროვანი საქციელი უდანაშაულობის პრეზუმფციის კონტექსტში“ შესაძლებელია მოითხოვდეს სხვა მოქმედებებთან ერთად „სხვადასხვა „რემედიალური ზომების განხორციელებას, რათა აღმოიფხვრას მისი განცხადებებით მიყენებული ზიანი“⁴⁴, მათ შორის მისი მოვალეობების ფორმალური შეხსენება ან სასამართლო გაფრთხილება. აქ როგორც ჩანს, სასამართლოს ავტონომიის აღქმას და უდანაშაულობის პრეზუმფციას ზიანი მიადგა არა მოსამართლის რეალური ზემოქმედებით, არამედ პრინციპებიდან გამომდინარე და პროკურორის ჩარევის ხილვადობით.

ყველაზე უფრო რადიკალური ზომები, რომლებიც გამოიყენება ნაფიცი მსაჯულთა პროცესში, არის საქმისწარმოების შეჩერება ან საქმის დაბრუ-

⁴¹ *Koubriti*, 305 F. Supp. 2d, p. 742 (emphasis added).

⁴² *Koubriti*, 305 F. Supp. 2d, p. 748-752.

⁴³ *Koubriti*, 305 F. Supp. 2d, pp. 764-765.

⁴⁴ *Ibid.*, პარაგრაფი 35.

ნება ხელახალ სასამართლო განხილვაში⁴⁵. თუმცა გაერთიანებულ სამეფოში „შეუჩრებელი, მასშტაბური, სენსაციური, არაზუსტი და შეცდომაში შემყვანი“ გაშუქებით, შესაძლებელია ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტი „არასტაბილური“ გახდეს, პრაივი კაუნსილმა გადაწყვიტა, რომ საკითხის ამდაგვარი გადაწყვეტისას ყველა გარემოება უნდა იქნას მხედველობაში მიღებული⁴⁶, მათ შორის გაშუქების დრო და მისი გავრცელება; „საჯარო ინტერესი იმისა, რომ მართლმსაჯულება აღსრულდეს და გამოჩნდეს როგორც აღსრულებული“ და სამართლიანი პროცესის გარანტი⁴⁷. საბოლოო ჯამში, საქმის განხილვის დროს „გათვალისწინებულ იქნა პუბლიკაციის ზეგავლენა ფიქტიური მსაჯულის აზროვნებაზე“⁴⁸.

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით ივარაუდება, რომ პროფესიონალი მოსამართლეები უფრო ნაკლებად ექვემდებარებიან ნეგატიურ გაშუქებას, განსაკუთრებით, თუ პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას არ არსებობს ამ ზეგავლენის დამადასტურებელი რაიმე მტკიცებულება გლობალურ ძრილში⁴⁹.

⁴⁵ *Jespers v. Belgium*, no. 8403/78, კომისიის გადაწყვეტილება of 15 October 1980, გადაწყვეტილება და რეპორტები (DR) 22, p. 100 (რომელიც ადასტურებს, რომ ნეგატიური გაშუქების ზეგავლენის ქვეშ ნაფიც მსაჯულთა მოქცევის შემთხვევაში შუამდგომლობა საქმის სხვა სასამართლოში განხილვის თაობაზე იყო დაცვის ის საშუალება, რომელიც ამონაწერი უნდა ყოფილიყო); *Marshall v. United States*, აშშ უზენაესი სასამართლო (1959), 360 U.S. 310 (სადაც აშშ უზენაესმა სასამართლომ დააკმაყოფილა ბრალდებულის მოთხოვნა ახალი პროცესის გამართვის თაობაზე მას შემდეგ, რაც ჩათვალა რომ ნაფიცი მსაჯულების ინფორმირება საინფორმაციო ნიუსის მეშვეობით ბრალდებულის წინა ნასამართლობის თაობაზე (დაუშვებელი მტკიცებულება პროცესზე) იყო ნეგატიური ზემოქმედება); *Boodram v. Attorney-General of Trinidad and Tobago*, [1996] A.C. 842, p. 855 (სადაც ბორდმა აღნიშნა, რომ შესაბამისი ფორუმი გაშუქების წინააღმდეგ საჩივრის შესატანად სასამართლოა და მოსამართლემ აქ შეაფასა „ნაფიც მსაჯულთა გაფრთხილება, სავალდებულო აცილებები და დასაბუთებული აცილებები მისცემს თუ არა შესაძლებლობას ნაფიც მსაჯულებს მიიღონ ვერდიქტი სუფთა გონებით, თუ ერთადერთი გამოსავალია გამონაკლისის სახით საქმის განხილვის მუდმივი ან დროებითი შეჩერება“).

⁴⁶ *Montgomery & Ors v. Her Majesty's Advocate and The Advocate General for Scotland*, [2000] UKHL D1, p. 38.

⁴⁷ *Montgomery*, p. 38-40.

⁴⁸ *Montgomery*, p. 31.

⁴⁹ იხ. *Priebke v. Italy*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, Chamber გადაწყვეტილება, აპლიკაცია ნომერი 48799/99, 5 აპრილი 2001, p. 15 („ჟიურის წევრებისგან განსხვავებით ისინი, როგორც წესი, ფლობენ გამოცდილებას და განათლებას, რომელიც მათ საშუალებას აძლევს თავიდან აიცილონ პროცესის გარე ზეგავლენები“).

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ სასამართლოს კორექციული ღონისძიებების მიზანი არის არა იმდენად სახელმწიფო მოხელის დასჯა, არამედ ის, რომ თავიდან იქნას აცილებული ზეგავლენა სასამართლო პროცესზე. თუმცა პრევენციისა და პრესტიჟის აღდგენის მიზნით საჯარო შენიშვნა შეიძლება დროდადრო საჭირო იყოს. ამდაგვარი რეაქცია ინდივიდუალური მოსამართლის ან სასამართლოს კოლექტივისგან ითხოვს, რომ წინ აღუდგეს აღმასრულებელს, რაც შეიძლება საკმაოდ დიდი გამოწვევა იყოს სასამართლოსთვის. უფრო შორს მიმავალი ღონისძიება იქნებოდა სამოსამართლო რეაქციის ინსტიტუციონალიზაცია საკანონმდებლო გზით. ამდაგვარი ინსტიტუციური რეაქცია მინიმუმამდე დაიყვანს ზეწოლას ინდივიდუალურ მოსამართლეებზე და ემსახურება ზოგადი პრევენციის მიზნებს. როგორც ჩემთვის ცნობილია, ერთ-ერთი ჩვენი სპიკერი წარმოადგენს გერმანული სისტემის გამოცდილებას ამ მიმართულებით. გმადლობთ.

მოსამართლის მოვალეობების შესრულებისადმი გულბრილობა და მისი შედეგები

კონფერენცია მოსამართლის პროფესიის შესახებ

*ვიქტორია ჰენლი,
კალიფორნიის სასამართლო ქცევის კომისიის დირექტორი –
მთავარი ადვოკატი*

რატომ არის საჭირო მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური პასუხისმგებლობის გამოყენება?

კალიფორნიის სამოსამართლო ეთიკის კოდექსის 1 წესის კომენტარი განმარტავს:

სასამართლოების გადაწყვეტილებებისა და ბრძანებებისადმი განსხვავებულ დამოკიდებულებას სასამართლო ხელისუფლების ერთიანობისა და დამოუკიდებლობისადმი საზოგადოების რწმენა განაპირობებს. სასამართლო ხელისუფლების ერთიანობა და დამოუკიდებლობა კი, თავის მხრივ, დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად უშიშრად და მიუკერძოებლად მოქმედებენ მოსამართლეები. მართალია მოსამართლე დამოუკიდებელი უნდა იყოს, მაგრამ, ამავდროულად, ის ვალდებულია დააკმაყოფილოს კანონის და წარმოდგენილი კოდექსის მოთხოვნები. სასამართლოს მიუკერძოებლობისადმი საზოგადოების რწმენის შესანარჩუნებლად აუცილებელია თითოეულმა მოსამართლემ შეასრულოს საკუთარი ვალდებულებები. კოდექსის მოთხოვნათა დარღვევა ასუსტებს სასამართლოსადმი საზოგადოების რწმენას და, ამგვარად, ზიანს აყენებს ქვეყნის მართლმსაჯულების სისტემას.

ეს აზრი პირდაპირ და მკაცრად იყო გამოთქმული სამხრეთ დაკოტას შტატის უზენაესი სასამართლოს მიერ ახლახან გამოტანილ გადაწყვეტილებაში. გადაწყვეტილება ეხებოდა ამ შტატის ისტორიაში მოსამართლის თანამდებობიდან გადაყენების პირველ შემთხვევას. მოსამართლის მიერ ჩადენილი

დისციპლინური გადაცდომით მიყენებული ზიანის განმარტებისას სასამართლომ განაცხადა:

მოსამართლე ფულერმა ზიანი მიაყენა არამხოლოდ საკუთარ, როგორც მოსამართლის, რეპუტაციას, არამედ შტატის ყველა მოსამართლის რეპუტაციას. მოსამართლეთა გადაწყვეტილებების აღსრულება ჯარის, ან სხვა ძალის გამოყენებით არ ხორციელდება. ჩვენი მოქალაქეები ნებაყოფლობით აღასრულებენ ამ გადაწყვეტილებებს, ვინაიდან პატივს სცემენ კანონის უზენაესობას. მოსამართლე ფულერის არაეთიკური ქცევა ამ შტატის თითოეული მოსამართლისათვის უფრო რთულს ხდის შეინარჩუნოს საზოგადოების პატივისცემა სასამართლოებისადმი და, შესაბამისად, ასუსტებს ჩვენს უნარს ეფექტურად მოვაგვაროთ სამართლებრივი დავები.

სამოსამართლო დისციპლინური სისტემების შექმნა

სამოსამართლო დისციპლინური სისტემები სასამართლო ხელისუფლების მიმართ საზოგადოებრივი რწმენის შენარჩუნების მიზნით შეიქმნა. კალიფორნიაში მსგავსი სისტემა პირველად 1960 წელს შეიქმნა. დღეისათვის კი მსგავსი დისციპლინური სისტემები მთელს ქვეყანაში არსებობს. ბევრი მათგანი ახლახანს შეიქმნა, მაგალითად ინგლისში, სადაც სისტემა მხოლოდ 2006 წელს დაარსდა.

დისციპლინური ორგანოს როლი

კალიფორნიაში და რამოდენიმე სხვა შტატში, სამოსამართლო დისციპლინური ორგანო სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებელ პირს/ერთეულს წარმოადგენს. ბევრ სხვა ქვეყანაში, დისციპლინურ ფუნქციას მოსამართლეთა უმაღლესი საბჭო, ან უზენაესი სასამართლოს ეგიდით მოქმედი კომიტეტი ასრულებს. ძირითადი განსხვავება აშშ-ს, ბევრ ევროპულ ქვეყანასა და საქართველოს შორის ის არის, რომ აშშ-ში მოსამართლეებს სასამართლო ხელისუფლება არ ირჩევს. მოსამართლეთა შერჩევაში არც კალიფორნიის კომისია მონაწილეობს და არც ჩვენი სამოსამართლო საბჭო (ჩვენი მოკავშირე მოსამართლეთა უმაღლეს საბჭოში). ქვეყნების უმეტესობაში მოსამართლეებს აღმასრულებელი ხელისუფლება (ზოგჯერ მათ ამისათვის საკანონმდებლო შტოს თანხმობა ესაჭიროებათ) ირჩევს, ან ორივე პროცესის კომბინაციის შედეგად ხდება არჩევა. აშშ-ში სამოსამართლო დისციპლინური კომისია მხო-

ლოდ მცირე შემთხვევაში იღებს მონაწილეობას და, ისიც, შეფასების შედეგად მსახურობის ვადაგასულ მოსამართლეთა ხელახალი დანიშვნის პროცესში. კალიფორნიაში, როგორც ამერიკის ბევრ სხვა შტატში, კომისიის უფლებამოსილება დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხებით შემოიფარგლება.

პირველადი ძირითადი მახასიათებლები

თავდაპირველად, კალიფორნიის კომისია 9 ნევრისაგან შედგებოდა, რომელთა უმრავლესობა, ანუ 5 ნევრი, მოსამართლე იყო. თავიდან კომისია მხოლოდ საგამოძიებო (მოკვლევითი) ორგანოს ფუნქციას ასრულებდა და დისციპლინური უფლებამოსილება არ გააჩნდა. მხოლოდ ერთი სანქცია არსებობდა – მოსამართლის თანამდებობიდან გადაყენება – და ამას კომისიის რეკომენდაციის საფუძველზე უზენაესი სასამართლო აკეთებდა, რომელიც კალიფორნიაში უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოა. ყველა სამართალწარმოების პროცესი კონფიდენციალური იყო იმ ეტაპამდე, ვიდრე მოსამართლის გადაყენების შესახებ რეკომენდაციას არ გაუგზავნიდნენ უზენაეს სასამართლოს. ნევრთა უმრავლესობის მოსამართლეობა, პროცესის თითქმის მთლიანი კონფიდენციალობა და დისციპლინურ პროცესში უზენაესი სასამართლოს ჩარევა სამოსამართლო დისციპლინური სისტემის მთავარი მახასიათებლები იყო.

ევოლუციური ცვლილებები

აშშ-ს სხვა შტატებში შექმნილი თითქმის ყველა კომისია კალიფორნიის კომისიის მოდელის თანახმად შეიქმნა. თუმცა, 50 წლის შემდეგაც, რამდენიმე კომისია კვლავ ჰგავს კალიფორნიის მოდელს, ან ერთმანეთს. სხვადასხვა შტატების სასამართლო ხელისუფლებებს შორის ბევრი განსხვავებაა ზომის, მოსამართლეთა არჩევის წესის, მოსამართლედ გახდომისათვის აუცილებელი მოთხოვნების და მოსამართლეთათვის აუცილებელი ტრენინგების თვალსაზრისით. ყველა ეს ფაქტორი ზეგავლენას ახდენს სამოსამართლო დისციპლინურ სისტემაზე. ამ განსხვავებების გამო, დღეს აშშ-ში სამოსამართლო დისციპლინური სტრუქტურის ერთი უნიკალური მოდელი არ არსებობს და, არსებული გამოცდილებით, სრულყოფილი არც ერთი სისტემა არ არის. მაგრამ ბევრი მოდელი და ვარიაცია აკმაყოფილებს სხვადასხვა საჭიროებებს და ასრულებს ძირითად ფუნქციებს.

ბოლო 50 წლის განმავლობაში კალიფორნიის კომისიაც მნიშვნელოვნად შეიცვალა. კომისიის, ან მისი მუშაობის ასპექტების შესაცვლელად 5 საკონსტიტუციო ცვლილება განხორციელდა. ზოგიერთი ცვლილება წინასწარ გაუთვალისწინებელი გარემოებების წარმოშობამ განაპირობა. სხვა ცვლილებების მიზეზი გახდა საზოგადოების სურვილი – გაზრდილიყო დისციპლინური სისტემის ანგარიშვალდებულება და გამჭვირვალობა. 1994 წელს, კალიფორნიის კომისიის შემადგენლობამაც განიცადა ცვლილება და წევრთა მოსამართლე უმრავლესობა, მოქალაქე უმრავლესობამ შეცვალა. დღეისათვის კალიფორნიის კომისია 11 წევრისაგან შედგება: 6 საზოგადოების წარმომადგენელი წევრია, 3 მოსამართლე და 2 იურისტი. ეს ცვლილება საზოგადოების უკმაყოფილებით იყო განპირობებული, ვინაიდან მიაჩნდათ, რომ მსგავსი შემადგენლობით მოსამართლეთა სისტემა ერთმანეთის ინტერესების დაცვას ემსახურებოდა და არა საზოგადოების ინტერესებს. საზოგადოების უნდობლობა კონფიდენციალურმა პროცესებმაც მნიშვნელოვნად გაამყარა. საბოლოო ჯამში, როდესაც კომისიის წევრთა შემადგენლობა შეიცვალა, სამართალწარმოების პროცესი საზოგადოებისათვის საჯარო გახდა. კომისიისათვის გაგზავნილი საჩივრები და გამოძიების პროცესი კვლავ კონფიდენციალურია, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ბრალის ოფიციალური წაყენება მოხდება, პროცესი ღია ხდება. საზოგადოებას საშუალება აქვს დაესწროს ფაქტების მოკვლევის სხდომას და კომისიის წინაშე წარმოდგენილ არგუმენტებს. ბრალის ოფიციალური წაყენების შემდეგ მომზადებული ნებისმიერი საქმის მოკლე აღწერა და სასამართლოს ბრძანება საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს. ღია სასამართლო პროცესები მხოლოდ კალიფორნიაში არ არის დაშვებული. 52 შტატიდან 35 შტატში სამოსამართლო დისციპლინური მოსმენები ახლა საჯაროა; ეს ქმედება ბევრი შტატისათვის სამოსამართლო დისციპლინური პროცესის გამჭვირვალობის გაზრდისაკენ გადადგმული პირველი ნაბიჯი იყო.

ერთდონიანი სისტემა ორდონიანი სისტემის წინააღმდეგ

აშშ-ში სამოსამართლო დისციპლინური სისტემების უმრავლესობა ერთდონიანია, რომელშიც ერთი და იგივე ორგანო საჩივრების შემოწმებასაც აწარმოებს და გადაწყვეტილებასაც იღებს დისციპლინური ბრალის წაყენების შემთხვევაში. დაახლოებით 10 შტატში 2 დონიანი სისტემაა, რომელშიც ერთი ორგანო საჩივრების გამოძიებას აწარმოებს და ბრალის წაყენებითაა

დაკავებული, ხოლო გადაწყვეტილებას სხვა ორგანო იღებს. აშშ-ში, უკანასკნელი ტენდენციით, ერთი დისციპლინური ორგანოს არსებობა უფრო მიღებულია, თუმცა ეს ორგანო საკმარისად დიდია იმისათვის, რომ 2 ჯგუფად გაიყოს და საჩივრებიც შესაბამისად გადანაწილდეს. თუკი ერთი ჯგუფი გამოიძიებასა და ბრალის წაყენებაზე მუშაობს, მეორე – გადაწყვეტილებების მიღებაზე.

შტატების უმრავლესობა ან დისციპლინური ზომების გატარების რეკომენდაციას აძლევს საკუთარ უზენაეს სასამართლოს, ან კალიფორნიის მსგავსად, დისციპლინური კომისია იღებს დისციპლინურ გადაწყვეტილებას, რომლის შემთხვევაშიც მოსამართლეს უფლება აქვს გადაწყვეტილება უზენაეს სასამართლოში გაასაჩივროს.

სამოსამართლო ეთიკის ნორმათა დარღვევის დამატებითი შედეგები

იმ შემთხვევაში, თუკი მოსამართლეს იმუნიტეტი დაიცავს, ასეთის არსებობისას, ეთიკის ნორმათა დარღვევის კიდევ ერთი შედეგი სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაა. აშშ-ში მოსამართლეებს სისხლის სამართლის საქმეების შემთხვევაში იმუნიტეტი არ იცავს, ხოლო სამოქალაქო იმუნიტეტი მხოლოდ იმ სამოსამართლო ქმედებების შემთხვევაში ვრცელდება, რომლებიც მოსამართლის იურისდიქციის ფარგლებში იქნა ჩადენილი.

სამოსამართლო იმუნიტეტი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის საქმეში. როგორც ირლანდიელმა მოსამართლე ჯონ ელ. მურეიმ განაცხადა:

„სამოსამართლო იმუნიტეტის ცნება მოსამართლეთა პირადი ინტერესების სასარგებლოდ, ან დასაცავად გამოგონილი პრივილეგია არ არის. დამოუკიდებელი სასამართლოს უფლება არის უფლება, რომელსაც საფუძვლად ხალხის ინტერესი უდევს და ხალხს ეკუთვნის. სწორედ ამიტომ, ეს უფლება კონსტიტუციაშიც არის ჩადებული. მოსამართლის იმუნიტეტის მიზანია დაიცვას და უზრუნველყოს საზოგადოების უფლება: ჰქონდეს დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა“.

თუმცა, როგორც პატივცემულმა მოსამართლე მურეიმ აღნიშნა, როგორც კი მოსამართლეთა იმუნიტეტი იმდენად გაფართოვდება, რომ მოსამართლეს სამართალწარმოებისას აღარ ექნება შიში, რომ მიღებული გადაწყვეტილებების გამო შეიძლება პასუხისმგებლობა დაეკისროს, „წარმოიშვება

კონფლიქტი მოქალაქეთა კონსტიტუციურ უფლებებთან“. დამოუკიდებელი სასამართლო ხელისუფლების არსებობა ძალიან მნიშვნელოვანია. მაგრამ კითხვა იმაში მდგომარეობს, ხომ არ სცდება მოსამართლეთა დაცვა მსუბუქი, ან კორუფციული გადაცდომებიდან სასამართლოს დამოუკიდებლობის საზღვრებს და საფრთხეს ხომ არ უქნის საზოგადოების რწმენას სასამართლო სისტემისადმი.

საქართველოში სასამართლო ხელისუფლების დისციპლინურ საკითხებზე დაკვირვების შედეგები

წარსულში პატივი მქონდა ორჯერ ვწვეოდი საქართველოს: პირველად – 2011 წლის ნოემბერში და მეორედ 2012 წლის მაისში.

ჩემი პირველი ვიზიტისას იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებს შევხვდი, ასევე, მთელი დღის განმავლობაში, ვიმუშავე დისციპლინური დეპარტამენტის თანამშრომლებთან. შეხვედრებისას განვიხილეთ ჩვენს სამუშაოსთან დაკავშირებული ისეთი საკითხები, როგორებიცაა საჩივრების გადახედვა და შეფასება, გამოძიებასთან დაკავშირებული გამოწვევები, კომუნიკაცია საზოგადოებასთან და სხვა ყოველდღიურ საქმიანობასთან დაკავშირებული პრაქტიკული საკითხები. მეორე ვიზიტისას, საქართველოს უზენაეს სასამართლოში, დავესწარი 2 დღიან სემინარს, რომელშიც მონაწილეობდნენ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს, დისციპლინური კომიტეტის და დისციპლინური საბჭოს წევრები. დისკუსიის ძირითადი თემა იყო დისციპლინური ზომების გატარების საფუძვლები საქართველოს კანონში შესული ცვლილებების თანახმად, აშშ-ში გავრცელებულ საქმეთა ტენდენციები, საჩივრების წინასწარი შემოწმება, დისციპლინური პროცესებისა და გამოძიებების საუკეთესო პრაქტიკა, მოსამართლესთან კომუნიკაცია და სარჩელის აღძვრა, სანქციები, საქმეთა სტატისტიკის წარმოება და სტატისტიკური ინფორმაციის პრეზენტაცია. ამასთან, თითოეული ვიზიტისას მთხოვდნენ გადამეხედა სხვადასხვა სამართლებრივი შემოთავაზებებისათვის და კომენტარი გამეკეთებინა იმ საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც შეიძლება წარმოდგენილ შემოთავაზებას გამოეწვია, ან წარმომედგინა სასურველი ცვლილებები. როგორც უკვე ვახსენე, ჩემი აზრით, ეფექტური სასამართლო დისციპლინური ორგანოს ერთი მოდელი არ არსებობს. თითოეული ქვეყნის სისტემაში თითოეული ასპექტი წარმოდგენილი ქვეყნის ზომის, კულტურისა და ისტორიის შესაბამისი უნდა იყოს.

ის, რაც ნიუ იორკში ამართლებს, შესაძლოა უკიდურესად მიუღებელი და გაუმართლებელი იყოს საქართველოს, ინგლისის, ან, თუნდაც, კალიფორნიის რეალობაში. პოტენციური პრობლემების შესახებ გაკეთებული დასკვნები მეტწილად პრაქტიკულ მოსაზრებებს ეყრდნობა და არა ობიექტურ რწმენას.

ანგარიშგება მიღებული გადაწყვეტილებებისა და სტატისტიკური მაჩვენებლების შესახებ

ჩემი პირველი რეოკმენდაცია ეხებოდა საზოგადოების წინაშე სასამართლო დისციპლინური საჩივრებისა და სამართალწარმოების შესახებ ანგარიშგებას. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, სასამართლოს დისციპლინური სისტემები მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგანან გამჭვირვალობისა და ანგარიშგების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, ვინაიდან სამუშაოს უდიდესი ნაწილი კონფიდენციალურია. ორი აზრი არ არსებობს, რომ დისციპლინური სისტემის ანგარიშვალდებულების საჭიროება კიდევ უფრო დიდია იმ სასამართლო სისტემებში, სადაც მოსამართლეები უვადოდ ინიშნებიან და როგორც სამოქალაქო, ისე სისხლისსამართლის იმუნიტეტით სარგებლობენ, ვინაიდან დისციპლინური სისტემა შეიძლება მოსამართლეთა პრობლემური ქცევის გამოსწორების ერთადერთი მექანიზმი იყოს. საზოგადოებამ და სასამართლო ხელისუფლებამ უნდა იცოდეს, რომ დისციპლინური სისტემა არსებობს და უნდა ჰქონდეს მის მიერ შესრულებული სამუშაოს დანახვის შესაძლებლობა. ეს ნიშნავს სისტემაში შემოსული ყველა საჩივრის შესახებ ანგარიშგებას, ასევე ანგარიშგებას იმის შესახებ, თუ რამდენი შემოსული საქმის გამოძიება მოხდა, რამდენი საქმე დაიხურა და რა იყო დახურვის მიზეზი. საზოგადოებრივი დისციპლინა, საჯარო და ნებისმიერი კერძო გადაწყვეტილების მოკლე აღწერილობა, ხელმისაწვდომი უნდა იყოს. 2012 წლიდან 2013 წლის 1 მაისამდე კანონმდებლობა მოითხოვდა მომჩივანის ინფორმირებას შემოტანილ საჩივარზე მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ და დისციპლინური გადაწყვეტილების საჯარო გამოქვეყნებას – ანგარიშგების განხორციელების 2 მნიშვნელოვან ნაბიჯს.

საქართველოში, ისევე, როგორც ყველგან, საჩივრების დიდი უმრავლესობა თავდაპირველი შემონმების შემდეგ იხურება. მსგავსი შემთხვევებისა და ასევე, საქმეების შესაბამისი ორგანოებისათვის გადაგზავნის გამო, როგორც წესი, მიღებული საჩივრების 80-85% სამართალწარმოება არ იწყება

და გამჭვირვალობისა და ანგარიშგებისათვის დეტალური განმარტებების გაკეთება აუცილებელი.

საქმეებზე, რომელთა შემთხვევაშიც დისციპლინური ქმედება განხორციელდა, გადანყვეტილებების გამოქვეყნება აუცილებელია, როგორც საზოგადოების, ასევე სასამართლო ხელისუფლების ინფორმირებისათვის იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორი შედეგი მოაქვს არამართლზომიერ ქმედებას ან სასამართლო დისციპლინური სისტემის და საზოგადოების წინაშე ანგარიშგებისათვის. კალიფორნიაში ყოველწლიურად კალიფორნიის კომისიის მიერ განხილულ საქმეთა 2%-ით ნაკლები ხდება საჯარო, რაც იმას ნიშნავს, რომ საჩივრების და საქმეების 98% საზოგადოებრივ განხილვას არ ექვემდებარება. საქართველოშიც სანქციების დიდ უმრავლესობას – პირველადი შემონმების, ანდა მოსამართლის განმარტებების შემდეგ გაკეთებულ კერძო წერილობით რეკომენდაციებს – დისციპლინური საბჭო არ აქვეყნებს და შესაბამისად მოქმედი კანონის თანახმად ისინი არ ხდება საჯარო. მაგალითად, 2010 და 2011 წლებში, დისციპლინურმა საბჭომ გამოსცა 5 შენიშვნა, 10 საყვედური, 2 მკაცრი საყვედური და 2 თანამდებობიდან გათავისუფლების გადანყვეტილება. 2012 და 2013 წლებში განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, ინფორმაცია ამ გადანყვეტილებების შესახებ არ უნდა გამოქვეყნდეს. საქმის წინასწარი შესწავლის, ან მოსამართლის განმარტებების შემდეგ მომზადებული კერძო სარეკომენდაციო ბარათების შესახებ ინფორმაცია – რომელთა რაოდენობამ ამ პერიოდის განმავლობაში მთლიანდ 56 შეადგინა – არ უნდა გამოქვეყნდეს. თვითოეულ ამ საქმესთან მიმართებაში, შეიძლება მომზადდეს ქცევის ზოგადი აღწერილობა მოსამართლის იდენტიფიცირების გარეშე, რათა საზოგადოებამ და მოსამართლეებმა შეიტყონ იმ ტიპური არამართლზომიერი ქცევების შესახებ, რომელიც მსგავსი არაფორმალური შედეგით მთავრდება. ვინაიდან ეს გადანყვეტილებები საქართველოში, ისევე, როგორც ნებისმიერ სხვა ქვეყანაში, დისციპლინური ქმედების უმრავლესობას წარმოადგენს, ინფორმაციის გავრცელება მათ შესახებ მნიშვნელოვანია დისციპლინური სამართალწარმოების პროცესის გამჭვირვალობისა და ანგარიშგების თვალსაზრისით.

დისციპლინური საჩივრის შეტანის რამდენიმე შესაძლებლობა

საქართველოს კანონი, საჩივრის წინასწარი შესწავლისა და გამოძიების უფლებამოსილებას, მოსამართლეთა უმაღლეს საბჭოს ანიჭებს. თუმცა, კა-

ნონი, ამავდროულად, უფლებას აძლევს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს და სააპელაციო სასამართლოს პალატების თავმჯდომარეებს დაინყონ დისციპლინური სამართალწარმოება. აქედან გამომდინარე, არ არსებობს მოთხოვნა, რომ ყველა საჩივარი იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სამდივნომ განიხილოს. დისციპლინური სისტემა, სადაც საჩივრის შეტანა რამდენიმე სხვადასხვა ადგილას შეიძლება განხორციელდეს, საფრთხეს უქმნის სისტემას, ვინაიდან სხვადასხვა განმხილველი ორგანო გადაწყვეტილების მიღებისას სხვადასხვა სტანდარტებით ხელმძღვანელობს თვით იმასთან დაკავშირებითაც კი, თუ რა უნდა გადაეგზავნოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს. უფრო მეტიც, საჩივრის შეტანის სხვადასხვაგვარი შესაძლებლობა კორუფციის უფრო მეტ რისკს უკავშირდება, ვინაიდან მრავალპუნქტიან სისტემაში დაცვის მექანიზმების შენარჩუნება უფრო რთულია. როგორც ჩემთვის ცნობილია, ამჟამად განხილვის პროცესში მყოფი შეთავაზების თანახმად, ყველა საჩივარი იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სამდივნოში უნდა შევიდეს. ჩემი აზრით ეს ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხია და მისი განხილვა აუცილებელია.

დისციპლინური სამართალწარმოების ვადები

დისციპლინურმა საბჭომ სამართალწარმოება, საჩივრის დისციპლინურ პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, გადაწყვეტილების მიღების დღიდან 1 წელიწადში უნდა დაასრულოს, რასაც, როგორც ჩანს, საბჭო ახერხებს. თუმცა შეშფოთებას იწვევს მოთხოვნა, რომლის თანახმადაც დისციპლინური სამართალწარმოება დისციპლინური გადაცდომის ჩადენის თარიღიდან 5 წელიწადში უნდა დასრულდეს, ვინაიდან ამ შეზღუდვამ შეიძლება სერიოზული საქმეების შეწყვეტა, ან ვერ დასრულება გამოიწვიოს. ადამიანები მოსამართლის არამართლზომიერ ანდა კორუფციულ ქცევაზე ყოველთვის დაუყოვნებლივ არ რეაგირებენ. ხშირად, ამგვარი ქმედების ამოტივტივებას, საკმაოდ დიდი დრო სჭირდება. ამ დროს შეიძლება საფრთხე დაემუქროს საზოგადოებრივ რწმენას, როდესაც სერიოზული დისციპლინური გადაცდომის საქმე, რომელსაც შესაძლოა მოსამართლის გათავისუფლება გამოეწვია, ვერ გრძელდება „ტექნიკურად“ დისციპლინური სამართალწარმოების ვადების გასვლის გამო. შესაფერისი დისციპლინური სამართალწარმოების ვადების განსაზღვრა ინტერესთა ბალანსის დაცვას მოითხოვს, ერთი მხრივ, მოსამართლეთა წინაშე სამართლიანობის შესანარჩუნებლად და, მეორეს მხრივ, საზოგადოების ინტერესების დასაცავად. სამართლიანია, თუკი ვადების შეზღუდვა იარსებებს

მსუბუქ გადაცდომებთან მიმართებაში, განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ დროის ფაქტორი მოსამართლისა და მოწმეების მიერ დეტალებს გახსენებაზე, მტკიცებულებების შენახვაზე და ა.შ. უარყოფითად მოქმედებს. მოსამართლეები საქართველოში ასევე დაცული არიან ისეთი სამართალწარმოებისაგან, რომელიც მოიცავს ხანდაზმულ ბრალდებებს, სადაც მტკიცების მაღალი ტვირთია საჭირო. აქედან გამომდინარე სასურველია, თუკი ვადა ასეთი ხანმოკლე არ იქნება, ანდა ძალიან ხანგრძლივი ვადა იქნება კორუფციის, არასწორი მორალური საქციელის, ან უპატიოსნობის გამო.

• სანქციების მოხსნა

საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა მოსამართლისათვის დისციპლინური სანქციის მოხსნას მოითხოვს იმ შემთხვევაში, თუკი მოსამართლეს დისციპლინური გადაცდომა განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში არ ჩაუდენია: შენიშვნა 6 თვის განმავლობაში, საყვედური 9 თვის განმავლობაში და მკაცრი საყვედური 1 წლის განმავლობაში. ეს დებულებები ართულებს დისციპლინურ სისტემაში პრობლემური მოსამართლეების იდენტიფიცირებას და მათ მიმართ ეფექტური ზომების გამოყენებას. ჩვეულებრივ, მოსამართლის თანამდებობიდან გათავისუფლება გამოუსწორებელი გადაცდომის ჩადენის, ან პრობლემათა ერთობლიობის საფუძველზე ხდება. მოსამართლის მიერ ჩადენილი რამდენიმე დანაშაული ერთდროულად იშვიათად ამოტივტივდება და, ხშირად, ადამიანებიც საჩივრით დროულად არ მიმართავენ შესაბამის ორგანოს. კალიფორნიაში მოსამართლეების თანამდებობიდან გათავისუფლება უმეტესწილად მაშინ ხდება, როდესაც სხვა გზა არ არსებობს, ვინაიდან მოსამართლეს უკვე ჰქონდა დაკისრებული სხვა უფრო მსუბუქი სანქციები. მაგრამ იშვიათია, როცა უნინ ჩადენილი გადაცდომის შემთხვევების მომდევნო საქმეები თვეების, ანდა თუნდაც წლის განმავლობაში გამოვლინდება. ჩვენი წესები საშუალებას იძლევა უნინ გამოყენებული დისციპლინური ზომა მომდევნო საქმეებზეც გავრცელდეს. სანქციის მოხსნის მოთხოვნა შეიძლება გამოყენებულ იქნას იმ მოსამართლეების შესანარჩუნებლად, რომლებიც უნდა გაეთავისუფლებინათ თანამდებობიდან, ანდა თანამდებობაზე მათი ყოფნის გასახანგრძლივებლად. ამ თვალსაზრისით სანქციის მოხსნის მოთხოვნები არ ემთხვევა საზოგადოების დაცვის ინტერესს და შეიძლება ხელი შეუშალოს დისციპლინური სისტემის ეფექტურობასა და ეფექტიანობას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუკი მოსამართლე უვადოდაა არჩეული და მისი საქმიანობის პერიოდული შეფასება არ ხორციელდება.

ჩვენების იძულებით ჩამორთმევის უფლებამოსილება

როგორც ჩანს, შეუძლებელია მონმისაგან იძულებით ჩვენების მიღება სამართლო მოსმენის, ან მოკვლევის პროცესში. ამის გამოსწორება შესაძლებელია დისციპლინური კომიტეტისათვის სასამართლოში გამოძახების უწყისის, ან მსგავსი მექანიზმის უფლებამოსილების მინიჭებით. არსებული მდგომარეობა ასუსტებს დისციპლინური კომიტეტის უფლებამოსილებას, ვინაიდან მას არ შეუძლია უზრუნველყოს, რომ მოთხოვოს მონმეს ჩვენების მიცემა.

• ანონიმური საჩივრები

საჭიროა განვიხილოთ ანონიმური საჩივრების აკრძალვის საკითხი, ვინაიდან, მაგალითად, კალიფორნიის კომისიამ ზოგიერთი უკიდურესად სერიოზული საქმე სწორედ ანონიმური საჩივრების მეშვეობით მიიღო. იუსტიციის უმაღლესი საბჭო ვალდებული არ იქნება ყველა ანონიმურ საქმეზე დაიწყოს სამართალწარმოება, მაგრამ მას უნდა ჰქონდეს დისკრეცია, დაიწყოს სამართალწარმოება იმ საქმეებზე, რომელთაც საჭიროდ ჩათვლის. ამგვარად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო შეძლებს ანონიმური საჩივრის გზით მიღებული სანდო ინფორმაციის გამოყენებას სერიოზული დისციპლინური გადაცდომის შემთხვევაში.

• ტრენინგი ეთიკის საკითხებზე და რჩევები მოსამართლეებისათვის

დისციპლინური კომიტეტის მიერ დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების შემთხვევების განშირების და გასაჯაროების პარალელურად მოსამართლეებს სურვილი უჩნდებათ გაიღრმავონ სამოსამართლო ეთიკის საკითხების ცოდნა. მაგრამ, თუ ეს ინფორმაცია მათთვის ხელმისაწვდომი არ არის, მაშინ მოსამართლეები დისციპლინურ სისტემას არბიტრალურად და უსამართლოდ აღიქვამენ. მარტივად რომ ვთქვათ, უსამართლობაა მოსამართლეებისაგან მაღალი ეთიკის სტანდარტების მოთხოვნა, თუკი მათ არ მივანვდით შესაბამის ინფორმაციას ეთიკის სტანდარტებისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის შესახებ.

წელს საქართველოში მნიშვნელოვანი ძალისხმევა განხორციელდა, რათა მოქმედ მოსამართლეებს საშუალება ჰქონოდათ დასწრებოდნენ ტრენინგებს ეთიკის საკითხებზე. 2 დღიანი ტრენინგი რამდენიმე ადგილზე უკვე ჩატარდა და მთელი წლის განმავლობაში გაგრძელდება. ეს მეტად მნიშვნელოვანი წამოწყებაა და ვიმედოვნებთ, რომ მომავალშიც გაგრძელდება და ხელს შეუწყობს ეთიკური ქცევის მაღალი სტანდარტების დამკვიდრებას ქვეყანაში.

გადატვირთული სამართალწარმოება და სასამართლოში საქმეთა გადაწვინება

ულრიკე ჰაგენლოხი,

დრეზდენის უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარე

აღბათ, არ არსებობს რომელიმე სხვა თემა, რომელიც მეტად აწუხებდეთ მოსამართლეებს მთელ მსოფლიოში: თითქმის ყველა მოსამართლე თანხმდება, რომ საქმეთა განაწილების პრინციპი უსამართლოა. ეს ერთგვარად უნივერსალური საკითხია, რომელიც სხვადასხვა ერს აკავშირებს ერთმანეთთან.

ნამდვილად არ მინდა, მწუხრის სიმღერით წარვსდგე თქვენს წინაშე. უბრალოდ, მინდა შევეცადო, მორიდებულად მივუდგე ამ მეტად ემოციურ საკითხს.

აღნიშნული დისკუსია განაპირობა სამმა ფაქტორმა:

1. რამდენი მოსამართლე სჭირდება სასამართლო სისტემას, იმისათვის, რომ არ იყოს გადატვირთული?
2. როგორ უნდა განაწილდეს საქმეები ცალკეულ სასამართლოებზე, რათა თავიდან იქნას აცილებული სასამართლოთა გადატვირთულობა?
3. როგორ ხდება ცალკეული სასამართლოების ფარგლებში საქმეთა განაწილება მოსამართლეებზე? როგორ უზრუნველვყოთ მოსამართლეთა თანაბარი დატვირთვა?

გთხოვთ, ნუ ელით ჩემგან უნივერსალურ რეცეპტს და ამომწურავ პასუხს ყველა ამ დასმულ კითხვაზე. სასამართლო საქმეთა განაწილებისას, ისევე როგორც ზოგადად დედამიწაზე, არ არსებობს საყოველთაო სამართლიანობა.

პირველი პრობლემა ობიექტურობაზე მსჯელობისას არის მოსამართლის სამუშაო სტილი: მოსამართლეს გარკვეულ ფარგლებში გააჩნია მექანიზმები, რათა რეაგირება მოახდინოს სასამართლოს გადატვირთულობაზე. როგორც სჩანს, არსებობს მოსამართლის გენი. თუ იზრდება სასამართლოთა გადატვირთულობის მაჩვენებლები, მატულობს დასრულებული სამართალწარმოებების რაოდენობაც. და პირიქით, სასამართლოში შემავალ საქმეთა

რაოდენობის კლება განაპირობებს დასრულებული სამართალწარმოებების შემცირებას. გერმანიაში ეს მაჩვენებლები მერყეობს 10%-დან 20%-მდე, ცალკეულ შემთხვევებში კი ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო მატულობს.

აღნიშნულ ფარგლებში შეუძლებელია იმის ზუსტად დადგენა, თუ რამდენ საქმეს უნდა ასრულებდეს კონკრეტული მოსამართლე. აუცილებელია ამ მექანიზმების სწორად გააზრება. თუმცა, ამ ყველაფრის მიუხედავად, ჩემი აზრით, სასამართლო სისტემას ესაჭიროება გაანგარიშების ახალი მეთოდი:

1. თუნდაც გაანგარიშების ხარვეზებიანი მოდელის არსებობა ბევრად უმჯობესია, ვიდრე არანაირი მოდელი ან მეთოდი და „ინსტიქტური“ გადაწყვეტილების მიღება;
2. ძალიან მნიშვნელოვანი ასპექტია (ყოველ შემთხვევაში, გერმანიაში), სამხარეო ფინანსთა სამინისტროებმა და პარლამენტებმა კარგად გააცნობიერონ, რომ მოსამართლის დატვირთვის გაანგარიშების მოდელი იქმნება მხოლოდ ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე. არ მსურს იმის თქმა, რომ გერმანიაში გაანგარიშების სწორი მოდელითაა მიღებული განაწილების ზუსტი სქემა. უბრალოდ: მსგავსი მოდელის არარსებობის შემთხვევაში სიტუაცია კიდევ უფრო გართულდებოდა.
3. კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია შიდა სამართლიანობა: ყველაზე საუკეთესო მოდელსაც კი ვერ ხელეწიფება ყველა მოსამართლის თანაბრად დატვირთვა. როგორ მივალწიოთ სამართლიანობას – თავად ეს მოსაზრებაა ძალიან ფასეული და ერთგვარად ამცირებს შურის აღმძვრელ დისკუსიას მოსამართლეთა შორის. შესაძლებელია თუ არა, უწინარეს ყოვლისა, საქმეთა განაწილების გამჭვირვალე შიდა მოდელის შექმნა? ეს არის ნდობის ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილების წინაპირობა.

რამდენად ობიექტურად გამოძიებადია მოსამართლის დატვირთვა? სამწუხაროდ, არ არსებობს არანაირი მზა რეცეპტი. არსებობს ორი სრულიად განსხვავებული მიდგომა:

პირველი ეფუძნება მოსამართლის გამოცდილებით შექმნილ ფასეულობებს. ეს გზა გერმანიამ განვლო 2004 წლამდე. სასამართლო სისტემის წარმომადგენლები, რომლებიც დაკომპლექტებული იყვნენ, ძალიან რთული პროცედურების წყალობით, სპეციალურ კომისიებში, შეეცადნენ, დაედგინათ სამართალწარმოების დასრულებისათვის აუცილებელი საშუალო ვადები გამოცდილებისა და ცალკეული მოსაზრებების საფუძველზე. თუმცა, ამ

მიდგომამ მხოლოდ უხეში კრიტერიუმების ჩამოყალიბება განაპირობა. ასევე, ძალიან არასახარბიელო იყო, რომ საბოლოოდ თავად სასამართლოებმა განსაზღვრეს ცალკეული კრიტერიუმები.

2005 წლიდან საკადრო მოთხოვნილებების გაანგარიშება დაეფუძნა სამუშაო-ანალიტიკური მეთოდის საფუძველზე შექმნილ მოდელს. ე.წ. „რეფა“-მეთოდი ძალიან გავრცელებულია გერმანიის საწარმოებში სამუშაო პროცესის გასაუმჯობესებლად და ცალკეულ ნაბიჯებზე დროის ფაქტორის დასადგენად. კონცეფციის ძირითადი დებულებები შეესაბამება სამრეწველო ინჟინერიის პრინციპებს, რაზეც ინფორმაცია მოპოვებადია ვიკიპედიაზე (http://en.wikipedia.org/wiki/Industrial_Engineering).

მონაცემთა შეგროვება ხდებოდა, მარტივად რომ ვთქვათ, შემდეგი მეთოდით:

უწინარეს ყოვლისა, თავად სასამართლო სისტემამ და საწარმოთა საკონსულტაციო ცენტრმა შეარჩიეს ე. წ. სხვადასხვა რეგიონის, ინსტანციისა და მასშტაბის სამოძღვლო სასამართლოები. მიზანი მიდგომარეობდა სამოსამართლო ფუნქციების საშუალო სტატისტიკური პარამეტრების გამოყვანაში. ამასთან, შემუშავდა სპეციალური ფორმები, რომლებიც უნდა შეევესოთ მოსამართლეებსა და სასამართლოს სხვა თანამშრომლებს, თუ კონკრეტულად რას ასრულებდნენ ერთი სამუშაო დღის განმავლობაში.

გამიჯვნა ხდებოდა არა მხოლოდ პირველ, მეორე და მესამე სასამართლო ინსტანციებს შორის, არამედ კატეგორიებს – სამოქალაქო, სისხლის სამართლისა და სხვა საქმეებს შორის, ხოლო მეორე და მესამე ინსტანციების სასამართლოებში კი განსხვავება კეთდებოდა ასევე ცალკეულ სფეროებს შორის: სამშენებლო სამართალი, ავტოსაგზაო შემთხვევები, ექიმთა პასუხისმგებლობისა თუ საკორპორაციო სამართალი. ამავე მეთოდით ხდებოდა სასამართლოს სხვა ფუნქციების ანალიზიც.

სწორედ ასე იქნა გაანალიზებული, თუ რა დრო სჭირდება მოსამართლეს საშუალოდ სამართალწარმოების ცალკეული კატეგორიის დასასრულებლად (მაგალითად, ექიმის პასუხისმგებლობის საქმე მეორე ინსტანციის სასამართლოში). ეს საშუალო მაჩვენებლები შეედარა მოსამართლის წლიურ დატვირთვას. ამასვე დაემატა დრო გადამზადების, ადმინისტრაციული ფუნქციების შესრულების, დეკრეტული შვებულებისა და ავადმყოფობის გამო გამოყენებული „ბიულეტენებისთვის“.

ამ მოდელში არის 4 ძირითადი პრობლემა:

1. არსებობდნენ მოსამართლეები და სასამართლოს სხვა თანამშრომლები, რომლებიც მაინცდამაინც გულახდილნი არ იყვნენ დროის მითითების თვალსაზრისით. ზოგიერთი მათგანი ცდილობდა საკუთარი შრომისუნარიანობის დამტკიცებას ნაკლები დროის მითითებით, ვიდრე სინამდვილეში ესაჭიროებოდათ;
2. უნინარეს ყოვლისა, თავად სისტემა პრობლემური, სანამ ის ადგენს დროის ფაქტობრივ დანახარჯს. ეს ზიანის მომტანი არ არის მანამ, სანამ მეტისმეტად გადატვირთული მოსამართლე ზეგანაკვეთურად მუშაობს. თუმცა სიტუაცია რთულდება მაშინ, როდესაც მოსამართლე თავს დამატებით სულაც არ იწუხებს იმასთან შედარებით, რა მოლოდინიც არსებობს მის მიმართ. ამ შემთხვევაში სტატისტიკურად აისახება ფაქტობრივი მდგომარეობა.
3. სისტემა უფრო მეტად გამოსადეგია პირველი ინსტანციის სასამართლოს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეებისათვის, ვიდრე განსაკუთრებულად კომპლექსურ საქმეებზე, როგორცაა, ეკონომიკური სისხლის სამართლის საქმეები მეორე ინსტანციის სასამართლოში. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ გაანგარიშების მოდელი ეფუძნება ტიპურ მონაცემებს, რომლებსაც მიყვავართ ზოგადი სტატისტიკური პრინციპებით სწორ შედეგებამდე ანალოგიური კატეგორიის საქმეებზე.
4. სისტემა ნაკლებად დინამიური და ძალიან ხარჯიანია. შეფასების მონაცემების დადგენა ხდება წარსულიდან, ხოლო ცვლილებების შემთხვევაში კი, როგორც ახლებურად მონესრიგების საპროცესო-სამართლებრივი შედეგი, სახეზეა არააქტუალური სურათი. ეს კი ითხოვს დროის ფაქტობრივი დანახარჯის ახლებურად გაანგარიშებამდე არსებული კრიტერიუმებით ხელმძღვანელობას. იმავდროულად, იმდენად მაღალია სისტემის ხარჯები, რომ საჭირო დროის განსაზღვრა შესაძლებელია მხოლოდ 10 წლის შემდეგ.

რა თქმა უნდა, ეს სისტემა განსჯის საგანია გერმანელ მოსამართლეთა შორის. კრიტიკის საგანია, უნინარეს ყოვლისა, გაანგარიშების მოდელი, რომელიც, მოსამართლეთა აზრით, წარმოადგენს საფრთხეს, წესად აქციონ გადატვირთულობა. ასევე ეჭვქვეშ დგება ცალკეული შედეგები, რომლებიც, როგორც წესი, მნიშვნელოვანია ცალკეული მოსამართლეებისათვის. მთლიანობაში კი გაანგარიშების მოდელი მაინც მისაღებია დაინტერესებული წრეებისათვის.

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

ჩემი პირადი დასკვნაა: სისტემას აქვს სუსტი მხარეები და აქვს საანგარიშო სიზუსტის პრეტენზია. ამისდა მიუხედავად, არ არსებობს უკეთესი კონცეფცია. ყველამ უნდა გავაცნობიეროთ, რომ არ არსებობს მზა რეცეპტი.

შესაძლებელია თუ არა მსგავსი მოდელის საქართველოში დანერგვა?

ჩემი აზრით, კი: თუმცა გერმანული მოდელის ერთგვარად გადაჭარბებული სრულყოფილება აზრს მოკლებულია. ერთი მხრივ, საქართველოში ბევრად ნაკლები მოქმედი მოსამართლეა, რაც არ ქმნის დიდი დანახარჯების გაღების აუცილებლობას. ხოლო, მეორე მხრივ, თქვენთან სრულიად სხვა დინამიური განვითარება მიმდინარეობს და ზედმეტია წარსულიდან რაიმე ციფრის მოშველიება.

თუმცა, ჩემი აზრით, შეგიძლიათ გამოიყენოთ ამ კონცეფციის ძირითადი მოსაზრებები ძალიან გამარტივებული სახით, როგორც გარდამავალი დებულება. ეს დანამდვილებით გამოგადგებათ კონცეფციის საფუძვლად, თუ ცალკეული მოსამართლეები სპეციალური ფორმის მეშვეობით განერენ, რომელ დღეს კონკრეტულად რა მოვალეობები შეასრულეს. ბუნებრივია, უზრუნველყოფილი უნდა იქნას ასეთი გამოკითხვის ანონიმურობა.

როგორც უკვე აღვნიშნე, მოქმედებს ერთი ძირითადი პრინციპი: უმჯობესია თუნდაც მოუქნელი, ვიდრე არანაირი სისტემა.

როგორია მიდგომა შედეგებისადმი?

უშუალო მიზანი ამ მოდელისა მდგომარეობს იმაში, დავადგინოთ მოსამართლეთა და სასამართლო სისტემის სხვა თანამშრომელთა მოთხოვნილებები და წარვუდგინოთ ეს შედეგები ფინანსურ განყოფილებასა და ბიუჯეტზე უფლებამოსილ კანონმდებელს. მსგავსი მეთოდის გამოყენებით მოპოვებული მონაცემები აუცილებელია საკადრო გადაწყვეტილებების მისაღებად, კერძოდ, რამდენი მოსამართლე ან იუსტიციის მუშაკი ესაჭიროება კონკრეტულ სასამართლოს, ანუ როგორია საკადრო განაწილება.

ამ ფუნქციის დანიშნულება პრაქტიკაში ძალიან დიდია და სწორედ ამ თვალსაზრისით აქვს სისტემას განსაკუთრებული ძლიერი მხარეები. შესაძლოა, ცალკეული კრიტერიუმების საანგარიშო სიზუსტე ნაწილობრივ სადავოა, მაგრამ კრიტერიუმები თანაბრად გამოიყენება სასამართლო და პროკურატურის ყველა ორგანოებისათვის, რაც უზრუნველყოფს სისტემის

საკმაოდ მაღალ შიდა სამართლიანობას. სხვა სიტყვებით: სისტემა ვერ ავარიდებს თავიდან სასამართლო სისტემის გადატვირთულობას, თუმცა, მას ხელეწიფება (მეტნაკლებად) სამართლიანი განაწილება, რითაც მინიმუმამდეა დაყვანილი ცალკეული სასამართლოების როგორც პრივილეგირება, ისე არათანაბარი მოპყრობა (ანუ „დაჩაგვრა“). შესაბამისი მონაცემები ხელმისაწვდომია ყველა მოსამართლისა თუ იუსტიციის სხვა მუშაკისათვის, რათა უზრუნველყოფილი იქნას სრული გამჭვირვალობა.

ეს ხდება შემდეგნაირად:

პირველ რიგში, იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოთხოვნა არსებობს მოსამართლეებზე ამ მოდელის შესაბამისად. დრეზდენის უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოში სავალდებულო მაჩვენებელი შეადგენს 710 სამოსამართლო სამტატო განაკვეთს. ფაქტობრივი მაჩვენებლებით კი, დღესდღეობით, ჩვენს სასამართლოში დაკავებულია 696 ადგილი, ანუ დაახლოებით 98%. იმავდროულად, მსურს აღვნიშნო, რომ აქ საუბარია არა მოსამართლეთა აბსოლუტურ რაოდენობაზე, არამედ ფაქტობრივად არსებულ სამუშაო პოტენციალზე, რაშიც არ მოიაზრება გრძელვადიან ბიულეტენზე მყოფი მოსამართლეები და შეზღუდული ვადით (საგამოცდო ვადით – 3 წელი) დასაქმებული მოსამართლეები.

შემდეგი ნაბიჯია ცალკეული სასამართლოს საანგარიშო დაკომპლექტების გამოთვლა: ლაიფციგის მეორე ინსტანციის სასამართლოში დაახლოებით 61,7 მოსამართლეა. დაკომპლექტების საშუალო მაჩვენებლების საფუძველზე (98%), ლაიფციგის მეორე ინსტანციის სასამართლომ უნდა მიიღოს 61 სამოსამართლო სამუშაო ადგილი, რათა არც ნაკლებად და არც მეტად არ დაკომპლექტდეს, ვიდრე დაკომპლექტებულნი არიან სხვა სასამართლოები. დღესდღეობით ამ სასამართლოს განკარგულებაშია 60,5 ადგილი, ანუ იდეალურამდე მას მხოლოდ 0,5 ვაკანსიაა ამორებს.

ცხადია, ყოველთვის როდია შესაძლებელი ყველა სასამართლოს ერთ საანგარიშო მოდელზე მორგება. ძირითადად, ცდომილებები ძალიან მცირეა და მხოლოდ თავად დრეზდენის მესამე ინსტანციის სასამართლოა კალკულაციურად არასაკმარისად დასაქმებული 90%-ზე ნაკლები მაჩვენებლით.

და ბოლოს იბადება კითხვა: შესაძლებელია ამ მოდელის გამოყენება საქმეთა განაწილებისას, შიდა სასამართლო დონეზეც? უწინარეს ყოვლისა, მსურს აღვნიშნო, რომ გერმანიაში მოსამართლეები თავად წყვეტენ მათ მიერვე არჩეული ორგანოს, პრეზიდიუმის მეშვეობით, თუ როგორ უნდა გა-

დანაწილდეს ფუნქციები მოსამართლეთა შორის. პრეზიდიუმი ხელმძღვანელობს მოსამართლის დამოუკიდებლობის პრინციპით და აბსოლუტურად ავტონომიურია გადაწყვეტილების მიღებისას. მართალია, სასამართლოს თავმჯდომარე თავმჯდომარეობს პრეზიდიუმსაც და ამზადებს მის სხდომებს, თუმცა არ სარგებლობს ხმის განსაკუთრებული უფლებით.

როგორც წესი, თითქმის ყველა პრეზიდიუმი გადაწყვეტილების მიღებისას ორიენტირებულია ამ მოდელზე. იგივე ეხება მოსამართლისათვის ცალკეული კატეგორიის საქმეების მიწერას – სამოქალაქო, საოჯახო თუ სისხლის სამართლის საქმეები, ასევე ცალკეული საქმეების გადანაწილებას მოსამართლეებზე. გერმანიაში მაღალი ინსტანციის სასამართლოებში მიღებულია ვინრო სპეციალიზაცია. გასათვალისწინებელია დროის ფაქტორი, რომელიც სჭირდება ცალკეულ მოსამართლეს საქმის დასასრულებლად. სამშენებლო პროცესები უფრო შრომატევადია, ვიდრე საგზაო შემთხვევებთან დაკავშირებული სამოქალაქო დავები.

თუმცა, არც თუ იშვიათია გარკვეული გადაცდომები და განსაკუთრებული, სპეციფიკური გარემოებები, რომელთა გათვალისწინებაც არც ისე ადვილია ზოგადი მოდელის ფარგლებში. შესაძლოა, ეს იყოს ცალკეული მოსამართლის შრომისუნარიანობის შეზღუდვა, ან კიდევ განსაკუთრებულად შრომატევადი სამართალწარმოებების არატიპური მომრავლება; შესაძლებელია, ადგილი ჰქონდეს რაციონალიზაციის ეფექტს პარალელურად მიმდინარე სამართლებრივ დავებში შინაარსობრივი თანხვედრით; თუმცა, ხანდახან, პრეზიდიუმმა შეიძლება არასაკმარისად მიიჩნიოს აღნიშნული მოდელები და გამოიყენოს სრულიად განსხვავებული მიდგომა.

მხოლოდ პრეზიდიუმია უფლებამოსილი, დაადგინოს ხარვეზები მოსამართლის საქმიანობაში და მოახდინოს მათზე რეაგირება. თავმჯდომარე უფლებამოსილია, მოსამართლის მიერ თანამდებობრივი უფლებამოსილებების უხეში დარღვევის შემთხვევაში, განახორციელოს დისციპლინური და სამსახურებრივი ზომები. თუმცა ეს ხდება ძალზე იშვიათად. საბოლოოდ კი მხოლოდ პრეზიდიუმია უფლებამოსილი, გადასცეს ცალკეული საქმეები სხვა მოსამართლეს ზოგადი კრიტერიუმების საფუძველზე.

ჩემი გამოცდილებით, ამ მოდელის შეფასების კრიტერიუმების შიდა გამოყენება მისაღებია მოსამართლეთათვის, როგორც შესაბამისი კრიტერიუმი საქმეთა გასანაწილებლად.

რა დასკვნები შეიძლება გაკეთდეს გერმანული გამოცდილების საფუძველზე საქართველოში?

ვფიქრობ, საქართველოშიც შესაძლებელია ამ მოდელის დანერგვა სასამართლოში, როგორც უნივერსალური გაგებით, ისე შიდასასამართლო განაწილების დონეზეც. როგორც დასაწყისშივე აღვნიშნე, მსგავსი მოდელი ხელს უწყობს გამჭვირვალობას და თავიდან აგვარიდებს უნდობლობას.

**ულრიპ ჰაგენლოხი – დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს თავმჯდომარე
გამარტივებული ამონაწერი „Pebbly“-დან**

სამხარეო სასამართლოების მოსამართლეები	საბაზისო რაოდენობა (სამართალწარმოებისას საქმის საშუალო დამუშავების ხანგრძლივობა წუთებში)
საქმის დასახელება	
ექიმის პასუხისმგებლობის საქმეები, სამშენებლო-არქიტექტურული საქმეები, პირების პასუხისმგებლობის და ჰონორარის მოთხოვნები, სამენარმეო დავები, კარტელის საქმეები	800
ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის საქმეები	430
მომიჯნავე უფლებები (მაგ. პატენტი)	1.500
ქირავნობის, კრედიტის და ლიზინგის საქმეები	360
საგზაო შემთხვევების, დაზღვევის ხელშეკრულებების და კაპიტალდაბანდების საქმეები	640
I ინსტანციის სხვა სამოქალაქო საქმეები	480
უმაღლესი სამხარეო სასამართლო პერსონალი (სპეციალისტები) საქმის დასახელება	საბაზისო რაოდენობა
სამოქალაქო საქმეების აპელაცია	660
საოჯახო სამართლებრივი საჩივრები	200
სხვა სამოქალაქო საჩივრები და შუამდგომლობები	230

თემა

„მოსამართლეთა დატვირთვა და საქმეთა განაწილება“

დავით ღიბრაძე,

თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის მოსამართლე, ასოციაციის „საქართველოს მოსამართლეთა ერთობა“ წევრი

მოგესალმებით ქალბატონებო და ბატონებო!

უპირველესად, მადლობას მოვახსენებ კონფერენციის ორგანიზატორებს, რომელთა უშუალო მხარდაჭერით და ძალისხმევით იმართება დღევანდელი ესოდენ შინაარსიანი და საინტერესო შეხვედრა. მე ვარ დავით ღიბრაძე, თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის მოსამართლე, ამავდროულად, საქართველოს მოსამართლეთა ახლადშექმნილი ალტერნატიული ასოციაციის „ერთობა“ ერთ-ერთი დამფუძნებელი და წევრი. ჩემთვის დიდი პატივი და პასუხისმგებლობაა, მოგმართოთ თქვენ – კონფერენციის მონაწილეებს, ჩემს ქართველ და უცხოელ კოლეგა მოსამართლეებს, სტუმრებს და გაგიზიაროთ ჩემეული ხედვა და მოსაზრება ჩვენი სამუშაო ჯგუფის განსახილველ საკითხთან მიმართებაში – „მოსამართლის დატვირთვა და საქმეთა განაწილება“.

დღეს 27 სექტემბერია – საქართველოს უახლეს ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე ტრაგიკული თარიღი – სოხუმის დაცემის დღე, საიდანაც 20 წელი გავიდა. ამიტომ მინდა გულისტკივილით მოვიხსენიო საქართველოს ისტორიის მანძილზე მისი ტერიტორიული მთლიანობისათვის ბრძოლაში დაღუპული გმირები, მშვიდობიანი მოსახლეობა, და გამძლეობა, დიდხანს სიცოცხლე და თავიანთ ფუძეზე დაბრუნება ვუსურვო ასიათასობით დევნილს – იძულებით გადაადგილებულ პირს.

აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ დღევანდელი კონფერენცია და მსგავსი ფორუმები ძალიან მნიშვნელოვანი და სასიცოცხლოდ აუცილებელია დემოკრატიული განვითარების გზაზე შემდგარი ისეთი ქვეყნისათვის, როგორც

საქართველოა. არავისთვის უცხო არ არის და დავას არ იწვევს, რომ სასამართლო ხელისუფლება უზრუნველყოფს ხელისუფლების შტოებს შორის ბალანსის დაცვას. დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მართლმსაჯულება ნებისმიერი ქვეყნის განვითარების, წინსვლის და სტაბილურობის უმთავრესი და უპირველესი წინაპირობაა, თუმცა, აქვე უნდა აღინიშოს, რომ, თუკი მართლმსაჯულება, ანუ მართლად განსჯა, სამართლის აღსრულება ვინმეზე, თუ რაიმეზეა დამოკიდებული, ან/და ვინმეს, თუ რისამე კერძო ინტერესს ემსახურება, მაშინ იგი მართლმსაჯულება აღარ არის.

სასამართლო რეფორმა 1997 წელს დაიწყო. რეფორმის შემდგომი ეტაპი იყო – 2005 წელს, ხოლო ამჟამად კი მიმდინარეობს რეფორმის მორიგი ეტაპი. რეფორმის ყველა ეტაპის საბოლოო მიზანი და დანიშნულება იყო და არის დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის ფორმირება, რაც გადის ამ სისტემის უმთავრესი მოქმედი პირის – ინდივიდუალური მოსამართლის დამოუკიდებლობაზე.

რეფორმების შედეგად არაერთი კარგი და სასიკეთო საქმე გაკეთდა სასამართლო სისტემისათვის, როგორცაა კორუფციის აღმოფხვრა, სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა, სასამართლო სისტემის კომპიუტერული ქსელის შექმნა, სასამართლოს შენობებში წესრიგის დაცვის მიზნით მანდატურის სამსახურის შემოღება და სხვა, მაგრამ, თუკი სასამართლო ხელისუფლების, ამ სისტემის სათავეში მყოფი მთავარი პერსონის, მოსამართლის, დამოუკიდებლობა არ იქნება უზრუნველყოფილი, რეფორმის წარმატებულობაზე არ შეიძლება ვისაუბროთ.

„მოსამართლის დატვირთვა და საქმეთა განაწილების პრინციპი“, რაც ჩვენი სამუშაო ჯგუფის სადისკუსიო თემაა, მოსამართლის ეფექტური და ნაყოფიერი მუშაობის წინაპირობაა. თემის განხილვის მიზნით, მიზანშეწონილად მიმაჩნია შევჩერდე, ჩემი აზრით, ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორცაა – სასამართლოებში საჭირო ადამიანური რესურსის (მოსამართლე – არამოსამართლე) დაანგარიშება; მოსამართლეთა შორის საქმეთა განაწილების წესი და ამ წესის დაუცველობის შესაძლებლობა და სასამართლოს თავმჯდომარისა და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს როლი საქმეთა გაჭიანურებისა და განსახილველ საქმეთა დაგროვების თავიდან ასაცილებლად.

სასამართლოში საჭირო ადამიანური რესურსის (მოსამართლე – არამოსამართლე) დაანგარიშება

საერთო სასამართლოების შესახებ ამჟამად მოქმედი „საქართველოს ორგანული კანონის“ მიხედვით, რაიონული, საქალაქო და სააპელაციო სასამართლოები და მათი სამოქმედო ტერიტორია, ასევე, ამ სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობა, აპარატის სტრუქტურა და სამტაქტო ნუსხა განისაზღვრება საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, ხოლო საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობას განსაზღვრავს უზენაესი სასამართლოს პლენუმი.

მართლმსაჯულება არის სასამართლო ხელისუფლების განხორციელების ერთ-ერთი ფორმა, რასაც სხვადასხვა კატეგორიის სამართალწარმოების, ანუ საქმეთა განხილვის მეშვეობით ახორციელებენ საერთო სასამართლოები. ბუნებრივია, მოსამართლეთა და სასამართლოს არამოსამართლე მოხელეთა რაოდენობა უნდა განისაზღვროს სასამართლოში არსებულ საქმეთა რაოდენობით, ანუ დატვირთულობით. რაც მეტი ადამიანი მომართავს სასამართლოს, მით უფრო იმატებს განსახილველ საქმეთა რაოდენობა. ქვეყნის, მისი ეკონომიკის, საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარების კვალობაზე იზრდება სასამართლოში განსახილველ საქმეთა რაოდენობა, რაც სავსებით ლოგიკური და ბუნებრივი მოვლენაა. ამასთან, სასამართლო ხელისუფლების მესვეურები არაერთხელ განმარტავენ, რომ სასამართლოებში საქმეთა რაოდენობის ზრდა სასამართლოსადმი მოსახლეობის ნდობის ამაღლებაზე მეტყველებს.

უდავოა, რომ ამა თუ იმ საკითხის, თუ პრობლემის გადაწყვეტის მიზნით ჯერ უნდა დადგინდეს ამ პრობლემის წარმოშობის მიზეზი, ხოლო შემდეგ განისაზღვროს მისი აღმოფხვრის მეთოდი.

2005 წლის მდგომარეობით საქართველოს საერთო სასამართლოების სისტემაში 300-მდე მოსამართლე იყო; ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის მიერ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოდან გამოთხოვილი ინფორმაციის მიხედვით, 2007 წლის ივნისში მოსამართლეთა რაოდენობა 264-ს შეადგენდა, ამჟამად კი მოსამართლეთა რაოდენობა 241-ია, რომელთა უმრავლესობა სამოსამართლო უფლებამოსილებას ახორციელებს თბილისის საქალაქო და თბილისისა და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოებში. მოსამართლეთა რაოდენობის ცვალებადობის ანალიზის მიხედვით, სასამარ-

თლო რეფორმის მეორე ეტაპის შემდგომ მოსამართლეთა რაოდენობა მოკლებულია. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით კი სასამართლოში განსახილველ საქმეთა რაოდენობა მატულობს. ამასთან, თბილისის საქალაქო სასამართლოზე მოდის მთლიანად საქართველოს სასამართლო სისტემაში განსახილველ საქმეთა უმრავლესობა – დაახლოებით 41%. მაგალითისათვის შემიძლია მოგახსენოთ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2013 წლის იანვარ-აგვისტოს თვეების სტატისტიკური მონაცემები შემოსულ, განხილულ და განსახილველ საქმეთა მაჩვენებლების შესახებ. კერძოდ, საქმეთა რაოდენობის დინამიკა არის ზრდადი, ყოველთვიურად იმატებს შემოსულ საქმეთა რაოდენობა, ამავდროულად, იმატებს განხილულ საქმეთა რაოდენობა, თუმცა იმატებს განსახილველ საქმეთა რაოდენობაც. თუკი იანვრის თვეში სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიაში შემოსულ საქმეთა რაოდენობა იყო – 1150, თვეში განხილულ საქმეთა რაოდენობა – 1154, განსახილველ საქმეთა რაოდენობა – 3017, აგვისტოს თვეში შემოსულია – 1469, ხოლო განსახილველია – 4328 სამოქალაქო საქმე. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, შემოსულ საქმეთა რაოდენობა ყოველთვიურად იმატებს. მათი რაოდენობა აღემატება განხილულ საქმეთა რაოდენობას, რის შესაბამისადაც იმატებს განსახილველ საქმეთა რაოდენობა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ განსახილველ საქმეთა რაოდენობის მატება არ არის მოსამართლეთა არასათანადო, თუ არანაყოფიერი მუშაობის შედეგი. ფაქტი ერთია, საქმეთა მატების კვალობაზე მატულობს მოსამართლეთა დატვირთულობა, მოსამართლეთა რაოდენობა კი არ იზრდება.

საქმეთა განხილვის და მოსამართლეთა დატვირთულობის სტატისტიკას აწარმოებს და მის ანალიზს აკეთებს საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო ე. წ. „საქმეთა წონების პრინციპის მიხედვით“.

მინდა ყურადღება მივაქციო შემდეგ გარემოებას: დღეს მოქმედი „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მიხედვით, თბილისის საქალაქო სასამართლოს შემადგენლობა განსაზღვრულია 70 მოსამართლით, მათ შორის, სამოქალაქო საქმეთა კოლეგია – 25 მოსამართლით, სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია – 27-ით, ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგია – 18-ით. ფაქტობრივი მდგომარეობით კი, სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიაში სამოსამართლო უფლებამოსილებას ახორციელებს 31 მოსამართლე, ანუ კანონით განსაზღვრულზე 6-ით მეტი, ამას თუ დავუმატებთ 5 მაგისტრს, რომლებიც უდავო წარმოების გარკვეულ საქმეებს იხი-

ლავენ, ჯამში გამოდის 46. სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიაში არის 29 მოსამართლე, ანუ კანონით განსაზღვრულზე 2-ით მეტი. ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში კი – 14, ანუ კანონით განსაზღვრულზე ნაკლები. მონაცემთა ანალიზის შედეგად ჩნდება ვარაუდი, რომ არ არსებობს მწყობრი წესი, მეთოდოლოგია, თუ პრინციპი, რომლითაც, კონკრეტულად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს შემთხვევაში, საქმეთა რაოდენობის გათვალისწინებით, შეიძლება განისაზღვროს მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობა, რათა არ დაგროვდეს განსახილველი საქმეები და, შესაბამისად, არ შეფერხდეს მართლმსაჯულების განხორციელება.

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ოფიციალურ ინტერნეტ-გვერდზე განთავსებულია ინფორმაცია სასამართლო რეფორმის, მათ შორის, რეფორმის განვლილი და ახალი ეტაპის შესახებ. საყურადღებოა, რომ სასამართლო რეფორმის ახალი ეტაპის ერთ-ერთ პრიორიტეტად იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს დეკლარირებული აქვს მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდა არანაკლებ 400-მდე. აღნიშნულის ფონზე თქვენი ყურადღება მიინდა მივაპყრო შემდეგ ფაქტს:

ზემოთ უკვე ითქვა, რომ 2005 წლიდან დღემდე მოსამართლეთა რაოდენობა 300-დან 241-მდე შემცირდა. 2005-2007 წლების მდგომარეობით, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, თბილისის სააპელაციო სასამართლოში მოსამართლეთა რაოდენობა განისაზღვრებოდა 64 მოსამართლით. მათ შორის, სამოქალაქო საქმეთა პალატაში – 21 მოსამართლით, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში – 15 მოსამართლით, ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატაში – 18 მოსამართლით, საგამოძიებო კოლეგიაში – 10 მოსამართლით.

ამავე პერიოდში ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოში მოსამართლეთა რაოდენობა განისაზღვრებოდა 34 მოსამართლით. მათ შორის, სამოქალაქო საქმეთა პალატაში – 12 მოსამართლით, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში – 9 მოსამართლით, ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატაში – 9 მოსამართლით, საგამოძიებო კოლეგიაში – 4 მოსამართლით. ამასთან, გთხოვთ, ყურადღება მიაქციოთ ერთი შეხედვით შეუმჩნეველ, მაგრამ მნიშვნელოვან დეტალს: ორივე სააპელაციო სასამართლოს ყველა პალატაში მოსამართლეთა რაოდენობა 3-ის ჯერადია, ანუ პალატის სამწევრიანი შემადგენლობები სრულად იყო დაკომპლექტებული. რაც შეეხება საგამოძიებო კოლეგიას, აქ მოსამართლე ერთპიროვნულად იხილავს საქმეს.

2012 წლის 30 ოქტომბრის და 2013 წლის 15 მარტის ცვლილებებით კი, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, თბილისის სააპელაციო სასამართლოში მოსამართლეთა რაოდენობა განისაზღვრა 44 მოსამართლით, მათ შორის, სამოქალაქო საქმეთა პალატაში – 15 მოსამართლით, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში – 12 მოსამართლით, ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატაში – 11 მოსამართლით, საგამოძიებო კოლეგიაში – 6 მოსამართლით. ანუ, მოსამართლეთა რაოდენობა შემცირდა 20 მოსამართლით; ხოლო ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოში მოსამართლეთა რაოდენობა განისაზღვრა 18 მოსამართლით. მათ შორის, სამოქალაქო საქმეთა პალატაში – 7 მოსამართლით, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში – 7 მოსამართლით, ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატაში – 3 მოსამართლით, საგამოძიებო კოლეგიაში – 1 მოსამართლით. ანუ, მოსამართლეთა რაოდენობა შემცირდა 16 მოსამართლით, ჯამში – 36 მოსამართლით.

ზემოთ ნახსენებ, ერთი შეხედვით შეუმჩნეველ, მაგრამ მნიშვნელოვან დეტალთან მიმართებაში მინდა გითხრათ, რომ მოსამართლეთა რაოდენობის შემცირების შედეგად თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატაში, ხოლო ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეთა პალატებში მოსამართლეთა რაოდენობა გახდა კენტი, რაც ნიშნავს, რომ პალატების თითო შემადგენლობა არასრულია.

მოსამართლეთა რაოდენობის ამგვარი შემცირების მოტივაცია და დასაბუთება უცნობია, ამასთან, ამ შემცირების ხარჯზე არც სხვა სასამართლოში გაზრდილა მოსამართლეთა რაოდენობა. არადა, საქმეთა რაოდენობა, არათუ თბილისის საქალაქო, არამედ თავად თბილისის და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოებშიც მომატებულია.

რაც შეეხება სასამართლოში არამოსამართლე მოხელეთა საჭირო რაოდენობის გაანგარიშებას, როგორც მოგახსენეთ, სასამართლოთა აპარატების სტრუქტურასა და საშტატო ნუსხას განსაზღვრავს საქართველოს იუსტიციის საბჭო. სასამართლოს აპარატის მოხელეთაგან შევჩერდები მოსამართლის თანაშემწესა და სხდომის მდივანზე, რომლებიც „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონით და საპროცესო კოდექსებით განსაზღვრული მოხელეები არიან. კანონმდებლობით დადგენილია, რომ მოსამართლეს ჰყავს თანაშემწე, ხოლო სასამართლოში საქმეები იხილება სასამართლო სხდომის მდივნის მონაწილეობით. მოსამართლის თანაშემწე იღებს

მოქალაქეებს, მათ საჩივრებსა და განცხადებებს, ამზადებს საქმეებს სასამართლო სხდომაზე განსახილველად, მოიძიებს სათანადო სამართლებრივ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკის მასალებს, ადგენს სათანადო დოკუმენტების პროექტებს, მოსამართლის დავალებით ასრულებს საქმის განხილვასთან დაკავშირებულ სხვა მოვალეობებს. ამდენად, ნათელია, რომ მოსამართლეს თანაშემწე უნდა ჰყავდეს.

რაიონულ სასამართლოთა გაერთიანების შემდგომ, რიგ რაიონულ სასამართლოში, გარდა დიდი რაიონული (საქალაქო) სასამართლოებისა, მოსამართლის თანაშემწის შტატი აღარ არის. მაგალითად, ამბროლაურის, ახალქალაქის, ბოლნისის, ზესტაფონის, თეთრიწყაროს, ოზურგეთის, სამტრედიის, საჩხერის, სენაკის, სიღნაღის, ფოთის, ცაგერის, ხაშურის სასამართლოებში. ამ სასამართლოებში არის მხოლოდ სხდომის მდივნის შტატები და სხდომის მდივნებს აქვთ დავალებული მოსამართლის თანაშემწის ფუნქციების განხორციელება, თუმცა ისინი მხოლოდ სხდომის მდივნის ანაზღაურებას იღებენ. (ზოგადად მოსამართლის თანაშემწის ანაზღაურება მეტია სხდომის მდივნის ანაზღაურებაზე. ამასთან, რეგიონებში ბევრად ნაკლები ანაზღაურება აქვთ თანაშემწეებს და სხდომის მდივნებს, ვიდრე თბილისში). გარდა ამისა, ჩამოთვლილ სასამართლოებში მოსამართლეთა რაოდენობა მეტია, ვიდრე მდივან-თანაშემწისა. ამასთან, მოსამართლის თანაშემწეთა და სხდომის მდივანთა ნაკლებობის პარალელურად, ჩამოთვლილ და საერთოდ ყველა სასამართლოში, გათვალისწინებულია სასამართლოს თავმჯდომარის მძღოლის შტატი.

ანალიზისათვის თქვენი ყურადღება მინდა მივაპყრო შემდეგ დეტალს:

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2010 წლის 29 ნოემბრის გადაწყვეტილებით განისაზღვრა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარის ბიურო და ბიუროს მოხელეთა რაოდენობა 8 შტატით: ბიუროს უფროსი 1, კონსულტანტი – 3, სპეციალისტი – 1, თავმჯდომარის თანაშემწე – 1, თავმჯდომარის პირადი მდივანი – 1, პრეს-მდივანი (ნამყვანი სპეციალისტი) – 1. ამასთან, სხდომის მდივანი გათვალისწინებული არ არის.

2013 წლის ცვლილებებით კი, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარის ბიუროს მოხელეთა რაოდენობა გაიზარდა 11-მდე, კერძოდ, კონსულტანტი ნაცვლად 3-სა, გახდა – 5, და, ასევე, დაემატა უფროსი კონსულტანტის 1 შტატი.

ეს იმ პირობებში, როდესაც ამავე პერიოდში – 2013 წელს მოსამართლეთა რაოდენობა შემცირდა, ხოლო ზოგიერთ რაიონულ სასამართლოში მოსამართლის თანაშემწის შტატი აღარ არსებობს.

შედარებისათვის – ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოში თავმჯდომარის ბიუროს რგოლი არ არსებობს და, შესაბამისად, არ არის ბიუროს უფროსის შტატიც, ასევე, თავმჯდომარეს არ ჰყავს პირადი მდივანი, თუმცა გათვალისწინებულია სხდომის მდივნის შტატი.

სასამართლოს თავმჯდომარის პირადი მდივნის შტატი, გარდა თბილისის სააპელაციო სასამართლოსი, გათვალისწინებულია ზოგიერთ რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში და სასამართლო კოლეგიებშიც. მაგალითად, თბილისის, ბათუმის, ქუთაისის საქალაქო სასამართლოებში. მოსამართლის უპირველესი დანიშნულება და ფუნქცია საქმეთა განხილვაა, მიუხედავად იმისა, იგი იქნება სასამართლოს, სასამართლო კოლეგიის, პალატის თავმჯდომარე, თუ ე.წ. „რიგითი მოსამართლე“. ამიტომ სამოსამართლო ფუნქციების განხორციელებისათვის მოსამართლეს სხდომის მდივანი და თანაშემწე სჭირდება და არა პირადი მდივანი, ხოლო თუკი, მაინცდამაინც, პირადი მდივნის ყოლის საჭიროება ან სურვილი არსებობს, რატომ არ შეიძლება, თავმჯდომარის სხდომის მდივანმა, თუ თანაშემწემ, პირადი მდივნის ფუნქციაც შეასრულოს, ისე, როგორც რიგ რაიონულ სასამართლოში თანაშემწის ფუნქციას სხდომის მდივანი ასრულებს და, ამასთან, სხდომის მდივნის ანაზღაურებით.

აღნიშნულით იმის თქმა მსურს, რომ საჭიროა, სასამართლოში ადამიანური რესურსი გამოვიყენოთ მიზნობრივად და რაციონალურად, რაც, სასამართლოს ეფექტურად და გამართულ მუშაობას განაპირობებს და, თავის მხრივ, ფინანსური (საბიუჯეტო) რესურსის მიზნობრივ და რაციონალურ ხარჯვას გამოიწვევს.

ჩემი აზრით, სასამართლო რესურსის საჭიროების, საქმეთა ნაკადის ეფექტური მართვის და მოსამართლის დატვირთულობის შესაფასებლად აუცილებელია აშშ-ს საშტატო სასამართლოების ეროვნული ცენტრის, მართლმსაჯულების ეფექტურობის ევროპული კომისიის მიერ შემუშავებული სტანდარტების, თუ რეკომენდაციების არა მექანიკური გადმოღება-კოპირება, არამედ მათი იმგვარად დანერგვა, რომ იგი იყოს სანდო და დამაჯერებელი უპირველესად თავად მოსამართლისათვის.

ამასთან, აუცილებლად გასათვალისწინებელია საქმეთა განსხვავება სირთულის მიხედვით, გეოგრაფიული თავისებურება, რაც განაპირობებს

საქმეთა კატეგორიების განსხვავებულობას ქალაქისა და რეგიონის სასამართლოებში, მოსახლეობის რაოდენობა.

გარდა ამისა, მხედველობაშია მისაღები, რომ მოსამართლის სამუშაო დღის მთელი 8 საათი ობიექტურად ვერ დაეთმობა საქმისწარმოებას, ვინაიდან ამ 8 საათში უნდა გავითვალისწინოთ დრო, რასაც მოსამართლე უთმობს შემოსული კორესპონდენციის გაცნობას, სამართლებრივ კვლევას, წინასწარ გაუთვალისწინებელ გრაფიკს. საბოლოოდ, საქმისწარმოებასთან დაკავშირებული საქმიანობისათვის მოსამართლეს დარჩება 4-4,5 საათი.

ზოგიერთ სასამართლოში მოსამართლის თანაშემწის შტატის არ არსებობის და თანაშემწის ფუნქციის სხდომის მდივნისათვის დაკისრების საპირწონედ, ჩემი აზრით, ვერ გამოდგება არგუმენტი, რომ სასამართლო სხდომის მიმდინარეობა იწერება ელექტრონულად აუდიო ფორმატში და სხდომის მდივანი გამოთავისუფლდა სხდომის ოქმის ხელით წერისა, თუ კომპიუტერულად ბეჭდვისაგან. ამასთან, გაურკვეველია, რა კრიტერიუმით არ არის გათვალისწინებული მოსამართლის თანაშემწის შტატი ზესტაფონის, სამტრედიის, ფოთის თუ სხვა რაიონულ-საქალაქო სასამართლოებში, განსხვავებით ბათუმის, ქუთაისის, თუ გორის სასამართლოებისაგან.

ამდენად, მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლეთა და არამოსამართლე მოხელეთა საჭირო რესურსი განისაზღვროს მათი კომბინირებული შესწავლით, არსებული და აპრობირებული გამოცდილების გაზიარებით და საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით.

საქმეთა განაწილება

საქმეთა განაწილების თაობაზე მოგახსენებთ, რომ რაიონულ, საქალაქო და სააპელაციო სასამართლოებში საქმეები ნაწილდება რიგითობის წესით, რასაც განსაზღვრავს კანონი „საერთო სასამართლოებში საქმეთა განაწილებისა და უფლებამოსილების სხვა მოსამართლისათვის დაკისრების წესის შესახებ“. რიგითობის წესი გულისხმობს მოსამართლეთა შორის საქმეთა განაწილებას საქმეთა შემოსვლის თანმიმდევრობისა და მოსამართლეთა რიგითობის მიხედვით. მოსამართლეთა რიგითობა კი განისაზღვრება მისი გვარის პირველი ასოს მიხედვით, რასაც ადგენს სასამართლოს თავმჯდომარე. შემოსვლის რიგით ყოველი მომდევნო საქმე გადაეცემა რიგითობით მომდევნო მოსამართლეს.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მიხედვით, სასამართლოებში შემოსულ საქმეებს მოსამართლეებზე განსახილველად ანაწილებენ სააპელაციო და რაიონული სასამართლოების თავმჯდომარეები. ანუ, სასამართლოს კანცელარიაში მთელი დღის განმავლობაში შემოსული საქმეები სადამოს გადაეცემა სასამართლოს თავმჯდომარეს მოსამართლეთათვის განსახილველად.

მიმაჩნია, რომ სასამართლოს თავმჯდომარე არ უნდა იყოს დაკავებული საქმეებზე რეზოლუციების დადებით და მათი განაწილებით. იგი უნდა გამოთავისუფლდეს, როგორც ამ, ისე სხვა, ზედმეტი, არა თავმჯდომარის საქმიანობისაგან, ხოლო გამოთავისუფლებული დრო მოახმაროს მოსამართლისათვის უპირველეს და ესოდენ ღირსეულ საქმიანობას – საქმეთა განხილვას. საქმეები კი მოსამართლეებზე უნდა განაწილდეს განსახილველად კანცელარიაში შემოსვლისთანავე ელექტრონული პროგრამის მეშვეობით რიგითობის მიხედვით.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქ. კანონის მიხედვით, განსაზღვრულია სასამართლოს თავმჯდომარეთა ფუნქციები და უფლებამოსილებები. მათ შორის, სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე თავმჯდომარეობს სასამართლოს ერთ-ერთ პალატას ან საგამოძიებო კოლეგიას; სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე მონაწილეობს საქმეთა განხილვაში და ამავდროულად თავმჯდომარეობს ერთ-ერთ პალატას ან საგამოძიებო კოლეგიას: რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს თავმჯდომარე პირადად განიხილავს საქმეებს. თუკი შევადარებთ მითითებულ ნორმებს, გამოვიტანთ დასკვნას, რომ მხოლოდ რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს თავმჯდომარე განიხილავს საქმეებს პირადად, სააპ. სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე მხოლოდ მონაწილეობს საქმის განხილვაში (და არა პირადად განიხილავს), ხოლო სააპ. სასამართლოს თავმჯდომარე მხოლოდ თავმჯდომარეობს ერთ-ერთ პალატას, ან საგამოძიებო კოლეგიას. ანუ გამოდის, რომ სასამართლოს თავმჯდომარეთა მიერ საქმეთა განხილვის ვალდებულება დამოკიდებულია სასამართლოს ინსტანციურობასა და ადმინისტრაციულ-თანამდებობრივ რანგირებაზე. არადა სასამართლოს თავმჯდომარეობა არა პრივილეგია, არამედ ტვირთი და პასუხისმგებლობაა მოსამართლის ტვირთთან და პასუხისმგებლობასთან ერთად.

სასამართლოს თავმჯდომარეთა მიერ საქმეთა უშუალოდ, პირადად განხილვა, გარდა იმისა, რომ საქმის განხილვა მოსამართლის ღვიძლი საქმი-

ანობაა, იმიტომაცაა აუცილებელი და საჭირო, რომ სასამართლოს თავმჯდომარეებმა საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით და, ამავდროულად, კოლეგა-მოსამართლეთა გამოცდილების გაზიარებით, შეისწავლონ სასამართლოში საქმეთა დაგროვების მიზეზები და განსაზღვრონ საქმეთა ნაკადის ეფექტური მართვის ღონისძიებები. კანონმდებლობის მიხედვით ხომ თავმჯდომარეები არიან პირველი პირები საქმეთა ნაკადის მართვის პრინციპების შემუშავებაში. ამგვარად კი, ისინი უფრო წარმატებულად და ნაყოფიერად უზრუნველყოფენ მოსამართლეთა დატვირთულობის, საქმეთა განაწილების და მისი ნაკადის მართვის მეთოდოლოგიის შემუშავებას.

საქმეთა რაოდენობა არ უნდა მცირდებოდეს, როგორც წინათ იყო, სალამოს 8-9-10 საათამდე სასამართლოში მოსამართლეთა ყოფნის დავალებულიებით, ხოლო აღნიშნულის გაკონტროლების მიზნით სასამართლოს შენობაში შესვლის და შენობიდან გამოსვლის დროის თითის ანაბეჭდით, თუ სპეციალური ბარათით ელექტრონულ მონყობილობაზე დაფიქსირებით.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით განსაზღვრულია, რომ აუცილებლობის შემთხვევაში, მართლმსაჯულების განხორციელების შეფერხების თავიდან ასაცილებლად, სასამართლოს თავმჯდომარემ მოსამართლეს შეიძლება დაავალოს საქმის განხილვა ამავე სასამართლოს სხვა სპეციალიზებულ შემადგენლობაში (სასამართლო კოლეგიაში), ასევე მაგისტრატი მოსამართლის უფლებამოსილების განხორციელება, ხოლო მაგისტრატ მოსამართლეს შეიძლება დაავალოს საქმის განხილვა მისი სამოქმედო ტერიტორიის გარეთ, რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში. ასევე, საერთო სასამართლოებში, საქმეთა განაწილებისა და უფლებამოსილების სხვა მოსამართლისათვის დაკისრების წესის შესახებ კანონით განსაზღვრულია, რომ სააპელაციო და რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში, სადაც ორზე მეტი მოსამართლეა, თითოეულთან საქმეთა დაგროვების გამო, ან სხვა მიზეზით საქმის განხილვის შეუძლებლობის შემთხვევაში მოსამართლეთა დატვირთვის გათვალისწინებით, საქმეებს გადაანაწილებს შესაბამისი სასამართლოს თავმჯდომარე, ან სასამართლოს თავმჯდომარის დავალებით მისი მოადგილე, ან/და შესაბამისი პალატის ან კოლეგიის თავმჯდომარე.

მიმაჩნია, რომ დასახელებული საკანონმდებლო დანაწესები იძლევიან ამ ნორმით მინიჭებული უფლებამოსილების საკუთარი შეხედულებისამებრ გამოყენების შესაძლებლობის საშიშროებას, რასაც არსებული გამოცდილება ადასტურებს. მაგალითისათვის შემიძლია მოგახსენოთ ისევ თბილისის საქა-

ლაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიაში მოსამართლეთა შორის საქმეთა გადათანაბრების არაერთი შემთხვევა.

მოსამართლეთა დატვირთულობის დარეგულირების და საქმეთა ნაკადის მართვის საფუძველზე, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო აქტიურად იყენებდა „საერთო სასამართლოებში საქმეთა განაწილებისა და უფლებამოსილების სხვა მოსამართლისათვის დაკისრების წესის შესახებ“ კანონის მე-13 მუხლით მინიჭებულ უფლებამოსილებას, რაც ნიშნავს მოსამართლის მივლინებას ერთი სასამართლოდან სხვა სასამართლოში. ფაქტიურად კი აღნიშნული ნორმა გამოიყენებოდა არა იმ დანიშნულებით, რასაც კანონი ამბობს, არამედ მოსამართლეთა დასჯის არაპირდაპირ მექანიზმად, როდესაც მოსამართლეს მიავლენდნენ მისი საცხოვრებელი ადგილიდან და ოჯახიდან მოშორებით არსებულ სასამართლოში და ამგვარ მოსამართლეთა რაოდენობა არა ერთი ათეულია. ანალიზისათვის შემოიღია მიგითითოთ, რომ ამგვარად მივლინებული მოსამართლეები თავიანთ სამუშაო ადგილებს დაუბრუნდნენ გასული წლის ოქტომბრის თვის შემდეგ.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ კანონის მიხედვით, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო განიხილავს სასამართლო სტატისტიკის ანალიზის მასალებს და, შესაბამისად, სტატისტიკის ანალიზით უნდა გამოვლინდეს სასამართლოებში საქმეთა მატების, თუ მართლმსაჯულების დროული განხორციელების შეფერხების მიზეზი, რაც შეიძლება გახდეს საფუძველი მოსამართლის სხვა სასამართლოში მივლინების, ხოლო მივლინების შესახებ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილება კი მოტივირებული და დასაბუთებული უნდა იყოს და არა მხოლოდ საკანონმდებლო ნორმაზე მიუთითებდეს.

მრავალთაგან მაგალითისათვის მოგახსენებთ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის მოსამართლის სხვა რაიონულ სასამართლოში მივლინების 2001 წლის შემთხვევას (მოსამართლის ვინაობას არ ვასახელებ, თუმცა საჭიროების შემთხვევაში შემოიძლია დავასახელო):

ამ მოსამართლეს სასამართლოს თავმჯდომარემ სიტყვიერად უთხრა სხვა რაიონულ სასამართლოში მივლინების თაობაზე იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილების შესახებ, თუმცა გადაწყვეტილების მოტივაციის მითითების გარეშე და, ამასთან, მოსამართლისათვის მივლინების შესახებ გადაწყვეტილება არ ჩაუბარებიათ.

1 წლის გასვლის შემდეგ, 2012 წელს, ვინაიდან, კანონმდებლობის მიხედვით, მივლინების ვადის მეორე წლით გაგრძელება აუცილებლად მოსამართ-

ლის თანხმობას მოითხოვს, ამ მოსამართლემ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსაგან წერილობით მოითხოვა მისი მივლინების შესახებ გადაწყვეტილება და საბჭოს სხდომის ოქმი, რომელშიც აღნიშნული უნდა ყოფილიყო მივლინების საფუძველი. მოსამართლეს გადასცეს მხოლოდ გადაწყვეტილება მივლინების შესახებ, ხოლო საბჭოს სხდომის ოქმი – არა და არც ამის მიზეზი განუმარტავთ. ამ მოსამართლემ 2013 წლის სექტემბერში კვლავ გამოითხოვა საბჭოს სხდომის ოქმი, რომელიც ამჯერად ჩააბარეს და მასში მივლინების საფუძველად მითითებულია შემდეგი: (შეიძლება ზღაპრის სიუჟეტივით მოგვჩვენოთ, მაგრამ რეალურად ისეა, როგორც მოგახსენებთ)

კონკრეტული რაიონული სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა განმხილველი მოსამართლე მივლინებული იყო სხვა რაიონულ სასამართლოში, ხოლო ამ კონკრეტულ სასამართლოში მეზობელი სასამართლოდან მოვლინებული სამოქალაქო საქმეთა განმხილველი მოსამართლე მხოლოდ ორი დღით ჩადიოდა ხოლმე ამ კონკრეტულ სასამართლოში, რის გამოც საჭირო იყო სამოქალაქო საქმის განმხილველი მოსამართლის ყოველდღიურად ყოფნა ზემოხსენებულ სასამართლოში. ამიტომ იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ გადაწყვიტა, ამ კონკრეტულ სასამართლოში თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიიდან მიევლინებინათ სამოქალაქო საქმის განმხილველი გამოცდილი მოსამართლე.

იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სხდომის ოქმის მოსამართლისათვის გადაუცემლობა ერთი წლის განმავლობაში მიზეზის მითითების გარეშე და მისი გადაცემა მხოლოდ განმეორებით მოთხოვნის შემდეგ, იძლევა ალბათობის მაღალი ხარისხით დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველს, რომ მოსამართლის მივლინების საკითხზე, ან მივლინების მოტივაციის მითითებით ოქმი თავის დროზე არ შემდგარა და იგი გაფორმდა მხოლოდ მოსამართლის განმეორებით მოთხოვნის შემდეგ. ამგვარადაც რომ არ იყოს, ამ გადაწყვეტილების დაუსაბუთებლობაზე მეტყველებს ისიც, რომ ის მოსამართლე, რომელიც მეზობელი სასამართლოდან იყო მივლინებული იმ კონკრეტულ სასამართლოში და რომელიც, საბჭოს სხდომის ოქმის მიხედვით, მხოლოდ ორი დღით ჩადიოდა კონკრეტულ სასამართლოში, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ დააბრუნა არა იმ მეზობელ სასამართლოში, საიდანაც იყო მივლინებული, არამედ მიავლინა თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიაში იმ მოსამართლის ადგილას, რომელიც თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიიდან მიავლინეს კონკრეტულ რაიონულ სასამართლოში.

ამდენად, ჭადრაკის ენაზე ფიგურულად რომ ვთქვათ, მივლინებების შესახებ თავისი გადაწყვეტილებებით იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ გააკეთა ერთგვარი „როქი“, რომლის დასაბუთებულობა, მიუხედავად საბჭოს სხდომის ოქმის დაგვიანებით გამოჩენისა, მაინც არაა დამაჯერებელი.

ცნობილია, რომ ამჟამად მომზადებულია სასამართლოების შესახებ კანონმდებლობაში ცვლილებების პაკეტი, რომელთა განხილვაში მოსამართლეთა ასოციაციის „ერთობა“ წევრები აქტიურად ვმონაწილეობთ და ვანვდით ჩვენს მოსაზრებებს და შენიშვნებს, რომელთა ნაწილს მაინც, იმედია, გაითვალისწინებს კანონმდებელი.

დასასრულს, გამოვთქვამ იმედს, რომ მსგავსი, თუ სხვა ფორმატის შეხვედრები მომავალშიც გაგრძელდება საერთაშორისო თანამეგობრობის თანადგომით, რაც ხელს შეუწყობს ქართული სასამართლო სისტემის გაჯანსაღებას, განვითარებას, სრულყოფას და, საბოლოოდ, მართლმსაჯულების ჩამოყალიბებას ხელისუფლების ნამდვილ, ღირსეულ, თანასწორუფლებიან შტოდ.

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

ტიმოთი ჯ. ბალანდი,

*აშშ მოსამართლე, კოსოვოს მოსამართლეთა და პროკურორების
დამოუკიდებელი კომისიის ყოფილი თავმჯდომარე*

მოსამართლეთა შერჩევის პროცესის მიზანი

მართალია, დეტალებში შეიძლება იყოს განსხვავებები, აშშ-ში, ევროპისა და სხვა ქვეყნებში დამოუკიდებელი სასამართლოს მოსამართლეთა შერჩევის პროცესს ერთი საერთო რამ აქვს: მთავარი მიზანია მოსამართლეების შერჩევა, მკაცრად, მათი დამსახურების მიხედვით.

დამსახურების მიხედვით შერჩევის პროცესი პრაქტიკულად ნიშნავს, რომ კანდიდატების იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში დაშვება ან მოსამართლედ დანიშვნა ხდება იმის მიხედვით, თუ რა იციან მათ და არა იმის მიხედვით, თუ ვის იცნობენ ისინი. ქალებს თანაბარი შესაძლებლობა უნდა მიეცეთ, როგორც შერჩევის პროცესში, ისე დანიშნულებისას.

დამსახურების მიხედვით შერჩევის პროცესის ძირითადი მახასიათებლები

იმისათვის, რომ კანდიდატის შეფასებამ შესაბამისი შედეგები გამოიღოს და წარმოაჩინოს კანდიდატის დამსახურება, პროცესი სამართლიანად და ობიექტურად უნდა წარიმართოს, გარდა ამისა, პროცესი მაქსიმალურად გამჭვირვალე უნდა იყოს და უნდა ითვალისწინებდეს კანდიდატის პირადი მონაცემების დაცვის მოთხოვნებს.

სამართლიანობისა და ობიექტურობის მიღწევის ყველაზე საუკეთესო გზა საზოგადოებისთვის ცნობილი, მკაფიოდ ჩამოყალიბებული და ყველა კანდიდატისთვის ერთნაირი კრიტერიუმების გამოყენებაა – სტანდარტული პროცედურის დაცვის და შერჩევის ყველა შესაბამისი კრიტერიუმის მომცველი, საფუძვლიანი გასაუბრების ჩატარების საშუალებით.

დამსახურების მიხედვით შერჩევის პროცესი უზრუნველყოფს სამართლიანობას ყველასადმი ერთნაირად მოპყრობის საშუალებით.

დამსახურების მიხედვით შერჩევის პროცესი უზრუნველყოფს ობიექტურობას ყველა კანდიდატის მიმართ სტანდარტული პროცედურების ერთნაირად გამოყენების, ყველა კრიტერიუმის მომცველი საფუძვლიანი გასაუბრების ჩატარებისა და ქულებით შეფასების სისტემის (რომელიც აფასებს კანდიდატის ძლიერ და სუსტ მხარეებს და მათ კვალიფიკაციას) საშუალებით.

საკვალიფიკაციო გამოცდა

საქართველოში, ისევე როგორც კოსოვოსა და ევროპის ქვეყნების უმრავლესობაში, იურიდიულ სფეროში კარიერის მაძიებელი ვალდებულია, პირველ რიგში, შესაბამისი მისაღები ან საკვალიფიკაციო გამოცდა ჩააბაროს.

დამსახურების მიხედვით შერჩევის პროცესის მიზნების მისაღწევად, მისაღები გამოცდები მკაცრი და საფუძვლიანი უნდა იყოს. ტესტი ყურადღებას უნდა ამახვილებდეს მთავარ კომპეტენციებზე, რომელიც უკიდურესად მნიშვნელოვანია მოსამართლის მოვალეობის სათანადოდ შესასრულებლად.

გარდა კანონმდებლობის ზოგადი ცოდნისა, ამ ძირითად კომპეტენციებში შედის: (1) ლოგიკურად აზროვნების უნარი, ჯანსაღი და ლოგიკური გადანყვეტილებების მიღების უნარი და პრობლემების გადაჭრის დროს სალი აზრის გამოყენების უნარი; (2) კანონებისა და იურიდიული დოკუმენტების ანალიზის უნარი, რომლებიც ზოგჯერ საკმაოდ რთულია და მათი შინაარსის ჩანვდომის შესაძლებლობა; (3) ბრძანებებისა და გადანყვეტილებების გარკვევით და თანმიმდევრულად, დამაჯერებლად დანერის უნარი, მნიშვნელოვანი საკითხების, ფაქტებისა და შესაბამისი კანონების საფუძვლიანად ცოდნის დემონსტრირებით; (4) ზეპირი კომუნიკაციის უნარი, რომელიც უთანაბრდება ამ პირის წერილობითი კომუნიკაციის უნარს ან მასზე უკეთესია; (5) ქცევის მანერა, ტემპერამენტი და სამუშაო ეთიკა, რომელიც დღევანდელ საზოგადოებაში მოსამართლის მიმართ არსებულ მოთხოვნებს აკმაყოფილებს.

მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო გამოცდები უნდა გაძლიერდეს ამ ძირითად სფეროებში, იმისათვის, რომ უფრო საფუძვლიანად შეფასდეს გამოცდების ჩამბარებელი პირების უნარები და თვისებები.

რადგან პატიოსნება სასამართლო სისტემის მიმართ საზოგადოების ნდობის და რწმენის ქვაკუთხედი, მისაღები გამოცდა აგრეთვე უნდა შეიცავდეს კომპონენტს, რომელიც ამოწმებს აპლიკანტის მიერ მორალური ქცევის კოდექსის მთავარი პრინციპების და წესების ცოდნას, ასევე აპლიკანტის უნარს,

ეს წესები და პრინციპები გამოიყენოს, როდესაც ის რეალურად დადგება ეთიკური პრობლემის წინაშე.

გარდა ამისა, საჭიროა გადაწყდეს, საკვალიფიკაციო გამოცდები იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში მიღების ექსკლუზიური თუ ძირითადი საშუალება უნდა იყოს.

მოსამართლეობის კანდიდატების შეფასების პროცესი

ზოგადი შენიშვნები

მოსამართლის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარება და იუსტიციის უმაღლესი სკოლის წარმატებით დამთავრება ობიექტური და დამსახურების მიხედვით შეფასების სისტემის მხოლოდ საწყისი კრიტერიუმია, რომელსაც კანდიდატები უნდა აკმაყოფილებდნენ იმისათვის, რომ მოსამართლის ვაკანტური ადგილები შეავსონ.

საზოგადოების ნდობა სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობის, მიუკერძოებლობის და სამართლიანობის მიმართ, საბოლოო ჯამში, დამოკიდებულია ცალკეული მოსამართლის პატიოსნებაზე, კეთილსინდისიერებასა და მორალურ თვისებებზე. ამის გამო, ის პირები, რომელთაც მოსამართლედ სურთ მუშაობა, მზად უნდა იყვნენ, რომ მათი ცხოვრების ყველა მნიშვნელოვანი ასპექტი – როგორც პირადი ისე პროფესიული – გულმოდგინედ შემოწმდება დამსახურების მიხედვით კანდიდატის შეფასების პროცესის ფარგლებში.

შესაბამისად, როდესაც მოსამართლის ვაკანსია ჩნდება, პოზიციები უნდა შეივსოს ობიექტური, საფუძვლიანი გასაუბრებისა და შეფასების პროცესის საფუძველზე, საზოგადოებისთვის ცნობილი სტანდარტული წესებისა და პროცედურების თანმიმდევრულად გამოყენებით მთელი პროცესის განმავლობაში. ეს პროცედურები უნდა მოიცავდეს: (ა) კანდიდატის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის სისწორის და სისრულის შემოწმებას; (ბ) როგორც პირადი მონაცემების, ისე სამუშაო გამოცდილების შემოწმებას; და (გ) პირადად კანდიდატთან საფუძვლიანი გასაუბრების ჩატარებას.

დამსახურების მიხედვით შესაფასებლად კანდიდატთან ჩასატარებელი გასაუბრების კომპონენტები და შეფასების პროცესი

ობიექტური გასაუბრებისა და შეფასების პროცესის აუცილებელი კომპონენტებია:

- გასაუბრებისა და შეფასების პროცესისთვის ერთიანი პროცედურის წესების შემუშავება და გამოქვეყნება;
- შიდა წესების შემუშავება გასაუბრების კომისიის წევრებისთვის;
- ინტერესთა კონფლიქტის პოლიტიკის შემუშავება და მისი მკაცრად გატარება;
- პირადი მონაცემების კონფიდენციალურობის პოლიტიკის შემუშავება და მისი მკაცრად გატარება;
- დეტალური განაცხადის ფორმის შემუშავება;
- კანდიდატის მიერ უზრუნველყოფილი ინფორმაციის სისწორისა და სისრულის შემოწმება;
- კანდიდატის მონაცემებისა და სამუშაო გამოცდილების პროფესიონალურად შემოწმება;
- კანდიდატის დახასიათების ან რეკომენდაციის სტანდარტული ფორმის გამოყენება;
- ყოვლისმომცველი, საზოგადოებისთვის ცნობილი, მკაფიოდ განსაზღვრული შერჩევის კრიტერიუმები;
- სამი წევრისგან შემდგარი კომისიის მიერ კანდიდატთან პირისპირ გასაუბრება;
- გასაუბრების დროს, როგორც სტანდარტული, ისე ინდივიდუალურ კანდიდატზე მორგებული შეკითხვების გამოყენება;
- გასაუბრების კითხვებზე მიღებული პასუხების შესაფასებლად ქულების სისტემის გამოყენება;
- სტანდარტული, წინასწარ ამობეჭდილი შეფასების ფორმის გამოყენება გასაუბრების დროს, კანდიდატის მიერ მიღებული ქულების ჩასანიშნად;
- კანდიდატის მიერ მიღებული ქულების დამოუკიდებლად გამოთვლა;
- კომისიის წევრების მიერ ინტერვიუს შემდგომი განხილვის მექანიზმის შექმნა, შეფასების შედეგებში მნიშვნელოვანი განსხვავებების განხილვის მიზნით;
- შეფასების შედეგების კანდიდატის მიერ გასაჩივრების მექანიზმის შექმნა.

გასაუბრების ჩატარებასთან დაკავშირებული პროცედურის ერთიანი წესები

საჭიროა ინტერვიუს ჩატარების პროცედურის წესების შემუშავება და გამოქვეყნება. ამ წესებს, რომლებიც ინტერესთა კონფლიქტის შესახებ დებულებებს უნდა შეიცავდნენ, მინიმუმ სამი მიზანი აქვს: (1) ყველა კანდიდატისთვის ზუსტად ერთნაირი ინფორმაციის მიწოდება მათ უფლებებსა და მოვალეობებზე; აგრეთვე იმის შესახებ, თუ როგორ ჩატარდება გასაუბრება; (2) კომისიის წევრების მიერ გასაუბრების თანმიმდევრულად და ერთნაირად ჩატარება; (3) საზოგადოებაში შეფასების პროცესის სამართლიანობისა და ობიექტურობის მიმართ ნდობის და რწმენის გაჩენა.

მოთხოვნის შემთხვევაში, შემიძლება ამ წესების ნიმუში მოგაწოდოთ.

ინტერესთა კონფლიქტი

დამსახურების მიხედვით შეფასებისა და შერჩევის პროცესის დროს, კანდიდატებს აფასებენ იმის მიხედვით, თუ რა იციან მათ და არა იმის მიხედვით, თუ ვის იცნობენ ისინი.

მოსამართლეობის კანდიდატების შეფასების პროცესი მაქსიმალურად ობიექტური რომ იყოს, ინტერვიუს ჩატარების პროცედურის წესები უნდა შეიცავდეს შეფასების კომისიის მუშაობაში ცხადი ან რეალურ ინტერესთა კონფლიქტის მქონე პირის მონაწილეობის ამკრძალავ დებულებებს. ტერმინი „ინტერესთა კონფლიქტი“ უნდა განისაზღვროს და განიმარტოს; კომისიის წევრები ვალდებული უნდა იყვნენ პირველივე შესაძლებლობისთანავე განაცხადონ შესაძლო ინტერესთა კონფლიქტის შესახებ; უნდა შეიქმნას და არსებობდეს წინასწარ დაბეჭდილი ინტერესთა კონფლიქტის ანგარიშგების ფორმა პოტენციური კონფლიქტის სწრაფად გამოვლენის მიზნით; საჭიროა, ასევე, პროცედურების დადგენა ინტერესთა კონფლიქტის არსებობის შესახებ გაურკვეველობის სწრაფად მოსაგვარებლად.

კანდიდატის მიერ კომისიის წევრებთან კომუნიკაციის აკრძალვა

გასაუბრების ჩატარების პროცედურის წესები უნდა აგრეთვე შეიცავდეს დებულებებს, რომლებიც კრძალავს: (ა) კანდიდატის ცალმხრივ კომუნიკაციას გასაუბრების კომისიის წევრებთან; (ბ) კომისიის წევრის ცალმხრივ კომუნიკაციას კანდიდატთან.

კომისიის წევრების მიერ გასაუბრების ჩატარებასთან დაკავშირებული პროცედურის წესები

საჭიროა, გასაუბრების კომისიის მუშაობასთან დაკავშირებით, პროცედურის წესების შემუშავება. ეს წესები განსაზღვრავენ და განმარტავენ ინტერესთა კონფლიქტის მოგვარების გზებს, დაადგენენ გასაუბრების კომისიის შემთხვევითობის პრინციპით დაკომპლექტების პროცედურებს და განმარტავენ, როგორ უნდა იქნეს გამოყენებული კანდიდატის შეფასების ფორმა სწორად.

მოთხოვნის შემთხვევაში, შემიძლია ამ წესების ნიმუში წარმოგიდგინოთ.

განაცხადის ფორმა

საჭიროა ისეთი განაცხადის ფორმის გამოყენება, რომელიც კანდიდატის პირადი და პროფესიული ცხოვრების ყველა მნიშვნელოვანი ასპექტის შესახებ დეტალური ინფორმაციის წარმოდგენას მოითხოვს. კერძოდ, კანდიდატები ვალდებული იქნებიან წარმოადგინონ ინფორმაცია შემდეგ საკითხებზე: ოჯახის წევრები და ნათესავები; განათლება; სამუშაო გამოცდილება; სამხედრო სამსახური; პოლიტიკურ პარტიებთან კავშირი; ბიზნეს- და სოციალური საქმიანობა, ურთიერთობები და კავშირები; შემოსავალი, აქტივები და ვალდებულებები; ინფორმაცია კანდიდატის მიერ, ან მის წინააღმდეგ აღძრულ სასამართლო საქმეებსა და სხვა საჩივრებზე (მათ შორის დისციპლინურ სასჯელზე); კანდიდატის ფიზიკური და გონებრივი ჯანმრთელობა.

კანდიდატის სტანდარტული რეკომენდაციის ფორმა

საჭიროა კანდიდატის სტანდარტული რეკომენდაციის ფორმის შემუშავება. პირებს, რომელთაც სურთ კანდიდატს რეკომენდაცია გაუწიონ, ან მასზე კომენტარები გააკეთონ, ვალდებული იქნებიან ეს ინფორმაცია სტანდარტული ფორმის გამოყენებით წარმოადგინონ.

კოსოვოში გამოყენებული რეკომენდაციის სტანდარტული ფორმა განსახილველად ხელმისაწვდომია.

კანდიდატის პირადი ინფორმაციის და სამუშაო გამოცდილების შემოწმება

მოსამართლეობის კანდიდატის თვისებების და კვალიფიკაციის ობიექტური, საფუძვლიანი შეფასება დამოკიდებულია კანდიდატის შესახებ არსე-

ბული ინფორმაციის მოცულობასა და ხარისხზე. შესაბამისად, გამართლებულია ყოვლისმომცველი და დეტალური განაცხადის ფორმის გამოყენება.

დამოუკიდებლად უნდა შემონმდეს, რამდენად ზუსტია და სრული კანდიდატის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია. გარდა ამისა, საჭიროა გონივრული ძალისხმევების მიღება კანდიდატის პიროვნებასა და სამუშაო გამოცდილებაზე ინფორმაციის დამოუკიდებლად მოპოვების მიზნით. ყურადღება განსაკუთრებით უნდა გამახვილდეს კანდიდატის რეპუტაციაზე, პატიოსნებასა და ხასიათზე, ასევე მის ტემპერამენტზე, სამუშაო ეთიკასა და შრომისმოყვარეობაზე.

კანდიდატის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის სიზუსტის და სისრულის დამოუკიდებლად შემოწმების და, აგრეთვე, მასზე ინფორმაციის დამოუკიდებლად მოპოვების ერთ-ერთი ეფექტიანი გზა სპეციალურად მომზადებული, გამოცდილი გამომძიებლების გამოყენებაა, რომლებიც ფრთხილად მოიპოვებენ ინფორმაციას [„მოკლე სიაში“ შემავალი] პირების პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საქმიანობის შესახებ. შესაძლებელია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს პერსონალის აყვანა კანდიდატების პროფესიული გამოცდილების, კვალიფიკაციის, კომპეტენციისა და მუშაობის ხარისხის შესახებ ინფორმაციის მოპოვების, ანალიზისა და შეფასების მიზნით. პირები, რომლებიც კანდიდატების პირადი ცხოვრების და სამუშაო გამოცდილების შესახებ ინფორმაციას მოიპოვებენ, მოამზადებენ კონფიდენციალურ ანგარიშს, რომელიც, თავის მხრივ, კანდიდატის ფაილის ნაწილი ხდება.

პირადი ინფორმაციისა და პროფესიული გამოცდილების შესახებ ინფორმაციის შემოწმება კონფიდენციალურობის, ინტერესთა კონფლიქტის წესებისა და სტანდარტული პროცედურების საფუძველზე უნდა მოხდეს იმისათვის, რომ დაცული იქნას სამართლიანობის, ერთიანობისა და გამჭვირვალობის პრინციპები.

შემიძლია ამ მიზნით კოსოვოში შემუშავებული და გამოყენებული წესების მაგალითები წარმოგიდგინოთ.

კონფიდენციალურობა

რამდენადაც კანდიდატის შესახებ მოპოვებული ინფორმაცია, მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, პირად ინფორმაციად მიიჩნევა, საჭიროა ზომების მიღება, რათა კანდიდატთან გასაუბრებისა და შეფასების დროს და-

ცული იყოს ინფორმაციის კონფიდენციალურობა. მაგრამ, გამჭვირვალობის უზრუნველყოფის მიზნით, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ შეიძლება კანდიდატის მიერ კონფიდენციალურობის დაცვის უფლებაზე უარის თქმის შესაძლებლობა გამოიკვილოს. კანდიდატს შეიძლება ჰქონდეს ამის გაკეთების სურვილი, რათა დაამტკიცოს, რომ არაფერი აქვს დასამალი. კანდიდატს კონფიდენციალურობის დაცვის უფლებაზე უარის თქმის თხოვნით, გასაუბრებამდე უნდა მიმართოთ.

კრიტერიუმები

საჭიროა ამჟამად კანონით დადგენილი შერჩევის კრიტერიუმებისა და შესაბამისი განსაზღვრებების ხელახლა შემოწმება, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს: (ა) კანდიდატთა შეფასების კრიტერიუმების ნუსხას დაემატოს დამოუკიდებლობა და პატიოსნება; და (ბ) გადაიხედოს და დაზუსტდეს ზოგიერთი განსაზღვრება იმისათვის, რომ ისინი უფრო ნათელი და ადვილად გასაგები გახდნენ.

ზოგადად, შერჩევის ყველა კრიტერიუმი ძირითადად ერთ ან ორ ფართო კატეგორიაში ხვდება: პატიოსნება ან კომპეტენცია. შეფასების პროცესის ფარგლებში, კოსოვოში, კანდიდატებს აფასებდნენ და ცალკე ქულას უწერდნენ პატიოსნების შემადგენელ ყველა ხუთ ფაქტორში და კომპეტენციის რვავე ფაქტორში. შემოიღია კოსოვოში შეფასების პროცესის ამ ასპექტზე მოთხოვნისთანავე დამატებითი ინფორმაცია მოგანოლოთ.

კრიტერიუმების ერთნაირად აღქმა

იმისათვის, რომ კანდიდატთან გასაუბრების კომისიის ყველა წევრს ერთნაირად ესმოდეს შეფასების თითოეული კრიტერიუმი და მათი მნიშვნელობა, საჭიროა ყველა კრიტერიუმის განმარტების მოპოვება და კომისიის წევრებისთვის გადაცემა, შემდეგ მათი განხილვა, როგორც ინდივიდუალურად, ისე კოლექტიურად, კომისიის ყველა წევრის მიერ.

შემოიღია მოგანოლოთ კოსოვოში კრიტერიუმების შესახებ გამოყენებული მასალები.

გასაუბრება

მოსამართლეობის კანდიდატების ობიექტურად და დამსახურების მიხედვით შეფასების ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტი გასაუბრებაა. კოსოვოში კანდიდატთან გასაუბრება მეთოდურად მოიცავდა კანონმდებლობით განსაზღვრულ თითოეულ კრიტერიუმს. გასაუბრებაში, რომელიც დაახლოებით 1.4 საათი გრძელდებოდა, კანდიდატის ვერბალური კომუნიკაციის უნარის ცალკე ანალიზი შედიოდა. გარდა ამისა, კანდიდატებს ევალუბოდათ წერილობითი სავარჯიშოს გაკეთება განსაზღვრულ დროში გასაუბრების დასრულებისთანავე. ნაწერის ნიმუშის ანალიზი და შეფასება ცალკე ხდებოდა.

მოთხოვნის შემთხვევაში, შემიძლია კოსოვოში გასაუბრების პროცესის შესახებ დეტალური ინფორმაცია მოგანოდოთ.

სტანდარტული კითხვების გამოყენება

სტანდარტული კითხვები კრიტიკული მნიშვნელობისაა ორი ცალკეული მიზეზის გამო, როდესაც სასამართლოში კონკრეტული თანამდებობის დასაკავებლად, კანდიდატებთან გასაუბრების დროს გამოიყენება დამსახურებაზე დამყარებული მიდგომა.

პირველი, სტანდარტული კითხვები მნიშვნელოვანია თანმიმდევრულობისთვის და გასაუბრების ჩატარების გარკვეული ერთგვაროვანი ხასიათისათვის. ისინი აუცილებელია, ყველა პოზიციაზე, კანდიდატის მიმართ ერთნაირი დამოკიდებულების უზრუნველსაყოფად, მათთვის ერთნაირი შესაძლებლობების მისაცემად თითოეულ კრიტერიუმზე საკუთარი შეხედულებების, ცოდნის და დამოკიდებულების გამოსახატავად. მოკლედ, სტანდარტული კითხვები ეხმარება თითოეულ კანდიდატს, ჰქონდეს სხვების თანაბარი შესაძლებლობა, რომ კონკრეტულ პოზიციაზე შეფასების თითოეულ კრიტერიუმში დააგროვოს შესაბამისი ქულები.

მეორე, სტანდარტული კითხვები ასევე აუცილებელია კანდიდატების შეფასების სამართლიანობისა და ობიექტურობისათვის. იმისათვის, რომ სამართლიანად შეფასდეს ერთი კანდიდატის ძლიერი მხარეები და შედარებულ იქნეს სხვა კანდიდატების მიერ გასაუბრების დროს დასმულ კითხვებზე გაცემულ პასუხებთან, ყველა კანდიდატს აუცილებლად უნდა დავუსვათ იდენტური შეკითხვები.

სტანდარტული კითხვები არ მოითხოვს/გულისხმობს, რომ ყოველ კანდიდატს დავუსვათ ზუსტად ერთი და იგივე შეკითხვა. რეალურად, თითოეულ კრიტერიუმთან დაკავშირებით, იდენტური კითხვების შერჩევის მრავალი გზა არსებობს. გასაუბრების ჩატარების პროცედურების წესები კანდიდატს უნდა აწვდიდეს ინფორმაციას იმის შესახებ, რომ მას დაუსვამენ სხვადასხვაგვარ სტანდარტულ შეკითხვას. შემდგომ კომისიის წევრები დასვამენ უფრო დეტალურ კითხვებს კანდიდატის მიერ გაცემული პასუხების საფუძველზე და ასევე, კონკრეტულ კანდიდატზე ფოკუსირებულ კითხვებს (მის ფაილში წარმოდგენილი ინფორმაციის საფუძველზე, საჭიროებიდან გამომდინარე).

ქულებით შეფასების სისტემის გამოყენება

ქულებით შეფასების სისტემა ყველაზე მნიშვნელოვანი საშუალებაა, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია კანდიდატის შეფასების პროცესის სამართლიანობისა და ობიექტურობის მიღწევა. ის განსაზღვრავს თითოეული კანდიდატის პასუხების საკმარისობას გასაუბრების სტანდარტულ შეკითხვებზე. ამგვარი სისტემის გამოყენება მაქსიმალურად ზრდის კანდიდატის შეფასების პროცესის ობიექტურობას და ხელს უწყობს მის წარდგენას გარკვეულ თანამდებობაზე მხოლოდ საკუთარი დამსახურების საფუძველზე. მარტივად რომ ვთქვათ, ქულებით შეფასების სისტემის პირობებში, კანდიდატებს, რომლებიც დააგროვებენ მაქსიმალურ ქულას, მიეცემათ რეკომენდაცია დასანიშნად.

ქულების სისტემის დანერგვა კანდიდატების შესაფასებლად

კანდიდატების ქულებით შეფასების სისტემის დანერგვა მიიღწევა შეფასების ფორმის გამოყენებით. შეფასების ფორმა ასრულებს ქულების ერთგვარი ბარათის როლს.

შეფასების ბარათში ჩამოთვლილია სხვადასხვა კრიტერიუმები, რომლებიც გათვალისწინებულ უნდა იქნას კანდიდატების შეფასებისას. მასში ჩამოთვლილია ქულების მაქსიმალური რაოდენობა, რომელიც შეიძლება მინიჭებულ იქნას თითოეული კრიტერიუმის მიხედვით და მასში გამოყოფილია ადგილი კომისიის თითოეული წევრისთვის იმ ქულების ინდივიდუალურად ჩასაწერად, რომლებიც, წევრის აზრით, კანდიდატმა თითოეულ კრიტერიუმში დაიმსახურა.

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

მინიჭებული ქულების რაოდენობა შეფასების ფორმაში მითითებულ თითოეულ კრიტერიუმში იქნება სამი ძირითადი მოსაზრების ფუნქცია:

ა) ქულების მაქსიმალური რაოდენობა, რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნას ამ კრიტერიუმში;

ბ) ინფორმაცია კანდიდატის ფაილში, რომელსაც აქვს დატვირთვა კრიტერიუმთან დაკავშირებით;

გ) გასაუბრების დროს, კანდიდატის პასუხების საკმარისობა კრიტერიუმთან დაკავშირებით დასმულ კითხვებზე.

გასაუბრებისთვის მზადება

კომისიის წევრები ემზადებიან გასაუბრებისთვის კანდიდატის ფაილში წარმოდგენილი ინფორმაციის და იმ ანგარიშის საფუძველზე, რომელიც მომზადებულია ადრე განხილული ძირითადი შემოწმების და პროფესიული შეფასების დასრულების შედეგად. კანდიდატის ფაილის განხილვისას და ძირითადი და პროფესიული შეფასების ანგარიშების გაცნობისას, კომისიის წევრები ინიშნავენ ნებისმიერ პრობლემურ საკითხს, რომელიც განსაკუთრებული ინტერესის საგანია და რომლის გარკვევაც მათ სურთ კანდიდატთან გასაუბრების დროს.

სტანდარტული კითხვების გაცნობის გარდა, რომლებიც შესაძლოა გამოყენებულ იქნას გასაუბრების დროს, კომისიის წევრები კარგად უნდა იცნობდნენ შერჩევის ყველა კრიტერიუმს, განსაკუთრებით, თითოეული კრიტერიუმის განსაზღვრებებს და მათთან დაკავშირებულ ძირითად მასალებს.

კანდიდატთან გასაუბრებისთვის მზადებისას კოსოვოში კომისიის თითოეულმა წევრმა გარკვეული დრო, დაახლოებით ერთი საათი, დაუთმო კანდიდატის ფაილის შესწავლას.

გასაუბრება და ჩანაწერების წარმოების მნიშვნელობა

გასაუბრებას წარმართავს კომისიის თავმჯდომარის სტატუსის მქონე წევრი, რომელიც წარმოთქვამს სტანდარტულ დასაწყის და დასკვნით სიტყვას. ისმება, როგორც სტანდარტული, ისე ინდივიდუალური კითხვები წინასწარ განსაზღვრული თანმიმდევრობით და, ამასთანავე, კითხვების დასმის მიმდევრობა შეესაბამება შეფასების ფორმაში ჩამოთვლილი კრიტერიუმების მიმდევრობას.

როდესაც დღეში რამდენიმე გასაუბრებას ატარებთ, შესაბამისი ჩანაწერების წარმოების გარეშე შეუძლებელია ზუსტად დაიმახსოვროთ, რა თქვა თოთოეულმა კანდიდატმა. თუ თითოეული გასაუბრების დროს ჩანაწერებს სათანოდ არ აწარმოებთ, რა თქმა უნდა, დაგავიწყდებათ კანდიდატის ნათქვამი, ან ერთის ნათქვამი მეორის პასუხში აგერევთ. კომისიის შემადგენლობაში საკუთარი როლის ეფექტიანად შესასრულებლად ჩანაწერების წარმოებას ალტერნატივა არ აქვს.

შეფასების ფორმის შევსება და გამოყენება

გასაუბრების კომისიის წევრის უპირველესი მოვალეობაა, გასაუბრების დასრულების შემდეგ შეავსოს შეფასების ფორმა. თითოეული კანდიდატი ფასდება ცალკე კომისიის თითოეული წევრის მიერ. დასმულ კითხვებზე კანდიდატების პასუხების მაქსიმალურად ზუსტად აღნუსხვის მიზნით, შეფასების ფორმა უნდა შეივსოს გასაუბრების დღესვე.

შეფასების შევსებული ფორმა უბრუნდება პერსონალს, რომელიც ცალკეული კანდიდატის მონაცემებს შეიტანს ცხრილში. ცხრილში ჩანს თითოეული კანდიდატის ქულა თითოეული კრიტერიუმისთვის და ასევე, ცალკე შეჯამებული შედეგი ყველა კომპლექსური კრიტერიუმისთვის და კომპეტენტურობის ყველა კრიტერიუმისთვის. კონკრეტული პოზიციისთვის ყველა გასაუბრების დასრულებისა და ქულების ცხრილში შეტანისთანავე მზადდება რეიტინგის ცხრილები.

გასაუბრების შემდგომი განხილვა შეფასებაში არსებულ განსხვავებებთან დაკავშირებით

გასაუბრების კომისიის სამუშაოს მიმართ გამოყენებული პროცედურების წესები უნდა მოიცავდეს დებულებებს, რომლებიც განმარტავს, თუ როგორ უნდა დარეგულირდეს მნიშვნელოვანი განსხვავებები კანდიდატის შეფასებაში ერთი ან მეტი შეფასების კრიტერიუმის მიხედვით. შიდა წესები ასევე ითვალისწინებს გასაუბრების შემდგომი მოკვლევის შესაძლებლობას გადაუჭრელ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც წამოიჭრა გასაუბრების განმავლობაში და შეიძლება განხორციელდეს და დასრულდეს ხანმოკლე ვადაში.

გასაჩივრების პროცესი

ქულებით შეფასების სისტემით სარგებლობა სასამართლოში არსებულ პოზიციებზე მნიშვნელოვნად ამცირებს (თუ არ გამორიცხავს) სუბიექტურობას კანდიდატების შეფასებისას. კანდიდატებს, რომლებიც მიიღებენ უმაღლეს ქულას, ჩვეულებრივ გაენევათ რეკომენდაცია თანამდებობაზე დასანიშნად. ამ დროს გასაჩივრების საფუძვლები მნიშვნელოვნად შეზღუდულია. მიუხედავად ამისა, შესაბამისი პროცესი მიგვითითებს, რომ უნდა არსებობდეს შეფასების შედეგების გასაჩივრების ლიმიტირებული შესაძლებლობა. უნდა შეიქმნას წესები, რომლებიც მიუთითებს გასაჩივრების ვადებს და საფუძვლებს. წესები, რომლებიც შეიძლება მოიცავდეს დამოუკიდებელი სააპელაციო კომისიის შექმნას, ასევე უნდა ითვალისწინებდეს მოკლე წერილობითი განმარტების გაცემას საჩივართან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ.

მოთხოვნის შემთხვევაში, შემიძლია მოგანოდოთ კოსოვოში ამ მიზნით გამოყენებული წესების ასლი.

შეფასების პროცესის მიზანი

კანდიდატების შერჩევა მათი
დამსახურებიდან/უნარებიდან
გამომდინარე

დამსახურებაზე დაფუძნებული
შედეგის მისაღებად შეფასების
პროცესი უნდა იყოს

- სამართლიანი
- ობიექტური
- გამჭვირვალე

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

სამართლიანობის უზრუნველყოფა
თანასწორი მოპყრობის გზით

ობიექტურობის უზრუნველყოფა
ქულებზე დაფუძნებული შეფასების
სისტემის გზით

- ვაკანტური ადგილების შევსება
კანდიდატებთან ობიექტური
გასაუბრების გზით
- შეფასების პროცესი სტანდარტულ
პროცედურების გამოყენებით
- მთელი შეფასების პროცესის
განმავლობაში პროცედურების
სრულად შესრულება

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

ობიექტური პროცესის შემადგენელი ნაწილები

- გასაუბრების ჩატარების ერთიანი წესები
- ერთიანი წესები მათთვის ვინც ატარებს გასაუბრებას
- ინტერესთა კონფლიქტის პროგრამის შექმნა და მისადაგება

ობიექტური პროცესის შემადგენელი ნაწილები

- დეტალური სააპლიკაციო ფორმის გამოყენება
- კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის გადამოწმება
- სტანდარტული სარეკომენდაციო ფორმის გამოყენება

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

ობიექტური პროცესის შემადგენელი ნაწილები

ამომწურავი, საზოგადოებისთვის
ცნობილი, კარგად განსაზღვრული
შერჩევის კრიტერიუმების გამოყენება

ობიექტური პროცესის შემადგენელი ნაწილები

კარგად მომზადებული სამი
გამომცდელისგან შემდგარი პანელის
მიერ კანდიდატებისთვის
მკაცრი გასაუბრების ჩატარება

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

ობიექტური პროცესის შემადგენელი ნაწილები

სტანდარტული და ამავე დროს
ინდივიდუალური კითხვების
გამოყენება, რომლებიც საშუალებას
მისცემს გამომცდელთა პანელს
სრულად გამოიკვლიოს და
შეაფასოს კანდიდატის პატიოსნება,
დამოუკიდებლობა და კომპეტენციები

ობიექტური პროცესის შემადგენელი ნაწილები

- ქულებზე დაფუძნებული სისტემის
გამოყენება გასაუბრებისას დასმული
კითხვების შესაფასებლად
- შეფასების ფორმის გამოყენება
მიღებული ქულების ასახვის მიზნით

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია მოსამართლეთა ინდივიდუალური შეფასება

თბილისი, 27/28 სექტემბერი, 2013
francesco.contini@irsig.cnr.it

მართლმსაჯულების სისტემების კვლევითი ინსტიტუტი
იტალიის ეროვნული კვლევითი საბჭო
IRSIG-CNR

National Institute of Justice, Sofia
Wednesday, 10 October 2012

ინდივიდუალური შეფასების ფარგლები

- რა არის შეფასება?
 - ლეგიტიმურობა... კანონის შეფარდება
თანმიმდევრულად
 - ეფექტიანობა... სასამართლოს რესურსების
ოპტიმალური გამოყენება
 - დემოკრატია... გადაწყვეტილებები ნათელია,
მხარეებს ეპყრობიან პატივისცემით
- რატომ არის საჭირო სასამართლოს შეფასება?
 - ანგარიშვალდებულება, გამჭვირვალობა
 - ცალკეული პირების და ორგანიზაციების
გაუმჯობესება და მათი საქმიანობა

გერმანია:

- ამომწურავი, “ჰუმანური გადაწყვეტილება”
- ზოგადი (ყოველ 4-5 წელში ერთხელ), ან კონკრეტულ დანიშვნასთან მიმართებით
 - შემფასებელი: რეგიონული ან უმაღლესი სასამართლოს **თავმჯდომარე**
 - მეთოდი: შესაფასებელი საკითხების ჩამონათვალი + ზოგადი შეფასების ანგარიში + საბოლოო შეფასება (მოსამართლეთა რანჟირებისთვის)
 - სანდო მონაცემები

გერმანია:

ინდივიდუალური შეფასება

- განყოფილების უფროსი:
 - ანგარიში საქმიანობის შესახებ
- სასამართლოს თავმჯდომარე:
 - 10-20 საქმის შეფასებები
 - ეფექტიანობა, მომზადება, ვადები + სასჯელის ტექნიკური მხარეები და არა შინაარსი
 - სასამართლო განხილვებზე დაკვირვება (კომუნიკაციის უნარები...)
- ანგარიში, მოსამართლისთვის მიწოდება, მოსამართლის კომენტარები, საბოლოო ანგარიში, გასაჩივრების შესაძლებლობა

ესპანეთი:

ობიექტური ღონისძიებები: *modulos*

- თითოეული მოსამართლის პროდუქტიულობის ინდიკატორები
 - პროდუქტიულობა: გადაწყვეტილებათა რაოდენობა თითოეულ მოსამართლეზე
 - შეფასებული დატვირთვა საქმეებზე
 - ასევე გასათვალისწინებელია “სხვა ამოცანები, რომლებიც არ უკავშირდება საქმეებს”
- შედეგები
 - მოსამართლეთა ანაზღაურებაზე (გაზრდა ან შემცირება)
 - მკაცრი კრიტიკა: დამოუკიდებლობის დარღვევა
 - ეს სისტემა შეიცვალა 2006 და 2012 წლებში უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებით

პირველი ინსტანციის სამოქალაქო სასამართლოები “Modulos”

მოსამზადებელი საქმეების მოდული (გადაცემულ საქმეებზე დაყრდნობით)	850 სამოქალაქო მიმართვა
დატვირთვის მოდული (დასრულებული საქმეების რაოდენობის მიხედვით)	
წამოწყებული სამოქალაქო მიმართვები	ნიშნული
სამართალწარმოება რთულ სარჩელებზე	12
სამართალწარმოება ნაკლებად რთულ სარჩელებზე	3.25
დეკლარაციული სამართალწარმოება	2
ზეპირი მოსმენები	1.4
შემაჯამებელი სააღსრულებო წარმოება	1.25
იპოთეკასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება	1
ქონების ჩამორთმევის განხილვა	1.25
ვალაუვლად გამოცხადების წარმოება	12
სხვა სამოქალაქო წარმოება	1
საქმეები, რომლებიც გამოწვევის სახით დიდ დროს საჭიროებს	130-მდე

წლიურად ნამუშევარი საათების ჯამი **1,650** საათი დრო, რომელიც იხარჯება საქმიანობისთვის და არ არის ცხრილში მოცემული (წლიური ნამუშევარი დროის 20% - 7.5 საათი კვირაში) **330** საათი პირველი ინსტანციის სამოქალაქო სასამართლოების მოდული **1,320** საათი/ნიშნული

სისტემის ცვლილება

- 2003 საქმიანობის ეფექტიანობისთვის ანაზღაურების არ ქონა
- 2005 საქმიანობის ეფექტიანობისთვის ანაზღაურება
 - მოსალოდნელი/საშუალო ეფექტიანი საქმიანობა 100%
 - ეფექტიანი საქმიანობა < 80% --- ანაზღაურების შემცირება
 - ეფექტიანი საქმიანობა > 120% --- ანაზღაურება + 5%
- 2008 საქმიანობის ეფექტიანობისთვის ანაზღაურება
 - ეფექტიანი საქმიანობა < **80%** --- **ანაზღაურების შემცირება: გაუქმდა**
 - ეფექტიანი საქმიანობა 100% -დან 120%-მდე – ანაზღაურება + 3%
 - ეფექტიანი საქმიანობა > 120% --- ანაზღაურების გაზრდა + 5

ინდივიდუალური დატვირთვა

2003 -2005

- იმ მოსამართლეთა რაოდენობის ზრდა, რომელთაც 120%-იანზე მაღალი მაჩვენებელი აქვთ
- იმ მოსამართლეთა რაოდენობის შემცირება, რომელთაც 160%-იანზე მაღალი მაჩვენებელი აქვთ
- იმ მოსამართლეთა რაოდენობის ზრდა, რომელთა 100%-მდე მაჩვენებელი აქვთ

2005 – 2008

- უფრო მეტი მოსამართლის მაჩვენებელია 80%-ზე ნაკლები
- 100%-ზე მეტი მაჩვენებლის მქონე მოსამართლეების რაოდენობის ზრდა
- 120%-ზე მეტი მაჩვენებლის მქონე მოსამართლეების შემცირება

2003 -2008

- პროდუქტიულობა + 7% “ცალკეული საქმეები”? ხელშემშლელი ფაქტორები?
- ხარჯი + 2,6%

საქართველო 2011 წელი, საქმიანობის შეფასების წესები

- მოსამართლეთა წახალისება საქმიანობის გაუმჯობესებისკენ
- უფრო ყოვლისმომცველი, ვიდრე ესპანური modulus, მაგრამ მაინც ვიწრო:
 - ეფექტიანობა, პროდუქტიულობა, ვადები,
 - + კანონის ერთგვაროვანი შეფარდება
- არ მოიცავს ეფექტიანი საქმიანობის ისეთ სფეროებს, როგორცაა კომუნიკაციის უნარები, მხარეების მიმართ მოპყრობა...
- კონკურენცია რანჟირებისა და დანამატებისთვის?
- ხელშემშლელი ეფექტები, როგორც ესპანეთში?

საქართველო 2011 წელი, საქმიანობის შეფასების წესები

- მოსამართლე, როგორც გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიმღები და არა, როგორც “ორგანიზაციული საქმიანობის მონაწილე” (ქოუჩინგი, ჩანაცვლება, ინოვაცია...);
- მოითხოვს დეტალურ და სანდო მონაცემებსა და რეგულარულ მორგებას;
- ცალკეული მოსამართლის კონტროლს გარეთ არსებული ფაქტორები: ვადები;
- “გადაწყვეტილების მიღების სტაბილურობამ” შესაძლოა შექმნას ნეგატიური ცვლილებები;
- ეფექტიანი საქმიანობის საკვანძო ელემენტები არ არის გათვალისწინებული: სამართლიანობა, მხარეთა მიმართ მოპყრობა.

დასკვნა

- გაუმჯობესებაზე ზეგავლენა;
 - ცალკეული მოსამართლე, სასამართლოს ორგანიზება, მომსახურების მიწოდება;
- ხელშემშლელი ფაქტორები;
- გამოწვევები;
 - ობიექტური კრიტერიუმი - საკმარისია შეფასების სრულად განსახორციელებლად?
 - “ჰუმანური გადაწყვეტილება” აუცილებელია სასამართლოს ყოვლისმომცველი შეფასებისთვის?
 - თუ ასეა, როგორ ავირიდოთ დისკრეციული უფლებამოსილება და უფლებამოსილების გადამეტება?

სასამართლოს შეფასების დილემა

ობიექტური(რაოდენობრივი) კრიტერიუმი
სუბიექტური(ღირებულებებზე დაფუძნებული) შეფასებები

- ობიექტური კრიტერიუმი შეიძლება განვითარდეს მართლმსაჯულების ეფექტიანი განხორციელების ვიწრო სფეროში და განვითარებულ ადამიანს შეუძლია ამ კრიტერიუმის გამოყენება;
- მართლმსაჯულების ყოვლისმომცველი შეფასებისთვის სუბიექტური შეფასებებია საჭირო, მაგრამ ამან შესაძლოა მიგვიყვანოს დისკრეციულობამდე და სწრაფად გადაიზარდოს უფლებამოსილების გადამეტებაში.

სასამართლოს შეფასების დილემა

კვლევამ შესაძლოა ხელი შეუწყოს სანდო მონაცემების შეფასებას სხვადასხვა აქტუალურ საკითხებზე და გაზარდოს ობიექტურობა.

დისკრეციულობა და უფლებამოსილების გადამეტება შესაძლოა გაკონტროლდეს სათანადო ინსტიტუციური მოწყობით:

სასამართლოთა სენატები, მმართველობითი საბჭო, მოსამართლეთა შეხვედრები, კოლეგების ჯგუფები, მიმართვები ადმინისტრაციული ორგანოებისადმი, ეფექტიანი ანგარიშვალდებულების მექანიზმები.

ნიდერლანდები

- დატვირთვის საზომი: “Lamicie”;
 - Lamicie მოდელი;
 - დრო თითოეულ საქმეზე;
 - ბიუჯეტირება;
- ხარისხის გაუმჯობესება “Rechtspraak”;
 - უფრო დაბალანსებული და ყოვლისმომცველი;
 - მიზნების ერთობლიობა და მართლმსაჯულების ხარისხის გაზომვა;
 - “Lamicie” მოდელი;
- შედეგები;
 - პროდუქტიულობა “მართლმსაჯულების ხარისხის” პირისპირ;
 - როგორ მოხდეს ბიუჯეტირება ხარისხის კრიტერიუმზე დაყრდნობით?

მოსამართლის ინდივიდუალური შეფასება და დანიშნულება

მაია ბაქრაძე,

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე

მოსამართლის შეფასება ძალიან **ფრთხილი და დელიკატური თემაა**, დებატები ამ საკითხზე ყოველთვის დელიკატურია, რადგან მოსამართლეებს არ გვიყვარს ჩვენი საქმიანობის შედარება, მაგალითად, რომელიმე სამინისტროში, ან დეპარტამენტში განხორციელებულ საქმიანობასთან. მოსამართლის საქმიანობის მიმართ გადაჭარბებულმა და არასწორი ვექტორით მიმართულმა ყურადღებამ მოსამართლის საქმიანობის მიმართ, შესაძლოა, გამოიწვიოს ცხარე დისკუსია მოსამართლის დამოუკიდებლობის თემაზე, თუმცა იქიდან გამომდინარე, რომ სასამართლო ხალხს ეკუთვნის, იგი ხალხისგან ფინანსდება, მისი მომხმარებლებიც საზოგადოების წევრები არიან, ალბათ, უნდა შეფასდეს მოსამართლის და ზოგადად სასამართლოს საქმიანობა, ანუ მის მიერ მიწოდებული მომსახურების, სერვისის ხარისხი და ამგვარი შეფასების, ისევე, როგორც ზოგადად შეფასების შედეგი უნდა იყოს სუსტი რგოლების აღმოჩენა და გაუმჯობესების გზების მოძებნა. აქედან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ შეუძლებელია მოსამართლის შეფასება განხორციელდეს დამოუკიდებლად და არა, როგორც სისტემასთან ერთობლიობაში, ანუ, აუცილებლად გათვალისწინებულ უნდა იქნეს მისი საქმიანობის გარემო, პირობები.

უნდა აღინიშნოს, რომ მოსამართლის საქმიანობაში ჩარევა, ასევე მისთვის საქმეზე ანგარიშის მოთხოვნა დაუშვებელია. ამდენად, **შეფასება ისე უნდა ხდებოდეს, რომ საფრთხე არ დაემუქროს მოსამართლის დამოუკიდებლობის** და მიუკერძოებლობის პრინციპს.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1994 წლის 13 ოქტომბერს მიღებული რეკომენდაცია N R (94)12 განმარტებითი მემორანდუმით (მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა, ეფექტიანობა და როლი) **„მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის შენარჩუნების მიზნით, არსებითია მოსამართლეთა საქმიანობის დაქვემდებარება კონტროლისა და შეფასების ისეთი სისტემისადმი,**

რომელიც სარწმუნოს გახდის, რომ მათი უფლება-მოვალეობანი უზრუნველყოფილია.

2011 წლის 27 დეკემბერს იუსტიციის საბჭომ დაამტკიცა საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა საქმიანობის ეფექტურობის წესი, რომლითაც განისაზღვრა მოსამართლის შეფასების კრიტერიუმები. ამ წესის მიხედვით შეფასების კომპონენტებს წარმოადგენს:

1. განხილულ საქმეთა კოეფიციენტების რაოდენობა;
2. დასრულებულ საქმეთა სირთულე;
3. საქმის განხილვის საპროცესო ვადების დაცვა;
4. გადაწყვეტილების მომზადების ვადის დაცვა;
5. გადაწყვეტილების სტაბილურობა.

ამ სისტემით შეფასებისას ხდება მოსამართლის დატვირთულობის განსაზღვრა მის წარმოებაში არსებულ საქმეთა სირთულის მიხედვით, სხვა მოსამართლესთან შედარების თვალსაზრისით, შესაბამისი სირთულის საქმეთა რაოდენობის მიხედვით, მისი დასრულების ოდენობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმების დადგენა, საპროცესო ვადების დაცვით საქმეთა განხილვა და გადაწყვეტილებების შესაბამისობის დადგენა იმავე საქმეზე ზემდგომი სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებასთან (სტაბილურობა).

შეფასების შედეგების მიხედვით ხდება მოსამართლეთა დაყოფა გარკვეულ რეიტინგულ ჯგუფებად (კატეგორიებად) და ამ შედეგების მიხედვით მოსამართლეთა წახალისება.

მიმაჩნია, რომ აღნიშნული სისტემით შეფასება არის გადასახედი, უფრო მეტიც შესაცვლელი, ვინაიდან, პირველ რიგში, ის არ ემსახურება თავად შეფასების მიზანს, და მეორეც, გამორიცხულია თავად მოსამართლის აქტიური როლი, ანუ მოსამართლე ვერ ახდენს ზეგავლენას თავისი საქმიანობის შეფასების შედეგებზე, არამედ ინერციით მოქმედებს და გამოდის რომ მხოლოდ ექვემდებარება ამ სისტემას. ასევე, შეფასების სიტემის მუშაობის შედეგი არის მოსამართლეთა წახალისება, რაც არ წარმოადგენს ზოგადად შეფასების მიზანს, და აყენებს მოსამართლეს იმ „ცდუნების“ წინაშე, რომ რაც შეიძლება სწრაფად, რაც შეიძლება მეტი საქმე განიხილოს, რომ მოხვდეს ე.წ. ა+, ანუ უმაღლეს კატეგორიაში და მიიღოს რაიმე საჩუქარი ან, დანამატი ხელფასზე. მე არ მაქვს იმის განცდა, რომ საქართველოში მოსამართლეები იოლად ექვემდებარებიან ამ ცდუნებას, ეს არ მინდა ასე იქნას გაგებული, თუმცა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ მოსამართლის მიუკერძოებლობას არ შეიძ-

ლება რაიმე დანაწესით მინიმალური საფრთხეც რომ შევუქმნათ. ამიტომ თავად წახალისება, სხვა მოსამართლისგან განსხვავებული შემოსავლის არსებობა ერთ-ერთი ასეთი საფრთხეა, მით უმეტეს იმ პირობებში, როდესაც, ქვეყანაში **მოსამართლის სოციალური გარანტიები არ არის უზრუნველყოფილი**, შეუსაბამოა მისი ხელფასი მოსამართლის სტატუსთან, მის პასუხისმგებლობასთან, განუღწეულ შრომასთან და ყველა ის გარანტია, რასაც კანონმდებლობა ითვალისწინებდა 2005 წლამდე, მხედველობაში მაქვს დანამატი სამუშაო სტაჟის მიხედვით, ვადის გასვლის შემდეგ ხელფასის შესაბამისი კომპენსაცია პენსიამდე და მაღალი პენსია, რატომღაც მიზანმიმართულად იქნა ამოღებული კანონიდან და მოსამართლეები დარჩნენ არაადეკვატური ხელფასის ამარა, რომლის ოდენობამ 2005 წლიდან დღემდე მხოლოდ 2-ჯერ განიცადა ცვლილება მატების კუთხით და ამასთან უმნიშვნელოდ – 10%-ით.

ამდენად, მოსამართლის არსებული სოციალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, რაც შეიძლება ბევრი საქმის დასრულების მოთხოვნამ საპროცესო ვადაში შეიძლება სერიოზული დარტყმა მიაყენოს მოსამართლის დამოუკიდებლობას და, ამავე დროს, შესაძლოა გამოიწვიოს ხარისხის შემცირება, რაც საბოლოოდ სასამართლოსადმი საზოგადოების ნდობაზე უარყოფითად იმოქმედებს.

მიმაჩნია, რომ შეფასების სისტემის არსებობა კეთილშობილ მიზანს – საზოგადოების ინტერესს – უნდა ემსახურებოდეს და, თუკი შედეგი იქნება მართლმსაჯულების ხარისხის დაქვეითება, ეს ნამდვილად არ წარმოადგენს მოქალაქეთა მიზანს და, საერთო ჯამში, მოქალაქეებს არ ექნებათ სასამართლოსადმი ნდობა და პატივისცემა.

კერძოდ, შეფასების მიზანი უნდა იყოს მოსამართლის სამუშაო პირობების გაუმჯობესება, მართლმსაჯულების ეფექტურად განხორციელების ხელისშემშლელი პირობების გამოვლენა, და მათ დასაძლევად მიზნების დასახვა და გზების ძიება, როგორც მოსამართლის სწავლების, სუსტ სფეროებში დატრენინგების სახით, ასევე ორგანიზაციული და ტექნოლოგიური თვალსაზრისითაც.

მოსამართლის შეფასება მაშინ არის სანდო და სწორი ვექტორით მიმართული, თუკი არსებობს რაღაც სამართლიანი საწყისი მოცემულობა, რაც მნიშვნელოვანი კრიტერიუმია ობიექტური შედეგის მისაღებად. მაგალითად, თბილისის საქალაქო სასამართლო არის ყველაზე დიდი და დატვირთული სასამართლო იქიდან გამომდინარე, რომ 2005 წლიდან აღარ არსებობს თბილი-

სის რაიონული სასამართლოები და ყველა რაიონის საქმემ ერთ სასამართლოში მოიყარა თავი. თბილისი არის, ასევე, ადმინისტრაციული ორგანოების ადგილმდებარეობის ქალაქი, თბილისზე მოდის საქართველოს მოსახლეობის თქმის 70% (უდიდესი ნაწილი) და ამ სასამართლოში სამივე დარგში მოლვანობს სულ 70 მოსამართლე. საერთოდ, საქართველოში (4,5 მილიონიანი მოსახლეობის ქვეყანაში), სულ 242 მოსამართლეა, თუმცა ყველა არ მონაწილეობს საქმეთა განხილვაში, ანუ დაახლოებით 230 მოსამართლე ახორციელებს მართლმსაჯულებას. შედარებისთვის უნდა ითქვას, რომ ხორვატიაში, რომლის მოსახლეობის რიცხვი დაახლოებით უტოლდება საქართველოს მოსახლეობის რიცხვს, 1700 მოსამართლეა, 1,3 მილიონიან ესტონეთში – 1200, გერმანიაში, სადაც მოსახლეობის რაოდენობა 81 მლნ-ს აღწევს 20 000 მოსამართლე მოლვანობს.

ასეთ ვითარებაში, ჩვენს ქვეყანაში მოქმედებს შეფასების სისტემა, რომლის პრინციპი ასეთია: რაც უფრო მეტი საქმე შემოდის, მეტი საქმე უნდა განიხილოს. საუბარია 120% იან მაჩვენებლზე. ანუ მაგალითისთვის, თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიაში, სადაც ერთ მოსამართლეს ყოველთვიურად ეწერება დაახლოებით 70–80 საქმე, მოსამართლემ უნდა განიხილოს თვეში 85–100 საქმე (არსებით განხილვაზეა საუბარი), ანუ დღეში (20 სამუშაო დღეა თვეში) 5 საქმე, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოსამართლემ შეუსვენებლად რომ იმუშაოს 8 საათი, თითო საქმის განხილვას უნდა დაუთმოს სულ ჯამში 1,5 საათი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის არ მოხვდება ე.წ. ა+ კატეგორიაში. თუმცა ზოგიერთ რაიონულ სასამართლოში, დატვირთვის გათვალისწინებით, შესაძლებელია მოსამართლემ ყოველთვიურად აჩვენოს 120%-იანი განხილვის შედეგი, რაიმე ზედმეტი ძალისხმევის გარეშე. გამოდის, რომ ვერცერთი წლის განმავლობაში თბილისის სამოქალაქო საქმეთა განმხილველი მოსამართლე ვერ მოხვდება ა+ კატეგორიაში და ვერასოდეს ვერ მიიღებს საჩუქარს ან დანამატს ხელფასზე, მაშინ, როდესაც, პირობითად, ლენტეხის ან ახალციხის მოსამართლემ შეიძლება სისტემატურად აჩვენოს წარმატებული შედეგი. დამეთანხმებით, რომ ამგვარი მიდგომა არის სრულიად არასამართლიანი და არაეფექტურიც.

მიმაჩნია, რომ იმისთვის, რათა სწორად ამუშავდეს შეფასების ესა თუ ის სისტემა, აუცილებელია, რომ მოსამართლეთა რაოდენობა იყოს შესაბამისი და ადეკვატური. მოსამართლეებს ჰქონდეთ თანაბარი სამუშაო პირობები. ბევრ საქმეს დამატებითი ძალისხმევა და ფორსირებული მუშაობა, დღე და

ლამის გასწორება ვერ გადაწყვეტს, ბევრ საქმეს სჭირდება მოსამართლეთა შესაბამისი რაოდენობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს მოსამართლეთა რაოდენობას. ამ საკითხის გადაწყვეტის უფლებამოსილება აქვს მინდობილი იუსტიციის საბჭოს. წინა საბჭოს შემადგენლობას საერთოდ არ უმსჯელია ამ საკითხზე, უფრო მეტიც, არც კი შემუშავებულა რაიმე კრიტერიუმი, თუ როგორ უნდა იქნას განსაზღვრული მოსამართლეების რაოდენობა, რაც ქვეყანას ესაჭიროება, არ ჩატარებულა ამ მიზნით არანაირი კვლევა. ძალიან დასანანი და გულდასაწყვეტია, რომ მოქმედი საბჭოც თავის გეგმებში და პრიორიტეტებში საერთოდ არ ახსენებს ამ საკითხს და არ ანიჭებს ამას გადამწყვეტ მნიშვნელობას. ბოლოდროინდელი მონაცემებით, ყოველგვარი კვლევისა და დასაბუთების გარეშე, საბჭოს გადაწყვეტილებით ხდება მოსამართლეთა რაოდენობის შემცირება (2012 წლის განმავლობაში მოხდა საშტატო ერთეულების შემცირება 44 საშტატო ერთეულით), თუმცა ამ გადაწყვეტილებებში სართოდ არ არის დასაბუთებული, თუ რატომ მივიდა საბჭო ამ დასკვნამდე, რით იხელმძღვანელა საბჭომ, როდესაც გადაწყვიტა, რომ საკმარისზე მეტია მოსამართლეთა საშტატო ერთეულები და მათი შემცირებაა საჭირო. ამ მხრივ, საინტერესოა ჩვენი უცხოელი კოლეგების გამოცდილება, თუ როგორ ხდება მათ ქვეყნებში მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის განსაზღვრა.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის ფაქტორი, რომ თუკი დიდ ქალაქებში მოსამართლეს ჰყავს აპარატი მდივნის და თანაშემწის შემადგენლობით, რაიონულ სასამართლოებში ერთი ადამიანი ასრულებს სხდომის მდივნის და მოსამართლის თანაშემწის ფუნქციებს, უფრო მეტიც, ერთი მოსამართლე ახორციელებს რაიონული სასამართლოს მოსამართლის და რაიონული სასამართლოებიდან რამდენიმე ათეული კილომეტრით დაშორებულ მაგისტრატ სასამართლოებში მაგისტრატი მოსამართლის უფლებამოსილებას. ესეც მოსამართლის შეფასების დროს მნიშვნელოვანი გარემოებაა, რათა გაირკვეს, თუ რა საქმიანობას ახორციელებს მოსამართლე. ამ საკითხების მონესრიგების შემდეგ, ალბათ უკეთესი და პროდუქტიული იქნება მოსამართლის შეფასება და ვფიქრობ, რომ ეს პირველი მნიშვნელოვანი საკითხია მოსამართლის არა მარტო შეფასების მიზნით, არამედ დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის, დასაბუთებულობის ხარისხის გაუმჯობესებისა და მოსამართლის განვითარების თვალსაზრისით. მოსამართლეს საერთოდ არ რჩება

დრო საკუთარ თავზე მუშაობისა და განვითარებისთვის, თავის მხრივ, არც შეფასების სისტემა ავლენს იმ სფეროებს, სადაც საჭიროა დამატებითი ტრენინგის ჩატარება, რაც, დროთა განმავლობაში, მართლმსაჯულების ხარისხზე იქონიებს გავლენას.

მოსამართლის შეფასების სისწორესა და დამოუკიდებლობაზე გავლენას ახდენს გაუმართლებელი **საპროცესო ვადების** არსებობა. ამ მხრივაც, კანონმდებლობა გადასახედა, რადგან არასაკმარისი მოსამართლეების რაოდენობა არაგონივრულ საპროცესო ვადებთან ერთობლიობაში, მოსამართლეებს უქმნის დისციპლინური პასუხისმგებლობის საფრთხეს. თუკი მოსამართლე ეცდება ფეხი აუნყოს შეფასების არსებულ სისტემას, მაშინ დაზარალებდა საზოგადოება, რადგან იგი ვერ მიიღებს ხარისხიან მართლმსაჯულებას. სწორედ ამიტომ, მოსამართლეები არჩევენ კეთილსინდისიერად და პასუხისმგებლობით მოეკიდონ თავიანთ საქმიანობას, თუმცა ამის საფასურად მათ აქვთ პრობლემა შეფასების პარამეტრების დაცვაში. ანუ, ფაქტობრივად, მოსამართლეთა შეფასების შედეგი არ არის ობიექტური და სამართლიანი.

მნიშვნელოვანი ხარვეზი, რაც ჩვენთან არსებულ მოსამართლეთა შეფასების სისტემას ახასიათებს, არის მისი გავრცელება მხოლოდ პირველი და მეორე ინსტანციის სასამართლოებზე. იგი არ ეხება უზენაესი სასამართლოს წევრებს. აღნიშნული მიდგომა დაუსაბუთებელია. უზენაესი სასამართლო საერთო სასამართლოების სისტემის ნაწილია და სისტემის მოსამართლეთა რაიმე კუთხით დიფერენცირება დაუშვებელია.

როდესაც საქმე ეხება მოსამართლეების დანინაურებას, სტრატეგიის მთავარი პრიორიტეტი უნდა მდგომარეობდეს სასამართლოს ხელმძღვანელობისთვის გენდერული მრავალფეროვნების ხელშეწყობაში. მაშინ, როდესაც ამჟამად საქართველოს მოსამართლეების 47% ქალია, გასაკვირია, რომ სასამართლოს მხოლოდ ორი თავმჯდომარეა ქალი მოსამართლე და მხოლოდ ორი ქალია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე წევრი. აქვე ციტატად მოვიყვანდი ამერიკის ყოფილი სახელმწიფო მდივნის, ჰილარი ქლინტონის განცხადებას ამასთან დაკავშირებით: „ქვეყნები უფრო მშვიდი და წარმატებულია, როდესაც ქალებს მინიჭებული აქვთ სრული და თანაბარი უფლებები და შესაძლებლობები. როდესაც ეს უფლებები და შესაძლებლობები უარყოფილია, ქვეყნები ბევრად ჩამორჩებიან.“

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ კანონის 37-ე მუხლის თანახმად, შესაძლებელია მოსამართლის დანინაურება კონკურსის გარეშე და არ არის

გათვალისწინებული რაიმე ვადა, რომლის განმავლობაშიც მოსამართლე უნდა საქმიანობდეს ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში და მხოლოდ ამის შემდეგ იყოს შესაძლებელი მისი დანიშნულება. რადგან ეს წესი პრაქტიკით ვერ დაინერგა, ვფიქრობ, კანონმდებლობით უნდა დაწესდეს განსაზღვრული ვადა, რომლის გავლის შემდეგაც იქნება შესაძლებელი მოსამართლის დანიშნულება ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოში.

საბოლოოდ, მოსამართლის შეფასების გლობალური მაჩვენებელია საზოგადოებრივი აზრი: ყველაზე დიდი და წარმატებული მოსამართლე არის ის, ვინც თავისი საქმიანობით საზოგადოებაში ტოვებს განცდას, რომ სამართალი აღსდგა, სამართალი ზეიმობს.

მოსამართლის მიერ მოვალეობის დარღვევა და მისი შედეგები

*ნათია ქუთათელაძე,
თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე*

„საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის საფუძვლებს, დისციპლინური სახდელის სახეებს, დისციპლინური სამართალწარმოებისა და მოსამართლეთათვის დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების წესს, საერთო სასამართლოებში დისციპლინური საქმეების განხილვისა და მათზე გადაწყვეტილების მიღების წესს, საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა 2000 წლის 23 თებერვალს და ამოქმედდა იმავე წლის 1 ივლისიდან.

საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინურ საქმეებს განიხილავს საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგია.

სადისციპლინო კოლეგიამ თავისი საქმიანობა უნდა წარმართოს იმგვარად, რომ იგი არ უნდა იქნას აღქმული, როგორც მოსამართლის დამოუკიდებლობის შემლახველი საქმიანობა. დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრება არის უაღრესად საფრთხილო და მნიშვნელოვანი საკითხი. დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრება შეიცავს სასამართლოს დამოუკიდებლობაზე ზემოქმედების პოტენციურ საფრთხეს. ამიტომ, სადისციპლინო კოლეგიამ კანონმდებლობის ზუსტი შესაბამისობით უნდა მოახდინოს რეაგირება მოსამართლის მიერ დისციპლინურ გადაცდომაზე.

შესაბამისად, კანონმდებლობაც იმგვარად უნდა იყოს ჩამოყალიბებული, რომ არც დისციპლინური სამართალწარმოების დაწყებაზე უფლებამოსილ ორგანოს და შემდეგ, არც სადისციპლინო კოლეგიას არ მიეცეს კანონის ფართო ინტერპრეტირების შესაძლებლობა, კონკრეტულ შემთხვევაში, შეეჩერდები დისციპლინური გადაცდომის სახეებზე, რომელთა ამომწურავ

ჩამონათვალს შეიცავს კანონის მეორე მუხლის მეორე პუნქტი; კერძოდ, ესენია:

- ა) ამოღებულია (27.03.2012. N5922);
- ბ) კორუფციული სამართალდარღვევა, ან თანამდებობრივი მდგომარეობის, მართლმსაჯულებისა და სამსახურეობრივი ინტერესების საზიანოდ გამოყენება. კორუფციულ სამართალდარღვევად ჩაითვლება „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული დარღვევა, თუ იგი არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ ან ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას;
- გ) მოსამართლის თანამდებობასთან შეუთავსებელი საქმიანობა, ან მოსამართლის მოვალეობებთან ინტერესთა შეუთავსებლობა;
- დ) მოსამართლისათვის შეუფერებელი ქმედება, რომელიც ბლალავს სასამართლოს ავტორიტეტს, ან ზიანს აყენებს სასამართლოსადმი ნდობას;
- ე) საქმის განხილვის უსაფუძვლო გაჭიანურება;
- ვ) მოსამართლის მოვალეობების შეუსრულებლობა, ან არაჯეროვნად შესრულება;
- ზ) მოსამართლეთა თათბირის, ან პროფესიული საიდუმლოების გამჟღავნება;
- თ) დისციპლინური უფლებამოსილების მქონე ორგანოს საქმიანობისათვის ხელის შეშლა, ან მისდამი უპატივცემულობა;
- ი) სამოსამართლო ეთიკის ნორმების დარღვევა;
- კ) ამოღებულია (27.03.2012. N5922).

მოგეხსენებათ, 2012 წლის 27 მარტს, საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული კანონით, კანონის მეორე მუხლიდან ამოღებულ იქნა „ა“ ქვეპუნქტი, რომლითაც დისციპლინურ გადაცდომად ითვლებოდა საქმის განხილვისას მოსამართლის მიერ კანონის უხეში დარღვევა.

აღნიშნული ცვლილება განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ დიდ აზრთა სხვადასხვაობას იწვევდა, თუ რა იგულისხმებოდა საქმის განხილვისას მოსამართლის მიერ კანონის უხეშ დარღვევაში.

ამ კონტექსტში, ყურადღება მინდა გავამახვილო დღეს მოქმედი კანონის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტზე, რომლის მიხედვითაც დისციპლინური გადაცდომის სახედ მიჩნეულია მოსამართლის მოვალეობების შეუსრულებლობა.

რულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება. თუ გადავხედავთ, ოფიციალურ ვებ-გვერდზე განთავსებულ, სადისციპლინო კოლეგიის მიერ 2012-2013 წლებში მიღებულ გადაწყვეტილებებს, ვნახავთ, რომ უმრავლეს შემთხვევაში, სწორედ კანონის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტითაა დისციპლინური საქმეები აღძრული.

აზრთა სხვადასხვაობა შეიძლება გამოიწვიოს, თუ რა იგულისხმება მოსამართლის მოვალეობების შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვნად შესრულებაში.

კონკრეტული განმარტება, თუ როგორი ქმედება შეიძლება ჩაითვალოს მოსამართლის მოვალეობების შეუსრულებლობად, ან არაჯეროვნად შესრულებად, არსად არ არის მოცემული.

აღნიშნულ გადაცდომასთან დაკავშირებით შეიძლება დაისვას შეკითხვა, ხომ არ შეიძლება ჩაითვალოს დისციპლინურ გადაცდომად მოსამართლის მიერ სამართლებრივი შეცდომის დაშვება. მოგეხსენებათ, შეცდომის გამოსწორების უმნიშვნელოვანეს მექანიზმს წარმოადგენს გადაწყვეტილების გასაჩივრება, უსწორობის გასწორება, ბუნდოვანება-უზუსტობის აღმოფხვრა, დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანა. გადაწყვეტილების გასაჩივრებით შესაძლებელია, ზემდგომმა სასამართლომ აღმოფხვრას ქვემდგომი სასამართლოს მიერ დაშვებული შეცდომა. უსწორობის გასწორებით, ბუნდოვანება-უზუსტობის აღმოფხვრით ან დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანით კი, უშუალოდ შეცდომის დამშვები სასამართლო ასწორებს შეცდომას.

ამ მიმართულებით საინტერესო ცვლილებაა შემოთავაზებული „საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონში, რომლის მიხედვითაც, დისციპლინური გადაცდომის სახედ განისაზღვრება მხოლოდ სამოსამართლო ეთიკის წესების დარღვევა, შესაბამისად, შეწყდება კანონში ამოქმედებამდე დაწყებული დისციპლინური სამართალწარმოებები, თუ ისინი არ არის დაწყებული სამოსამართლო ეთიკის წესების დარღვევის საფუძველით.

აღნიშნული კანონპროექტის შემუშავება განპირობებულია მოსამართლის დამოუკიდებლობის გარანტიების შექმნის აუცილებლობითა და დისციპლინური სამართალწარმოების პროცესის დახვეწისა და სრულყოფის აუცილებლობით.

მოსამართლის მიერ მოვალეობის დარღვევა და მისი შედეგები

მაია ვაჩაძე,

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე

შესავალი:

კანონის უზენაესობის, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის საქმეში უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტად სწორედ სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა მიიჩნევა. სასამართლო ხელისუფლების უმნიშვნელოვანესი როლი განერილია კონსტიტუციაში. მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია. არავის არა აქვს უფლება, მოსთხოვოს მოსამართლეს ანგარიში კონკრეტულ საქმეზე. ბათილია ყველა აქტი, რომელიც ზღუდავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას.

ევროპელ მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს (CCJE – ევროპის საბჭოს მრჩეველი ორგანო) რეკომენდაციით, გამომდინარე იქიდან, რომ სწორედ მართლმსაჯულების ორგანოებმა უნდა ითამაშონ უმნიშვნელოვანესი როლი დემოკრატიის აღმშენებლობის საქმეში, მათი საქმიანობა უნდა იყოს გამჭვირვალე, რაც გადამწყვეტია მოქალაქეთა ნდობის ასამაღლებლად, მართლმსაჯულების სისტემის ფუნქციონირების მიმართ.

1997 წლის 13 ივნისს, საქართველოს პარლამენტის მიერ „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მიღებით, დაიწყო სასამართლო რეფორმა საქართველოში. რეფორმის მიზანს წარმოადგენდა ქვეყნის კონსტიტუციით განმტკიცებული ხელისუფლებათა დანაწილების პრინციპის რეალიზება და ხელისუფლების შტოებს შორის ბალანსის უზრუნველსაყოფად დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის ფორმირება. 1997 წლიდან დღემდე უწყებაში პერიოდულად ხორციელდება რეფორმები. საქართველოში მიმდინარე სასამართლო რეფორმა მასშტაბურია და მოიცავს სასამართლო სისტემის მოწყობასა და გამართულ ფუნქციონირებასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხს, მათ შორის, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსა და სადისციპლინო სამართალწარმოების დახვეწას.

სასამართლო რეფორმა ამჟამად კიდევ ერთ გარდამავალ პერიოდს გადის და ბუნებრივია, გარდამავალი პერიოდისთვის დამახასიათებელი სამართლებრივი შუქ-ჩრდილებით ხასიათდება. როგორც ექსპერტი და ევროკავშირის სპეციალური მრჩეველი იურიდიულ, საკონსტიტუციო რეფორმებისა და ადამიანის უფლებათა საკითხებში, თომას ჰამერბერგი აცხადებს, ასეთ ვითარებაში საერთაშორისო გამოცდილება ძალზე მნიშვნელოვანია, მაგრამ მთელ რიგ საკითხებში საჭირო იქნება საქართველოს მიერ ორიგინალური გამოსავლის მოძებნა, რომელიც ადეკვატური იქნება იმ გამოწვევებისა, რომელთა წინაშეც დღეს ჩვენი ქვეყანა დგას.

უამრავ საერთაშორისო ექსპერტთან და კომისიასთან ჩატარებული სამუშაო შეხვედრების შემდეგ, აღმასრულებელმა და საკანონმდებლო ხელისუფლებამ შემოგვთავაზა საკანონმდებლო ცვლილებების ახალი რედაქცია, რომლის მიღებაც საკმაოდ დაძაბულ გარემოში მიმდინარეობდა. ცვლილებები, საერთო ჯამში, პოზიტიურია და მართლმსაჯულების სისტემის დამოუკიდებლობის ხარისხის გაზრდისკენ არის მიმართული. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მთავრობამ ვენეციის კომისიის ყველა რეკომენდაცია არ გაითვალისწინა პარლამენტმა, რამდენიმეთვიანი დაძაბული განხილვების შემდეგ, კომპრომისული ვერსია მიიღო. კანონპროექტი, მიუხედავად გარკვეული შენიშვნებისა, დადებითად შეაფასა სასამართლო ხელისუფლებამაც. შემუშავდა „საერთო სასამართლოების შესახებ“ კანონში ცვლილებების პაკეტი, რომელიც 2013 წლის 21 მაისს შევიდა ძალაში. კანონი მრავალ პროგრესულ დებულებას შეიცავს და სასამართლოს გამჭვირვალობის, მოსამართლის როლის გაზრდასა და მართლმსაჯულების სისტემის დამოუკიდებლობის გაძლიერებისკენ არის მიმართული.

რეფორმის ერთ-ერთი, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი მიმართულებაა დისციპლინური სამართალწარმოების მოდელი. „საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული მექანიზმი, ფაქტობრივად, სასამართლოს სისტემის შიდა მონიტორინგის ერთადერთი მექანიზმია. სადისციპლინო კოლეგია, პირობითად რომ ვთქვათ, მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის კუთხით შემსწავლელი სასამართლოს როლს ასრულებს. ეს არის ინსტიტუტი, სამართლებრივ აქტებში დეკლარირებული ბერკეტი, რომლის საშუალებითაც მოსამართლეთა და ადვოკატების შეიძლება დაეკისროთ დისციპლინური პა-

სუხისმგებლობა. ამ შემთხვევაში იუსტიციის უმაღლესი საბჭო გამოდის ე.წ. „ბრალმდებლის“ როლში და სადისციპლინო კოლეგია იხილავს მოსამართლის შრომით ურთიერთობასთან დაკავშირებულ საკითხებს. ანალოგიური დამოკიდებულება აქვს ამ საკითხის მიმართ უფლებადაცვით საერთაშორისო ორგანიზაციებსაც. მაგალითისთვის მოვიყვანთ ევროსასამართლოს 2013 წლის 9 იანვარს გამოტანილ განჩინებას საქმეზე – *Oleksandr Volkov vs. Ukraine*. ევროსასამართლომ ამ საქმეში ზუსტად ანალოგიური მიდგომა აირჩია და მოსამართლისთვის დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების პროცესი სამოქალაქო სამართლებრივ საკითხად მიიჩნია, რითაც ეს უკანასკნელი გაუთანაბრა სასამართლო სამართალწარმოებას. მასასადამე, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო და სადისციპლინო კოლეგია, გამოდიან რა, როგორც მოსამართლეთათვის შრომით სამართლებრივი საკითხების გადანყვეტის მიზნით მოქმედი სასამართლო ინსტიტუციები, დაცვის მაღალ სტანდარტს საჭიროებენ. სწორედ მაღალი სტანდარტების უზრუნველყოფის მიზნით, სადისციპლინო სამართალწარმოების აქამდე არსებული მოდელი რამდენჯერმე შეიცვალა.

1997 წლიდან დღემდე, სწორედ ამ მიდგომას იზიარებს მიმდინარე რეფორმის ფარგლებში განხორციელებული ცვლილებები, რომლითაც მნიშვნელოვნად შეიცვალა, დაიხვეწა და მიღებულ იქნა დისციპლინური სამართალწარმოების არსებული მოდელი. ეტაპობრივი ცვლილებების შედეგად, დადგინდა მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების დანყებისა და წინასწარი შემონმების პროცედურა. ამასთან ერთად, ნაბიჯ-ნაბიჯ განმტკიცდა დისციპლინურ სამართალწარმოებაზე სასამართლო ზედამხედველობის პრინციპი: სადისციპლინო კოლეგიის გადანყვეტილება საჩივრდება უზენაეს სასამართლოში, საქმეზე საბოლოო გადანყვეტილებას უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატა იღებს. იგი შედგება სამი მოსამართლისაგან, რომელიც აირჩევა უზენაესი სასამართლოს პლენუმის მიერ, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით. აქ უნდა აღინიშნოს ის, რომ სადისციპლინო პალატა კოლეგიის გადანყვეტილებას ამონმებს, როგორც საჩივრის ფარგლებში – ფაქტობრივი და სამართლებრივი საფუძვლებით, ასევე დაკისრებული სახდელის სამართლიანობის თვალსაზრისითაც.

საგულისხმოა, რომ ვენეციის კომისიის დასკვნაში (2007წ.) რეგლამენტირებული იყო რეკომენდაცია, რომ კანონიდან ამოგვეღო პუნქტი, რომელიც

დისციპლინური წარმოების აღძვრას მოსამართლის მიერ კანონის უხეში დარღვევის შემთხვევაშიც ითვალისწინებდა. არგუმენტაცია, რომელიც, მდგომარეობდა იმაში, რომ მოსამართლის მიერ დაშვებული შეცდომა შეიძლება გასწორდეს ზემდგომ ინსტანციაში. გარდა ამისა, კანონის უხეში დარღვევა, რომელიც თავისთავად განიხილება, როგორც სამსახურეობრივი მოვალეობის არაჯეროვანი შესრულება, შესაბამის კანონში ისედაც იყო გაწერილი, როგორც დისციპლინური სახდელის დადების საფუძველი. ვენეციის კომისიის და ჩვენი უცხოელი პარტნიორების რეკომენდაცია გაზიარებულ იქნა ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლების მიერ და მოხდა შესაბამისი ქვეპუნქტის ამოღება. მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული კიდევ ერთი წინგადადგმული ნაბიჯია სასამართლოს დამოუკიდებლობის განმტკიცების მიმართულებით.

საინტერესოა, რომ კანონის უხეში დარღვევის საფუძველით 2011 წელს მხოლოდ ერთი მოსამართლე იქნა დისციპლინურ პასუხისგებაში მიცემული. ეს კიდევ ერთხელ მეტყველებს იმ გარემოებაზე, რომ პრაქტიკაში ასეთი შემთხვევები თითქმის არ გვაქვს და მისი კანონიდან ამოღების მიზანშეწონილობა პრაქტიკაშიც დაადასტურა. აღნიშნული ცვლილება, „საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“, საქართველოს კანონის მეორე მუხლიდან 2012 წლის გაზაფხულზე იქნა ამოღებული.

მოკლედ მიმოვიხილავ ცვლილებათა იმ პაკეტს, რაც მოსამართლეთა მიერ ჩადენილ დარღვევებზე კონტროლს და პრევენციას ეხება.

ცვლილებები:

- სადისციპლინო კოლეგიის წევრი ვეღარ იქნებიან უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, იუსტიციის საბჭოს წევრები, სასამართლოების თავმჯდომარეები და მათი მოადგილეები, ასევე სასამართლო კოლეგიების თავმჯდომარეები და მათი მოადგილეები. (24-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.)
- სადისციპლინო კოლეგიის 3 მოსამართლე წევრს აირჩევს მხოლოდ მოსამართლეთა კონფერენცია. კანდიდატის დასახელების უფლება ენიჭება კონფერენციაზე დამსწრე წებისმიერ მოსამართლეს. მოსამართლეთა კონფერენციის ადმინისტრაციულ კომიტეტს აღარ ექნება 3 მოსამართლე წევრის არჩევის უფლება. (24-ე მუხლის I-ლი პუნქტი).
- სადისციპლინო კოლეგიის არამოსამართლე 2 წევრს, იუსტიციის საბჭოს ნაცვლად, აირჩევს საქართველოს პარლამენტი. აღნიშნული პირები

შეირჩევიან უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მოღვაწე სამეცნიერო სფეროს წარმომადგენლებისგან, ადვოკატთა ასოციაციისგან, ან იურიდიული პროფილის მქონე არასამეწარმეო იურიდიული პირების წარმომადგენლებისგან. (24-ე მუხლის I-ლი, მე-2, მე-3 პუნქტები).

- სადისციპლინო კოლეგიის საქმიანობის წესი განისაზღვრება კანონით და მოსამართლეთა კონფერენციის მიერ დადგენილი წესებით (იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ნაცვლად) (21-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).
- სადისციპლინო კოლეგიისა და სადისციპლინო პალატის კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებები ქვეყნდება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე. კანონპროექტის მიხედვით, უქმდება ჩანაწერი, რომელიც აწესებდა აღნიშნული გადაწყვეტილებების გამოქვეყნებას პერსონალური ინფორმაციის გარეშე (81-ე მუხლის I-ლი პუნქტი).

დასკვნა:

როგორც ვხედავთ, საერთო სასამართლოების სადისციპლინო კოლეგია ნაწილობრივ გამოდის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გავლენის სფეროდან, რაც პირველ რიგში გამოწვეულია კოლეგიის დაკომპლექტების წესში ცვლილებით. აღნიშნული ცვლილება მიგვაჩნია, (ან იმედს გამოვთქვამთ) რომ დადებითი ეფექტის მქონე იქნება და ხელს შეუწყობს სადისციპლინო კოლეგიის დამოუკიდებლობის ამაღლებას. კოლეგიის საქმიანობის წესების დადგენის უფლების მინიჭება მოსამართლეთა კონფერენციისთვის დადებითად იმოქმედებს მოსამართლეთა თვითმმართველობის ამაღლების საქმეში. ლოგიკურია, რომ თავად მოსამართლეებმა დაადგინონ მათი დისციპლინური წარმოების მნიშვნელოვანი დეტალები. ამ კუთხით მიზანშეწონილია, რომ არსებობდეს თავად მოსამართლეთა მიერ შეთანხმებული წესები და პროცედურები.

ხარვეზები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის საქმიანობის მარეგულირებელ სამართლებრივ ნორმებში:

1. პრაქტიკამ დაადასტურა, რომ ასეთი ხარვეზები კანონში ნორმების დაზუსტებების ტექნიკურ მხარეს უკავშირდება და არავითარ შემთხვევაში პრინციპულ საკითხებს. ერთ-ერთი ხარვეზი უკავშირდება იმ საკითხს, რომელიც ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჩივრებას ეხება. „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონ-

ნის 35-ე მუხლის მე-6 პუნქტი ამბობს, რომ ადვოკატს უფლება აქვს ეთიკის კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გაასაჩივროს უზენაეს სასამართლოში. ნორმა არ აზუსტებს, უზენაესი სასამართლოს რომელ პალატაში უნდა მოხდეს ამ გადაწყვეტილებათა გასაჩივრება. აღნიშნული საკანონმდებლო ხარვეზი უნდა აღმოიფხვრას სასამართლოს მიერ კანონის ლოგიკური ინტერპრეტაციის საფუძველზე: ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის გადაწყვეტილებები უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის მიერ განიხილება, რის მიზანშეწონილობაზეც უზენაესმა სასამართლომ გააკეთა სამართლებრივი განმარტება, რომელსაც საფუძველად დაუდო შემდეგი გარემოებანი: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პალატა, გარდა სადისციპლინო პალატისა, არის საკასაციო ინსტანციის სასამართლო, რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განიხილავს მის განსჯადობას მიკუთვნებულ საქმეებს, ახორციელებს ზედამხედველობას საერთო სასამართლოების მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებაზე. აღნიშნული რეგულაციიდან გამომდინარე, ეთიკის კომისიის გადაწყვეტილება, რომელიც არ გადის საქმის განხილვის სასამართლო სამართალწარმოების ინსტანციურ და პროცესუალურ პროცედურებს, არ შეიძლება მიჩნეულ იქნას უზენაესი სასამართლოს რომელიმე საკასაციო პალატის ქვემდებარე საქმედ, გარდა სადისციპლინო პალატისა, რომელიც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, არ წარმოადგენს საკასაციო პალატას. გარდა ამისა, „ადვოკატთა შესახებ“ და „საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონები, რომლითაც ხელმძღვანელობს სადისციპლინო პალატა, განსაზღვრავენ ადვოკატისა და მოსამართლისთვის დისციპლინური პასუხისმგებლობის განხილვისა და გადაწყვეტის იდენტურად მსგავს წესსა და პროცედურებს. „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის მე-6 პუნქტის შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის კომპეტენციას განეკუთვნება „საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესით, საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგიის გადაწყვეტილებებზე საჩივრების განხილვა. ადვოკატთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების შესახებ ეთიკის კომისიის გადაწყვეტილებების კანონიერების შემოწმება და საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგიის გადაწყვეტილებებ-

ზე საჩივრების განხილვა თვისობრივად მსგავსი ხასიათის იდენტურ დავებს წარმოადგენს. ამ გარემოებათა გათვალისწინებით, სადისციპლინო პალატას, სსსკ-ის მე-7 მუხლიდან გამომდინარე, წარმოეშობა უფლებამოსილება, განიხილოს ადვოკატის სადისციპლინო სამართალწარმოების საქმე.

არსებული განმარტების მიუხედავად, ნორმის უზუსტობა დაინტერესებული მხარეებისთვის მაინც ქმნის გარკვეულ უხერხულობას. ამდენად, მიგვაჩნია, რომ კანონში უნდა მოხდეს კორექცია ნორმის დაზუსტების თვალსაზრისით და „ადვოკატთა შესახებ“ და „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონებში მიეთითოს ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის გადაწყვეტილებათა სადისციპლინო პალატაში გასაჩივრების თაობაზე.

2. მეორე საკანონმდებლო ხარვეზი, ასევე, ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის მერ მიღებული გადაწყვეტილებების სადისციპლინო პალატაში განხილვის ვადებს და თავისებურებებს ეხება. აღნიშნულ შემთხვევაში, კანონის ანალოგიით, სადისციპლინო პალატა ხელმძღვანელობს იმ ნორმებით, რომელიც დადგენილია „საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობისა და დისციპლინური სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიერ. ვფიქრობთ, აქაც მიზანშეწონილი იქნება, თუ შემოიღებენ სპეციალურ ნორმებს, რომლებშიც კონკრეტულად იქნება რეგულირებული ამ ტიპის საჩივრების წარდგენისა და განხილვის სამართლებრივ-პროცესუალური ნორმები. პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ საჩივრის ავტორებს სწორედ იმგვარი ტიპის გაუგებრობანი წარმოეშობათ, რაც საჩივრის წარდგენის ფორმულართან, შინაარსსა და სხვა რეკვიზიტებთან არის დაკავშირებული. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად ვთვლით, რომ ცვლილებები დამატებათა სახით შევიდეს შესაბამის კანონმდებლობაში.

სტატისტიკა:

დასასრულს, მოგახსენებთ იმ სტატისტიკას, რომელიც სადისციპლინო პალატის ბოლო ორი წლის საქმიანობას ასახავს: ამ დროის განმავლობაში პალატამ განიხილა საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ დისციპლინურ პასუხისმგებაში მიცემული 2 მოსამართლის საჩივარი. აქედან ერთზე სამართალწარმოება შეწყდა სამსახურიდან პირადი განცხადების საფუძველზე გათავისუფლების მოტივით, მეორე შემთხვევაში კი ძალაში იქნა დატოვებული იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ გამოყენებული დისციპ-

ლინური სახდელის უკიდურესი ღონისძიება – თანამდებობიდან გათავისუფლება თანამდებობიდან სამსახურეობრივ მოვალეობათა არაჯეროვანი შესრულების გამო. ამ პერიოდის განმავლობაში, პალატამ განიხილა ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის გადანყვეტილებაზე შეტანილი 8 საჩივარი: ძალაში დარჩა ეთიკის კომისიის 7 გადანყვეტილება, რომელიც ითვალისწინებდა ადვოკატის მიერ ადვოკატთა შესახებ კანონის და ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის დარღვევათა გამო 1 სარეკომენდაციო მიმართვას, 2 გაფრთხილებას, 4 უფლებამოსილების შეჩერებას სხვადასხვა ვადით. ეთიკის კომისიას უკან დაუბრუნდა 1 საქმე არასრულად გამოკვლეულ მტკიცებულებათა საფუძველით. ამჟამად სადისციპლინო პალატის წარმოებაშია ერთი საჩივარი, რომელიც ეხება ეთიკის კომისიის მიერ გაფრთხილების, როგორც სადისციპლინო სახდელის, დაკისრებას.

სამოსამართლო სწავლება და სასწავლო დანესებულებები

ბერტ მანი,

ზვოლე-ლეელიშტადის რაიონული სასამართლოს ყოფილი თავმჯდომარე

1. ზოგადი აღწერა

როდესაც ვსაუბრობთ სამოსამართლო სწავლებაზე, უნდა განვასხვავოთ მოსამართლეთა სანყისი მომზადება (მოსამართლეობის კანდიდატების მომზადება) და მოსამართლეთა გადამზადება (მოქმედი მოსამართლეების მუდმივი სწავლება და ტრენინგი).

სწავლების ეს ორი ტიპი უნდა გავმიჯნოთ ერთმანეთისგან, ვინაიდან ამ ორ შემთხვევაში ფუნქციები არის განსხვავებული, როგორც ეს დასახელებიდანაც ჩანს.

2. სანყისი მომზადება

იუსტიციის უმაღლეს სკოლას (ან ნებისმიერი სხვა დასახელების შესაბამის ორგანოს) შესაძლებელია ჰქონდეს სანყისი მომზადების ფუნქცია, თუმცა განსხვავება არის ამ ფუნქციის განხორციელების ფარგლებში.

ამ საკითხზე თითოეულ მიდგომას აქვს თავისი უპირატესობა და ნაკლოვანება. ჩემი აზრით, პოლიტიკური ორგანოების უფლებამოსილება სასამართლო სისტემასთან მიმართებით არის შეზღუდული, რაც გამომდინარეობს სასამართლოს დამოუკიდებლობის პრინციპიდან და ეხება ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს, უფრო ზუსტად კი გულისხმობს ხელისუფლების სამ შტოს შორის – აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო – ფრთხილი ბალანსის არსებობას.

ა) ეს ხშირად გულისხმობს, რომ მოსამართლეობის კანდიდატების შერჩევა არის აღმასრულებელი ხელისუფლების კომპეტენცია, თუმცა ასევე შესაძლებელია, რომ იუსტიციის უმაღლეს სკოლას ჰქონდეს ეს ფუნქცია.

თუ ეს ასე იქნება, მაშინ საინტერესოა შემდეგი გარემოებები:

- პასუხისმგებლობა შედეგზე, პასუხისმგებლობა ორგანიზებაზე.

ეს გულისხმობს, რომ ზემდგომ ინსტანციებთან შეთანხმებით, სკოლა ახდენს პროცესის ორგანიზებას, რაც მოიცავს მიღების გამოცხადებას, შერჩევას და მისაღები პროცედურების (ხშირ შემთხვევაში გამოცდის) ორგანიზებას.

- კრიტერიუმები, გარდა ცოდნისა.

გამოცდის უპირატესობა ის არის, რომ იგი ითვლება მიუკერძოებლად და ობიექტურად, სადაც გამოირიცხება ოჯახური კავშირებისა და ნაცნობობის როლი. თუმცა, ხშირად კრიტერიუმებით ფასდება ის, თუ რა ცოდნას ფლობს კანდიდატი, რაც თავისთავად არ არის იმის გარანტია, რომ აღნიშნული კანდიდატი კარგი მოსამართლე გახდება. აქედან გამომდინარე, ყურადღება უნდა გამახვილდეს ისეთი ტესტების დამატებაზე, რომელიც საშუალებას იძლევა შეფასდეს სხვა უნარ-ჩვევები, მაგალითად პრეზენტაციისა და ზეპირი კომუნიკაციის უნარი.

- მოსამართლის პიროვნული თვისებები.

მოსამართლე უნდა იყოს პიროვნულად განონასწორებული, რომელსაც, ასევე, აქვს სხვისი პრობლემების გაგების უნარი. ეს მეტნაკლებად თვალსაჩინო უნდა იყოს, ანუ უნდა გაირკვეს, თუ რა ტიპის პიროვნებად ყალიბდება ესა თუ ის კანდიდატი და იქნება თუ არა იგი შესაფერისი, მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად.

- მოსამართლეობისა და პასუხისმგებლობისადმი დამოკიდებულება.

მოსამართლეობა არ არის ადვილი პროფესია და აუცილებელია, რომ თითოეულ კანდიდატს საზოგადოებაში მოსამართლის როლის შესახებ ჰქონდეს სწორი შეხედულება: რომ მოსამართლე არის ძლიერი, ობიექტური, მიუკერძოებელი, დამოუკიდებელი და მოტივირებული. ეს ასპექტებიც, ასევე, გათვალისწინებულ უნდა იქნას შერჩევის პროცესში.

ბ) ტრენინგი

- სასამართლოს სისტემის კუთვნილება.

აუცილებელია, რომ, ზოგადად, მოსამართლეთა კორპუსს ჩამოუყალიბდეს განცდა იმისა, რომ საწყისი მომზადების განმახორციელებელი ორგანიზაცია სისტემას აწვდის ისეთ კადრებს, რომლებიც არიან კარგი მოსამართლეები და სასიამოვნო კოლეგები

- დამოუკიდებელი შეფასება.

კანდიდატების სამომავლო საქმიანობა გულისხმობს, რომ მათი შეფასება (ძირითადად და გადამწყვეტად) უნდა იყოს სასამართლო ხელისუფლების ხელში.

- უნარ-ჩვევები

ტრენინგი უნდა მოიცავდეს არა მხოლოდ სამართლებრივი ცოდნის მიცემას, არამედ უნარ-ჩვევების გამომუშავებასაც, როგორებიცაა წერის, გადამწყვეტილებების მომზადების, გამოკითხვის და ა.შ.

- სპეციფიკური საკითხები (**Capita Selecta**)

ეს გულისხმობს იმას, რომ სწავლების პროცესში ჩვეულებრივ სამართლებრივ საკითხებთან ერთად, ასევე, შესაძლებელია ისწავლებოდეს სპეციფიკური საკითხები, როგორებიცაა კიბერდანაშაული, ფსიქიატრია, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, მედიცინის სფეროს საკითხები.

- სტაჟირება სასამართლოში – პროცესის ზედამხედველობა

როდესაც მოსამართლეობის კანდიდატები იმყოფებიან სტაჟირებაზე, მათთვის შესაბამისი მოსამართლე ან პროკურორი უნდა იყოს ხელმისაწვდომი, რომელიც კანდიდატს აუხსნის სამუშაოს სპეციფიკას; ისინი, გარკვეულწილად, ასევე უნდა წარმოადგენდნენ კანდიდატების ნდობით აღჭურვილ პირებს, იმ შემთხვევაში თუ პრობლემები წარმოიშვა.

– **საბოლოო შედეგები**

- სასამართლო სისტემა უნდა იყოს კმაყოფილი იმით, თუ როგორ ხდება კანდიდატების მომზადება.
- შედეგებთან დაკავშირებით შეფასება: სასამართლო სისტემამ ინფორმაცია უნდა მიანოდოს სკოლას სასწავლო პროცესების შესახებ თავისი მოსაზრებების თაობაზე, რათა განხილულ იქნას გაუმჯობესების საშუალებები.
- შერჩევის პროცესის და/ან ტრენინგის დახვეწა/გაუმჯობესება. თუ შედეგები არადაკმაყოფილებელია, უკმაყოფილების მიზეზის გათვალისწინებით, განხილულ უნდა იქნას სასწავლო პროგრამის გადახედვის საკითხი, ან მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს შერჩევის კრიტერიუმებსა და მათი გამოყენების საკითხს.

სასამართლო სისტემისადმი კუთვნილების შესანარჩუნებლად, აუცილებელია, სასწავლო დანესებულების მუდმივი კონტაქტი შესაბამის გარემოსთან, რაც უნდა გამოიხატოს სასამართლოებისგან, მოსამართლეებისა და პროკურორებისგან შეფასების მიღებაში.

3. მოსამართლეთა განგრძობადი სწავლება (გადამზადება)

მოსამართლეებსა და პროკურორებს უნდა ჰქონდეთ განგრძობადი სწავლებისა და განათლების პროგრამა. გარესამყარო სწრაფად იცვლება; იგივე შეიძლება ითქვას კანონმდებლობასა და პრეცედენტულ სამართალზე, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე გარეთ. სწორედ ამით არის განპირობებული განგრძობადი სწავლების აუცილებლობა, რომლის ფარგლებშიც მოიაზრება:

- სიახლეების შესახებ ინფორმაცია: კანონმდებლობა და პრეცედენტული სამართალი, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე გარეთ არსებული;
- სამართლის ახალი დარგები – სპეციალიზაცია (კიბერდანაშაული, კომპიუტერული კანონმდებლობა, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, თაღლითობა ინტერნეტის მეშვეობით, ბულაღტერია, სამენარმეო სამართალი, სასარგებლო წიაღისეულის საკითხების მარეგულირებელი კანონმდებლობა);
- ძირითადი კანონების ახალი ვერსიები – ახალი საპროცესო კანონმდებლობა, ახალი სამოქალაქო, ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლის კოდექსები;
- არასამოსამართლეო საკითხები: ქვეყნის წესები, კომუნიკაცია, მედიასთან ურთიერთობა, საგარეო ურთიერთობები, სასამართლოს მენეჯმენტი.

4. მოსამართლეთა ტრენინგის განმახორციელებელი დაწესებულებები

ერთ-ერთი მთავარი ასპექტი არის სასამართლო სისტემისადმი კუთვნილება. მხოლოდ ისეთ შემთხვევაში იმუშავებს სათანადოდ ასეთი დაწესებულება და ექნება ავტორიტეტი, როცა ის პროფესიული ტრენინგისა და განათლების მთავარი მიმწოდებელი იქნება, როდესაც სასამართლო სისტემაში არსებობს ნდობა ამ ორგანიზაციისა და მის ტრენერთა კორპუსის მიმართ.

ეს ასევე უნდა აისახებოდეს სტრუქტურაში, მათ შორის იმაშიც, თუ როგორ ხდება ამ უწყებაში თანამდებობებზე დანიშვნა (დირექტორი, სასწავლო განყოფილებების უფროსები, საზედამხედველო საბჭო, მენეჯმენტის საბჭო).

ეს, ასევე, გულისხმობს, რომ სამოსამართლო სწავლება ცალკე დარგია. ეს არ არის ის საქმე, რომელსაც უნდა ასრულებდეს უნივერსიტეტი ან რომელიმე სხვა სასწავლო დაწესებულება. ასევე, აღნიშნული ორგანიზაცია არ უნდა ფუნქციონირებდეს განათლების სამინისტროს ქოლგის ქვეშ.

თუმცა შეიძლება არსებობდეს სხვადასხვა ფორმით: როგორც იუსტიციის სამინისტროს ცალკე დეპარტამენტი, უზენაესი სასამართლოს, ან იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დაქვემდებარებაში.

ასევე შესაძლებელია არსებობდეს, როგორც დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც დაკომპლექტებულია სასამართლო ხელისუფლების მიერ.

ამ დანესებულებას უნდა შეეძლოს, რომ განავითაროს აუცილებელი თანამშრომლობა და კარგი ურთიერთობები შესაბამის წრეებში:

- სამართლის სფეროში – ურთიერთობები უნივერსიტეტებთან; სასწავლო დანესებულებებთან (როგორც კერძო, ისე საჯარო).
- მართლმსაჯულებასთან დაახლოებულ სფეროებში – ურთიერთობები სპეციალიზირებულ დანესებულებებთან, ჟურნალისტებთან, ბუღალტრებთან, იურისტებთან, მენეჯერებთან.
- მეთოდოლოგია: ურთიერთობები ან ტრენინგის ექსპერტების/ახალი მეთოდოლოგიების გამოყენება.
- უახლესი მიღწევები: e-learning, დისტანციური სწავლება, ვიდეო-კონფერენციები/სწავლება.

5. საერთაშორისო თანამშრომლობა

უახლესი წარსული გვიჩვენებს, რომ სასარგებლოა საზღვარგარეთ არსებულ მსგავს ორგანიზაციებთან იდეებისა და გამოცდილების გაზიარება.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ევროპული სამოსამართლო სასწავლო დანესებულებების ქსელი.

ეს ორგანიზაცია თავდაპირველად იყო ევროპის საბჭოს სტრუქტურაში, მოგვიანებით CEPEJ-ის შემადგენლობაში, ხოლო, ახლა იგი ევროკავშირის სტრუქტურაშია.

მას მყარად უჭერს მხარს ევროპის იუსტიციის საბჭოების ქსელი (www.enjc.eu)

და ბოლოს, გამოცდილება აჩვენებს, რომ ვიზიტები საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და სასამართლოებში სასარგებლოა (სტრასბურგი, ლუქსემბურგი, ჰააგა). გარდა ამისა, ხანდახან ე.წ. ტრენინგი კარგად მუშაობს.

სამოსამართლო სწავლება და სასწავლო დანახებულებები

*მომხსენებელი: თამარ ზამბახიძე,
თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე,
იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დამოუკიდებელი საბჭოს წევრი,
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.*

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის პრიორიტეტული მიმართულებები (რეალობა და პერსპექტივა)

ქვეყანაში მიმდინარე სასამართლო რეფორმის ერთ-ერთი ქვაკუთხედი მოსამართლეთა ახალი კვალიფიციური კადრების აღზრდა, ასევე მოქმედი მოსამართლეების უწყვეტი მომზადება და მათი კვალიფიკაციის ამაღლებაა.

როგორც ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის №R(94) 12 რეკომენდაციის განმარტებით ბარათშია აღნიშნული, არ არის აუცილებელი, რომ მოსამართლეობის კანდიდატი ყველა მოთხოვნას აკმაყოფილებდეს შერჩევის სტადიაზე, ვინაიდან მნიშვნელოვანია, რომ მოხდეს დატრენინგება, როგორც თანამდებობაზე დანიშვნამდე, ასევე ამის შემდეგაც.

სამოსამართლო ქცევის ბანგალორის პრინციპების თანახმად, კომპეტენტურობა სასამართლო მოვალეობის ჯეროვანი შესრულების წინაპირობაა (პრინციპი 6).

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის პრიორიტეტული მიმართულებები შეიძლება მოკლედ ჩამოვყალიბოთ შემდეგი სახით:

- სათანადო შედეგების მისაღწევად მიზანშეწონილია სკოლაში სწავლების ვადის გაზრდა და სწავლების ხანგრძლივობის საკითხზე ერთიანი მიდგომის ჩამოყალიბება. იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შესახებ კანონის ამჟამინდელი რეგულაციით, სკოლაში სწავლების ხანგრძლივობა 10 თვეა. იუსტიციის მსმენელისათვის, რომელსაც აქვს საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს აპარატის სტრუქტურული ქვედანაყოფი

ფის ხელმძღვანელად, საერთო სასამართლოს აპარატის ან მისი სტრუქტურული ქვედანაყოფის ხელმძღვანელად, მოსამართლის თანაშემწედ, სასამართლო სხდომის მდივნად, გამომძიებლად, პროკურორად, ან/და ადვოკატად მუშაობის არანაკლებ 10 წლის გამოცდილება, სრული სასწავლო კურსის ვადა 6 თვე (მუხლი 19, პუნქტები 1, 2). მიგვაჩნია, რომ მითითებული ვადები არ არის გონივრული. მომზადებულია კანონპროექტი, რომლითაც სწავლების ვადების თვალსაზრისით, დღეს არსებულ მსმენელთა სხვადასხვა კატეგორიის ნაცვლად, იარსებებს იუსტიციის მსმენელთა ერთი კატეგორია და ერთიანი ვადა. 10 თვიანი ვადა შეიცვლება 15 თვიანი პერიოდით. სწავლის გაზრდილი ვადები, ძირითადად, მიმართულია სტაჟირების კომპონენტის გაძლიერებისკენ.

თეორიული სწავლება, სემინარული მუშაობა, შემდეგ კი სამოსამართლო პრაქტიკული უნარ-ჩვევების გამომუშავებისთვის იუსტიციის მსმენელთა სათანადო მომზადება, ხანგრძლივი და შრომატევადი პროცესია. წარმოდგენილი ინიციატივა ეყრდნობა ევროპის საბჭოს რეკომენდაციებს და სამოსამართლო სწავლების შესახებ ევროპის ქვეყნების გამოცდილებას, რომელიც ცხადყოფს, რომ კანდიდატთა სწავლების პერიოდი მეტწილად მერყეობს 14 თვიდან 24 თვემდე.

- უნდა დაიხვეწოს სკოლაში მსმენელების მიღების სისტემა. შეფასების კრიტერიუმები, ასევე მათ მიხედვით შეფასება, უნდა გახდეს უფრო გასაგები და გამჭვირვალე.
- სრულყოფას საჭიროებს იუსტიციის მსმენელთა საბოლოო შეფასების სისტემა. მიგვაჩნია, რომ აუცილებელია ამ კუთხით სკოლის დამოუკიდებელი საბჭოს როლის გაზრდა.

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად, სკოლაში სწავლების დამამთავრებელი გამოცდის დასრულებიდან ერთი თვის ვადაში, სკოლის დირექტორი დამოუკიდებელ საბჭოს დასამტკიცებლად წარუდგენს იუსტიციის მსმენელთა საკვალიფიკაციო სიას (მუხლი 29). მოსამართლეობის კანდიდატის შერჩევისას, მხედველობაში მიიღება იუსტიციის მსმენელის რიგითი ნომერი საკვალიფიკაციო სიაში, აგრეთვე დამოუკიდებელი საბჭოს შეფასება (მუხლი 31). ამდენად, დამოუკიდებელი საბჭო მონაწილეობას ღებულობს საკვალიფიკაციო სიის დამტკიცებასა და შეფასებაში, მაშინ, როდესაც უშუალოდ კომპონენტების დაგროვების დროს შეფასების პროცესს ჩამოშორებულია.

მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს იუსტიციის მსმენელის მიერ შესრულებული სამუშაოების ჩამონათვალი და სწავლების პროცესში მის მიერ გამოვლენილი უნარების შესახებ ინფორმაციის მიღების სისტემა. უნდა გაინეროს, მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, როგორ ადგენს სკოლის დამოუკიდებელი საბჭო იუსტიციის მსმენელის საბოლოო შეფასების ფორმას, ანუ ერთმანეთისაგან გაიმიჯნოს ფაქტიური მონაცემები იუსტიციის მსმენელის მიერ შესრულებული სამუშაოს შესახებ და სკოლის დამოუკიდებელი საბჭოს საბოლოო შეფასება.

აღნიშნული პრობლემის დასაძლევად, აუცილებელია, ერთიანი კრიტერიუმების შემუშავება, რომელთა საფუძველზეც სტაჟირების დროს მოხდება დავალებების მიცემა და შეფასება. უნდა ჩამოყალიბდეს შესასრულებელი სამუშაოების ჩამონათვალი და შეფასების კონკრეტული კრიტერიუმები.

- დეტალურ რეგლამენტაციას საჭიროებს იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დამამთავრებელი საგამოცდო კომისიისა და საპრეტენზიო კომისიების ფორმირების ვადები და საქმიანობის წესი. კერძოდ, უნდა დადგინდეს კომისიის დაკომპლექტების ვადა, ასევე საგამოცდო და საპრეტენზიო კომისიების მუშაობისა და ორგანიზაციული უზრუნველყოფის წესები. კიდევ უფრო დაიხვეწოს საპრეტენზიო განცხადებების წარდგენისა და, მასთან დაკავშირებით, გადაწყვეტილების მიღების რეგულაცია.
- დასახვეწია მოსამართლეთა გადამზადების პროგრამის შემუშავებასა და გადამზადების პროგრამაში მონაწილეობის პროცედურების საკანონმდებლო რეგულაცია.

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შესახებ კანონის ამჟამინდელი რედაქციით, გადამზადების პროგრამის შედგენისას, სკოლა რეკომენდაციისათვის მიმართავს პირველი ინსტანციის, სააპელაციო ინსტანციისა და საკასაციო ინსტანციის სასამართლოების თავმჯდომარეებს (მუხლი 33, პუნქტი 5). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად კანონის ამგვარი ფორმულირებისა, იუსტიციის სკოლაში დამკვიდრებული იყო პრაქტიკა, რომ გადამზადების პროგრამის ფორმირებისას ხდებოდა მოსამართლეთა წინადადებების გათვალისწინება. ამგვარად, სწორედ სწორ პრაქტიკასთან შესაბამისობაში მოყვანის მიმართულებით უნდა დაიხვეწოს ნორმატიული რეგულაცია. მომზადებულია შესაბამისი კანონპროექტი.

ყველა მოქმედ მოსამართლეს შესაძლებლობა მიეცემა სკოლისათვის რეკომენდაციების წარდგენის გზით, უშუალოდ მიიღოს მონაწილეობა გადამზად-

დების პროგრამის შედეგაში. მოსამართლეს შეეძლება, ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე, მიიღოს მონაწილეობა სკოლის მიერ დაგეგმილ გადამზადების ღონისძიებებში და მკაფიოდ განისაზღვრება ის საფუძვლები (შესაბამისი რესურსების არ არსებობა), რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც შეიძლება უარი ეთქვას მას გადამზადების ღონისძიებაში მონაწილეობაზე.

ასეთი ნორმატიული რეგლამენტაცია შესაბამისობაში იქნება სამოსამართლო ქცევის ბანგალორის ნ.3. პრინციპთან, რომელიც აქცენტს მოსამართლეებისათვის ხელმისაწვდომ და სამოსამართლო კონტროლს დაქვემდებარებულ ტრენინგებზე აკეთებს.

- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იუსტიციის უმაღლესი სკოლის მასწავლებელთა შერჩევის საკითხს. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, მასწავლებლის მონვევისას, ინდივიდუალურად და დეტალურად უნდა შეფასდეს მისი კვალიფიციურობა, გამოცდილება და ისე გადაწყდეს საკითხი.
- აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიმდინარეობს იუსტიციის სკოლის სტრუქტურის სრულყოფა, რაც გაზრდის სკოლის საქმიანობის ეფექტურობას. შეიქმნა სკოლის ახალი სტრუქტურა, რომლის მიხედვითაც, სკოლის სტრუქტურულ ერთეულებს შორის ფუნქციები მკაფიოდ და ახლებურად გადანაწილდა. სხვა საკითხებთან ერთად, მნიშვნელოვნად გაძლიერდა დონორ ორგანიზაციებთან და საზოგადოებასთან ურთიერთობის კომპონენტი. თითოეულ თანამშრომელს გააჩნია სამუშაო აღწერილობა (ფუნქციების აღწერა), რაც გაზრდის სამსახურებრივი საქმიანობის განხორციელების ეფექტურობას.
- სასწავლო პროცესის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით, იგეგმება მსმენელთა, მოსამართლეთა და სასამართლოს თანამშრომელთა პორტალის შექმნა, სკოლის IT ინფრასტრუქტურის განვითარება.
- ასევე იგეგმება სკოლის მომხმარებელთა სეგმენტის გაზრდა, სკოლის სერვისების განვითარება. მაგალითად, ტრენინგების ჩატარება სხვადასხვა იურიდიული პროფესიის წარმომადგენლებისათვის.

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის ეფექტური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია სკოლის საჭიროებების დეტალური ანალიზი და საქმიანობის ეტაპების სათანადოდ განერა – სტრატეგიული განვითარების დოკუმენტის შემუშავება. აღნიშნული უზრუნველყოფს კონსტრუქციული ნაბიჯების და მიზნების მიღწევადობას.

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

ამასთან, იუსტიციის უმაღლესი სკოლის წარმატებული საქმიანობის სა-
ნინდარი პროცესების გამჭვირვალობა და სკოლის საქმიანობის შესახებ სა-
ზოგადოების ინფორმირებულობის ხარისხის გაზრდაა.

ზეგავლენისგან მოსამართლის დაცვის სამართლებრივი მექანიზმები

*დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს თავმჯდომარე,
მოსამართლე ქ-ნი ასტრიდ ფლური*

სამართლებრივ სახელმწიფოში მართლმსაჯულების უმთავრესი ამოცანაა უფლების დაცვის ეფექტიანი უზრუნველყოფა. აღნიშნული მოიაზრებს და მოიცავს მოსამართლეების მიერ ობიექტურად და მიუკერძოებლად, ასევე, ყველანაირი ზეგავლენის გარეშე გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას. ამისათვის აუცილებელია მოსამართლის დამოუკიდებლობის ისეთი გარანტიების არსებობა, როგორცაა, სამოსამართლო საქმიანობისათვის მხოლოდ სამართლისა და კანონის სავალდებულოობის განსაზღვრა, რაც წარმოადგენს მოსამართლის დამოუკიდებლობის გარანტს, მის ფუნდამენტს. ასეთი გარანტიები, ჩვეულებრივ, კონსტიტუციაში აისახება. მაგალითად, გერმანიის კონსტიტუციაში წერია: *მოსამართლე დამოუკიდებელია და ექვემდებარება მხოლოდ კანონს*. თუმცა, მხოლოდ კონსტიტუციური გარანტია არ არის საკმარისი. რისი მაქნისია კონსტიტუციური ჩანაწერი, თუ ცალკეულ მოსამართლეს, რეალობაში, მის ყოველდღიურობაში არ აქვს შესაძლებლობა დაიცვას და განახორციელოს თავისი დამოუკიდებლობა? ამისათვის მას ხელთ უნდა ჰქონდეს მექანიზმები, საშუალებები, რომელთა დახმარებითაც ეფექტურ წინააღმდეგობას გაუწევს და თავიდან აიცილებს თავის სამოსამართლო საქმიანობაზე ნებისმიერი სახის ზეგავლენის მოხდენის მცდელობას.

მოსამართლეს სხვადასხვა მხრიდან შეიძლება ემუქრებოდეს მის საქმიანობაში ჩარევის საფრთხე, რომლისაგან თავდასაცავად მას ხშირად, მაინც თავისი მტკიცე ხასიათი გამოადგება. აქ განსაკუთრებით ისეთი შემთხვევები მოიაზრება, როგორცაა, მოქრთამვის მცდელობა, ან თუნდაც, მედიის მიერ შექმნილი საზოგადოებრივი განწყობა და მოლოდინი, რომელიც მოსამართლეს ურთულებს ამ მოლოდინისა თუ შეხედულების სანინააღმდეგო გადაწყვეტილების მიღებას, რომელიც მას აქცევს მძაფრი საზოგადოებრივი კრიტიკის ობიექტად და ა.შ.

ხოლო, თუ გავითვალისწინებთ მართლმსაჯულების სფეროშივე მოსამართლის საქმიანობაზე ზემოქმედების საფრთხეს, კერძოდ, მისი (უშუალო) ხელმძღვანელის ან კოლეგის მიერ, მიზანშეწონილი იქნება ისეთი მექანიზმების არსებობა, რომლის მეშვეობითაც მოსამართლე კონკრეტულ შემთხვევებში შეიძლება თავისი უფლებების ეფექტურ დაცვა-განხორციელებას. ჩემს მოხსენებაში მინდა სწორედ ასეთი მექანიზმი წარმოგიდგინოთ, რომელიც მოქმედებს გერმანიაში და, ჩემი აზრით, წარმატებულად უზრუნველყოფს ზეგავლენისა და ჩარევებისაგან მოსამართლის საქმიანობის, მისი დამოუკიდებლობის ეფექტურ დაცვას.

გერმანიის კანონმდებლობა ითვალისწინებს უფლების დაცვის სხვადასხვა წარმოებას მოსამართლისთვის, იმისდა მიხედვით, თუ რა სახის ღონისძიებას უპირისპირდება მოსამართლე. საფუძველს, მოსამართლის დაცვისა, წარმოადგენს გერმანიის კანონი მოსამართლეთა შესახებ, რომელიც შეიცავს შემდეგ ჩანაწერს: *იმ შემთხვევაში, თუ მოსამართლე აცხადებს (მიუთითებს), რომ სასამართლოს ადმინისტრაციის (სამსახურეობრივი ზედამხედველობის) მიერ მიღებული ღონისძიება ზღუდავს მის დამოუკიდებლობას, მაშინ მისივე განაცხადის საფუძველზე აღნიშნულ საკითხზე გადანყვეტილებას იღებს სასამართლო წინამდებარე კანონის მოთხოვნათა გათვალისწინებით.* ასეთ საქმეებზე განსჯადია სამოსამართლეო სასამართლო, რომელიც იქმნება, როგორც თითოეულ მხარეში, ასევე ფედერაციის რგოლშიც. ეს სამოსამართლეო სასამართლოები დაკომპლექტებულია სიცოცხლის ვადით (ქართ.: უვადოდ) გამწესებული, სხვადასხვა შტოების სასამართლოების მოსამართლეებით. სასამართლოს განსჯადობაში შემავალი საკითხები გათვალისწინებულია ამომწურავი ჩამონათვალით (კატალოგი), რომელთა შორის, ასევე, გათვალისწინებულია სასამართლოს ადმინისტრაციის (სამსახურეობრივი ზედამხედველობის) ღონისძიების გასაჩივრებაც, რომელიც შეიძლება ზღუდავდეს მოსამართლის დამოუკიდებლობას.

ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ ძალიან ფართოდ განიმარტება სამსახურეობრივი ზედამხედველობის (ორგანოს, ერთეულის) ცნება, რათა მაქსიმალურად ეფექტურად მოხდეს უფლების დაცვის უზრუნველყოფა. ამრიგად, საუბარია სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ერთეულის მხრიდან ნებისმიერი სახისა თუ ხარისხის ზეგავლენაზე, რომელიც, თუნდაც ირიბად, მაინც ეხება მოსამართლის საქმიანობას. თუმცა, ამისათვის სახეზე უნდა იყოს სამსახურეობრივი ზედამხედველობის განმარტებული სასახურის (თუ

პირის) ერთი კონკრეტული მოსამართლის, ან მოსამართლეთა კონკრეტული (განსაზღვრულ) ჯგუფისადმი მიმართული ღონისძიება ან ქმედება. აღნიშნული (ქმედება) მოიაზრებს, როგორც მოქმედებას და უმოქმედობას, ასევე აზრის გამოხატვას, რომელიც საბოლოო ჯამში ემსახურება მოსამართლის სამსახურეობრივი თუ არასამსახურეობრივი ქმედების გაკრიტიკებას და, იმავდროულად, გამოხატავს მოლოდინს, მომავალში ამ მოსამართლის (მოსამართლეთა) მხრიდან ადგილი აღარ ჰქონდეს ასეთ ქმედებას. ეს შეიძლება, მაგალითად, იყოს მოსამართლისადმი მიმართული შეფასებითი გამონათქვამები მის საქმიანობასთან დაკავშირებით, ან მისი საქმიანობის წერილობითი შეფასება, ასევე სამინისტროს წერილი, რომელშიც გაკრიტიკებულია მოსამართლე, ან უარყოფითად არის შეფასებული მისი საქმიანობა; ეს შეიძლება ასევე იყოს იუსტიციის მინისტრის (როგორც სასამართლო სისტემის ორგანიზაციული ზედამხედველის) მოსაზრება მის ორგანიზაციულ დაქვემდებარებაში მყოფი სასამართლოს მოსამართლის კონკრეტულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, რომელიც გაჟღერდება პრესის ან/და მედიის საშუალებით და ა.შ.

სამოსამართლეო სასამართლოსადმი მიმართვას, როგორც წესი, წინ უსწრებს წარმოება, რომლის ფარგლებშიც სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანო თავად განიხილავს გასაჩივრებულ ქმედებას და ამონმებს მის კანონიერებასა და მიზანშეწონილობას. აღნიშნული ქმნის შესაძლებლობას, პირველ ეტაპზე სასამართლოს გარეშე სცადონ მოსამართლემ და ადმინისტრაციამ პრობლემის ერთობლივად მოგვარება, რაც არა მხოლოდ სასამართლოს განტვირთვას ემსახურება, არამედ კონფლიქტში მესამე უწყების ჩაურევლად მოგვარების შესაძლებლობის გათვალისწინებით ცდილობს, ნაკლებად დაძაბოს და დატვირთოს ურთიერთობა მხარეებს შორის, რომელთაც უწევთ და მომავალშიც მოუწევთ თანამშრომლობა. აღნიშნული წინასწარი წარმოება იხსნება მოსამართლის მიერ სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანოში განცხადების, საჩივრის წარდგენით. სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანო განიხილავს საჩივარს და აკმაყოფილებს მას (ანუ – აუქმებს ღონისძიებას), ან საქმეს გადასცემს თავის ზემდგომ ორგანოს. თუ არც ზემდგომი ორგანო არ აკმაყოფილებს მოსამართლის საჩივარს, მაშინ მას უკვე შეუძლია მიმართოს ზემოთხსენებულ სამოსამართლეო სასამართლოს.

იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო მოსამართლის განცხადებას მიიჩნევს დასაშვებად და დასაბუთებულად, მას გამოაქვს აღიარებითი გადაწყ-

ვეტილება სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანოს გასაჩივრებული ღონისძიების დაუშვებლობასთან დაკავშირებით. ამასთან, სამოსამართლო სასამართლოს შემოწმების მასშტაბია მხოლოდ იმის განხილვა და შეფასება, აქვს თუ არა შემხებლობა გასაჩივრებულ ღონისძიებას მოსამართლის დამოუკიდებლობასთან. ამრიგად, სასამართლო არ იღებს გადაწყვეტილებას იმაზე, შეესაბამება თუ არა გასაჩივრებული ღონისძიება ზოგადად კანონმდებლობის მოთხოვნებს, ეფუძნება თუ არა იგი გარემოებათა სრულყოფილ გამოკვლევასა და შესწავლას და სწორად მოხდა თუ არა მათი შეფასება. მაგალითად, თუ სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანო მოსამართლეს მითითებს, რომ იგი ხშირად არ იცავს კანონით დადგენილ ვადებს, სამოსამართლო სასამართლო იმსჯელებს და გადაწყვეტილებას მიიღებს მხოლოდ იმაზე, ირღვევა ან იზღუდება თუ არა ამგვარი მითითებით მოსამართლის დამოუკიდებლობა. სასამართლო არ არის დაკავებული იმის შემოწმებით და განხილვით, მართებულია თუ არა მითითება შინაარსობრივად, ანუ, მართლაც, აცილებს თუ არა მოსამართლე ვადებს.

სამოსამართლო სასამართლოში მიმდინარე წარმოების აღნიშნული „ხარვეზები“ აღმოფხვრილია ადმინისტრაციული სასამართლოსადმი მიმართვის (და სამოსამართლო სასამართლოს მიერ განუხილველი საკითხების განხილვის) ზოგადი შესაძლებლობით, რომელიც, ბუნებრივია, ასევე ვრცელდება სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანოს ღონისძიებებზეც. ამ გზით მოსამართლეს შეუძლია მოახდინოს ისეთი ღონისძიებების სრული (შინაარსობრივი) შემოწმების ინიცირება, რომლებიც ეხება მის სამოსამართლო (პროფესიულ) საქმიანობას და რომლებიც არ შედის ზემოთხსენებული სამოსამართლო სასამართლოს კომპეტენციაში.

თუმცა, აქაც, როგორც წესი, ჩართულია წინასწარი წარმოება ზემოთ წარმოდგენილი სქემის მსგავსად. ამ წარმოების შემდეგ ადმინისტრაციულ სასამართლოში აღძრული სარჩელი კი შესაძლებელია მიმართული იყოს ღონისძიების გაუქმებაზე ან მის მართლსაწინააღმდეგოდ აღიარებაზე, გამომდინარე იქიდან, თუ რა სახის ღონისძიებაზეა საუბარი.

ადმინისტრაციული სასამართლოს საქმიანობას განსაკუთრებული პრაქტიკული მნიშვნელობა ენიჭება ე.წ. კონკურენტთა სარჩელების შემთხვევაში. ამ მხრივ აღსანიშნავია, რომ გერმანიაში მოსამართლეები ხელფასის მიხედვით ნაწილდებიან კანონით დადგენილ სახელფასო კალათებში. ის, თუ რომელ კალათაშია მოსამართლე, დამოკიდებულია მის კონკრეტულ საქმიანო-

ბასა და ფუნქციებზე. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ რაც უფრო მაღალ რგოლში მუშაობს მოსამართლე, მით უფრო მაღალია მისი ხელფასიც. როდესაც მოსამართლეს განაცხადი შეაქვს გამოცხადებულ (უფრო მაღალი შემოსავლის) მოსამართლის ვაკანსიაზე, რომელზეც მოხდება სხვა მოსამართლის აყვანა, მას შეუძლია მიმართოს ადმინისტრაციულ სასამართლოს, რომელიც მისი განცხადების საფუძველზე ამონმებს, კონკურსის ფარგლებში რამდენად იყო დაცული გერმანიაში მოქმედი საუკეთესო კანდიდატის შერჩევის პრინციპი და აქედან გამომდინარე, რამდენად მართლზომიერია კონკურსის შედეგი. ვინაიდან აღნიშნული შესარჩევი პროცედურის ფარგლებში გადაწყვეტილებები უმთავრესად მიიღება მოსამართლის შეფასების საფუძველზე, არსებობს იმის მოთხოვნილება და ინტერესი, რომ თვითონ ეს შეფასებაც ექვემდებარებოდეს გასაჩივრებას. აღნიშნული გერმანიაში შესაძლებელია, როგორც ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების გზით, ისე სამოსამართლო სასამართლოსადმი მიმართვის გზითაც. ადმინისტრაციული სასამართლოს განსჯადობას ასევე ექვემდებარება სასამართლოში საქმეთა განაწილებასთან დაკავშირებული ღონისძიებები, რომლებიც გერმანიაში სასამართლოს ე.წ. პრეზიდენტი (კოლეგიური ორგანო) კომპეტენციას განეკუთვნება. თუ მოსამართლე მიიჩნევს, რომ საქმეთა განაწილებისას დარღვეულია მისი უფლებები, ვინაიდან მას, მაგალითად, ძალიან ბევრი საქმე აქვს განსახილველი, ან საერთოდ არ აწერია არც ერთი საქმე, შეუძლია ადმინისტრაციულ სასამართლოში მოითხოვოს ასეთი განაწილების მართლწინააღმდეგობის აღიარება.

ბოლოს, ასევე მინდა ვახსენო ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო და მისთვის ინდივიდუალური საჩივრით მიმართვის შესაძლებლობა: თუ ცალკეულ შემთხვევაში ივარაუდება მოსამართლის კონსტიტუციით გარანტირებული დამოუკიდებლობის შელახვა, მოსამართლეს შეუძლია ინდივიდუალური კონსტიტუციური საჩივრით მიმართოს ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს. აღნიშნული უფლების დაცვის საშუალება გამოიყენებანებისმიერი ხელისუფლების, ანუ, საკანონმდებლო ხელისუფლების წინააღმდეგაც, როდესაც განხილვის საგანია საკანონმდებლო საქმიანობა და მისი შემხებლობა მოსამართლის დამოუკიდებლობასთან. (სულ ეს იყო გერმანიის პრაქტიკასთან დაკავშირებით).

უნდა აღინიშნოს, რომ დაუშვებელი ზეგავლენისაგან მოსამართლის საქმიანობის დაცვის სამართლებრივი საშუალებების გამოყენების შესაძლებლობა ეფექტური და წარმატებულია მაშინ, როდესაც აქტიურად ხდება მათი

გამოყენება პრაქტიკაში. ანუ, აუცილებელია მათი გაცოცხლება. ამით, ბუნებრივია, არ მსურს იმის თქმა, რომ ნებისმიერ წვრილმანზე უნდა მიემართოს სასამართლოს; აღნიშნული დაამძიმებდა განწყობასა და სიტუაციას სისტემაში და მოითხოვდა დიდ რესურსს, რომელიც სხვა საკითხების მოგვარებასაც არანაკლებ სჭირდება. გარდა ამისა, მუდმივად საკუთარი პრობლემებითა და დავებით დაკავებული მართლმსაჯულების გარშემო შეიქმნებოდა უარყოფითი დამოკიდებულება, რეპუტაცია. მეორე მხრივ კი, თუკი არავინ „გაბედავს“ თავისი დამოუკიდებლობის დაცვას, ეს საბოლოოდ გამოიწვევს რეპრესიული სისტემის ჩამოყალიბებას, სადაც ის ერთი ან ორი მოსამართლე, რომელიც გამოიყენებს უფლების დაცვის ამ გზას, მიჩნეულ იქნება „მეამბოხედ“, „ნორმის დამრღვევად“ („შტრაიკბრეხერად“) და მართლმსაჯულების ხელისშემშლელ ფაქტორად, რომლის მიმართ დამოკიდებულებაც შესაბამისი იქნება. ასეთ შემთხვევაში, ნორმატიულად უზრუნველყოფილი უფლების დაცვის მექანიზმები დარჩება, როგორც ბლაგვი, გამოუყენებელი იარაღი (მახვილი). ამიტომაც ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლეებმა მიიღონ და აითვისონ უფლების დაცვის ზემოთხსენებული ინსტრუმენტები და საჭიროების შემთხვევაში, ანუ, როდესაც საქმე ეხება უზენაესი უფლებისა და პრინციპების დაცვას, აქტიურად გამოიყენონ იგი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მოსამართლის მიერ ამ საშუალების გამოყენება და განხორციელება უნდა შეფასდეს დიდი პატივისცემითა და მორალური მხარდაჭერით. დამოუკიდებლობის დაცვა და საკუთარი პასუხისმგებლობის ბოლომდე გაცნობიერება თითოეული და ყველა მოსამართლის მოწოდებაა. თუ ეს ასეა, დაცულია არა მხოლოდ ცალკეული მოსამართლის უფლებები, არამედ ძლიერდება ზოგადად მოსამართლეთა კორპუსი, მათი თვითშეგნება და (კოლექტიური) დამოუკიდებლობა. ვინაიდან მხოლოდ ის ფაქტი, რომ არსებობს უფლების დაცვის საშუალება, რომელიც გარდა არსებობისა აქტიურ გამოყენებასაც ჰპოვებს, მნიშვნელოვნად შეამცირებს მოსამართლის საქმიანობაზე ზეგავლენის მცდელობებს. სამსახურეობრივი ზედამხედველობის ორგანო მომავალში კარგად დაფიქრდება და აწონ-დანონის, მისი ქმედება სამოსამართლეო სასამართლოში კარგად „ჩააბარებს“ განხილვის პროცესს, თუ მოუწევს იმის მოსმენა, რომ მან თავისი ქმედებით შეზღუდა მოსამართლის დამოუკიდებლობა (გერმანიაში ასეთი გადაწყვეტილება ფაქტიურად „სასიკვდილო განაჩენს“ უდრის). აღნიშნული კი ნაბიჯ-ნაბიჯ უახლოვდება ნებისმიერი გამართული სამართლებრივი სახელმწიფოს მიზანს: მინიმუმამდე დაიყვანოს და აღმოფხვრას მოსამართლის საქმიანობაზე ნებისმიერი სახის ზემოქმედება.

სასამართლო სისტემა და გენდერული საკითხები

გერმანული გამოცდილება და საერთაშორისო პერსპექტივა

ულრიკე შულცი

გერმანიაში ქალი მოსამართლედ პირველად 1926 წელს დაინიშნა, მაგრამ ათწლეულები გავიდა, სანამ ქალების რიცხვი ამ პოზიციაზე მნიშვნელოვნად გაიზრდებოდა. 1970 წელს ქალი მოსამართლეები მოსამართლეთა რაოდენობის მხოლოდ 6% შეადგენდნენ. ქალ მოსამართლეთა რიცხვის ზრდა 80-იანი წლების ბოლოს დაიწყო, იურიდიულ სფეროში განათლების მიღების მსურველ ქალთა რაოდენობის ზრდის პროპორციულად. ბოლო ათი წლის განმავლობაში იურიდიულ განათლებას უფრო მეტი ქალი იღებს, ვიდრე მამაკაცი (54% 2012 წელს), ქალ მოსამართლეთა რაოდენობა 40%-მდე გაიზარდა (8.000 ქალი მოსამართლე 20.500 მოსამართლიდან), ქალ სახელმწიფო ბრალმძებელთა რიცხვი კი 42%-დე (2.200 ქალი 5.200-დან). ყოველწლიურად მათ კიდევ 50%-ზე მეტი ემატება, რაც ნიშნავს, რომ ამ სფეროში ქალთა რიცხვი ზრდას გააგრძელებს. იურისტი ქალების ძირითადი ნაწილი იურიდიულ სფეროში მუშაობს (51.600 ქალი 158.000-დან), მაგრამ მათი წილი მხოლოდ 33%-ს შეადგენს (2012 და 2011 წლის დამრგვალებული მონაცემები).

ქალებს სასამართლო სისტემაში მუშაობა ურჩევნიათ, მაგრამ ამისათვის საკვალიფიკაციო გამოცდებში მაღალი ნიშნების მიღებაა საჭირო. სასამართლო სისტემაში მუშაობა, მაღალი სტატუსის და პრესტიჟის მომტანია, თუმცა უკვე იყო მსჯელობა იმის შესახებ, რომ სასამართლო სისტემის ფემინიზაციამ შეიძლება მისი პრესტიჟი დააზარალოს. შემოსავლის თვალსაზრისით დისკრიმინაცია არ არსებობს. სასამართლო სისტემა უსაფრთხო პოზიციებს სთავაზობს ამ სფეროში მოღვაწე ადამიანებს. გერმანელი მოსამართლეები პროფესიონალი მოსამართლეები არიან, რომლებიც მუშაობას 26-29 წლის ასაკიდან იწყებენ. სასამართლო სისტემა უზრუნველყოფს საჯარო მოხელეების სოციალურ დაცვას, კარგ საპენსიო სქემას, დეკრეტულ და სასწავლო

შვებულებას, ნახევარ განაკვეთზე მუშაობის შესაძლებლობას და ნორმალურ სამუშაო დატვირთვას.

მაგრამ კარიერული პერსპექტივები ქალებისთვის ნაკლებ ხელსაყრელია, ვიდრე კაცებისთვის. მიუხედავად ლიდერების მტკიცებისა, რომ იურიდიულ სფეროში მოღვაწე ქალთა რიცხვის მზარდი ტენდენციის შედეგად წამყვან პოზიციებზე ქალთა რაოდენობა კაცების რაოდენობას გაუთანაბრდება, ქალები კარიერულ კიბეზე უფრო ნელა მიიწევენ წინ, მათ მამაკაც კოლეგებთან შედარებით. არსებობს ე.წ. „მინის ჭერის“ ეფექტი. ქალების უმეტესი ნაწილი პირველი ინსტანციის ადგილობრივ სასამართლოებშია თავმოყრილი (ჩვეულებრივი სასამართლოების 68%). მათი რიცხვი ყველა იურისდიქციაში, სააპელაციო სასამართლოების პოზიციებზე, მათ საერთო რაოდენობასთან, ასაკსა და სამუშაო სტატუსთან შედარებით, ძალიან დაბალია. გერმანიის უდიდეს ფედერალურ შტატში, ნორდრაინ-ვესტფალიაში (Nordrhein-Westfalen), სადაც, იუსტიციის სამინისტროს მოთხოვნით, სასამართლო სისტემაში ქალების მხრივ არსებული მდგომარეობა გამოვიკვლიეთ, აღმოჩნდა, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოში პრეზიდენტად მხოლოდ ძალიან მცირე რაოდენობის ქალები მუშაობენ. ასევე, ძალიან მცირედ გაიზარდა იმ ქალბატონთა რიცხვი, რომელთაც ვიცე-პრეზიდენტისა და დირექტორის პოზიცია უკავიათ (ადგილობრივი პირველი ინსტანციის სასამართლოს ხელმძღვანელი) ბოლო ათი წლის განმავლობაში. მონაცემების ნახვა შესაძლებელია თანაბარი შესაძლებლობების გეგმებში, რომლის რედაქტირება სასამართლოებს რეგულარულად უწევთ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ სააპელაციო სასამართლოებს მაინც ჰყავთ ქალი პრეზიდენტები: საერთო სასამართლოებში 3-დან 1 და შრომითი დავების განმხილველ სააპელაციო სასამართლოებში – 3-დან 2. ადმინისტრაციული სააპელაციო სასამართლოს პრეზიდენტი ქალია (მანამდე ის სოციალური სააპელაციო სასამართლოს პრეზიდენტი იყო). მაგრამ ეს პირველი მერცხლები გაზაფხულს ვერ მოიყვანენ. ეს ვირტუალურ ფემინურობას ნააგავს. პალატის ხელმძღვანელის თანამდებობზე მომუშავე ქალბატონების რიცხვი შესამჩნევად დაბალია.

პირველი ინსტანციის სასამართლოების პრეზიდენტები სისტემაში წამყვანი მოთამაშეები არიან. ისინი იღებენ გადაწყვეტილებას, ვის შეუძლია მიიღოს ადმინისტრაციული გამოცდილება მათ სასამართლოში, რაც კარიერული წინსვლის წინაპირობაა. ქალბატონებისთვის არსებობს აგრეთვე უფრო დაბალი ნიშნების დანერის მცირე ტენდენცია რეგულარული შეფასების სის-

ტემაში, რომელიც ყოველ 4 წელიწადში ერთხელ ტარდება. ქალების კარიერული წინსვლის სხვა დამაბრკოლებელი ფაქტორებია:

- ადგილობრივ პირველი ინსტანციის სასამართლოში მუშაობა კარიერის განვითარების მსურველთათვის ჩიხია. არსებობს რაღაც ბარიერის მსგავსი პირველი ინსტანციის ადგილობრივ და რეგიონულ სასამართლოებს შორის: მოსამართლეები ნაკლებად შესამჩნევი არიან რეგიონული სასამართლოს პრეზიდენტისთვის, რომელიც მათი ხელმძღვანელია.
- დედობა კარიერის შემაჩერებელი კლასიკური ფაქტორია. დეკრეტული და სასწავლო შევებულების გამო ქალები „ქრებიან“. ნახევარ განაკვეთზე მუშაობა, რაც ძალიან ხშირია გერმანულ ქალ მოსამართლეებს შორის, მიიჩნევა სამუშაოსთვის თავის მხოლოდ ნაწილობრივ მიძღვნად იმ სისტემაში, რომელშიც კარიერული განვითარება უზარმაზარ ძალისხმევას მოითხოვს: დამატებითი სამუშაო სპეციალური მოვალეობების შესრულებისას, მაღალ პოზიციებზე ხანგრძლივი სამუშაო დღე და მობილურობა. ქალები აღნიშნავენ, რომ მათთვის დამაბრკოლებელი ფაქტორია, აგრეთვე, ოჯახებში მხარდაჭერის არ არსებობა. პრეზიდენტებმა, პატრიარქალური ზრუნვის გამოჩენის შედეგად, შეიძლება ისინი ისეთ პოზიციებზე დანიშნონ, სადაც მათ ოჯახის და სამუშაოს ერთმანეთთან შეთავსების საშუალება ექნებათ, მაგრამ ეს კარიერისთვის დამაბრკოლებელი ფაქტორია.
- მართალია, ტრადიციული ოჯახის მარჩენალი მამაკაცის და ოჯახზე მზრუნველი ქალის გენდერული როლები თანდათან სუსტდება, გენდერული სტერეოტიპები კვლავ ახდენენ გავლენას ქალების კარიერაზე. როგორც შიდა გამოკვლევებმა აჩვენა, ქალებმა შეიძლება კარიერა დათმონ ოჯახის გულისთვის მიუხედავად იმისა, რომ მათი შიდა მოტივაციის დონე მაღალია. იბადება კითხვა: აქვთ თუ არა მათ ხელშემწყობი გარემო და აძლევს თუ არა ეს გარემო მათ საკმარის დროს და ძალას კარიერისთვის. ქალებს აგრეთვე ნაკლებად კომპეტენტურად მიიჩნიათ თავი მამაკაცებთან შედარებით (თვითეფექტიანობის სუსტი განცდა) და ნაკლებად სჯერათ საკუთარი წარმატებისა (ეფექტიანობის სუსტი განცდა).

რადგან დემოგრაფიული ფაქტორის გამო ქალთა წილი სასამართლო სისტემაში მუდმივად იზრდება, სასამართლო სისტემაში უფრო მეტი ქალი უნდა

იკავებდეს მაღალ თანამდებობას. ამის გამო ჩატარდა ჩვენი კვლევა. ფედერალურ დონეზე იურისტ ქალთა ასოციაციის საშუალებით გატარდა ღონისძიებები იმისათვის, რომ გვყავდეს უფრო მეტი „ქალები ნითელ მანტიაში“, ე.ი. ფედერალურ სასამართლოებში. არსებობს აგრეთვე პოლიტიკური ზეწოლა, რომ მიღებულ იქნას ზომები თანაბარი შესაძლებლობების განვითარების მიზნით, მაგრამ პროგრესი ნელა მიიღწევა.

სხვა საკითხია, ცვლის თუ არა სასამართლო სისტემას ქალთა მზარდი რაოდენობა მოსამართლის პოზიციაზე და იძლევა თუ არა ეს რაიმე განსხვავებას. ისტორიულად სასამართლოებში ქალები არ დაიშვებოდნენ, რადგან შიშობდნენ, რომ, ემოციურობის გამო, ისინი ვერ შეძლებდნენ ობიექტურად მიეღოთ გადაწყვეტილება. მაგრამ ქალ მოსამართლეთა თაობები ამ მოსაზრებას სასტიკად ებრძვიან. ისმის კითხვა, შემოაქვთ თუ არა ქალებს ახალი ცხოვრების გამოცდილება და განსხვავებული მსოფლმხედველობა. ამერიკის პრეზიდენტის ბარაკ ობამას მიერ სონია სოტომაიორის უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე დასახელებამ გამოიწვია დებატები იმის თაობაზე, თუ რამდენად „კარგი“ მოსამართლე იქნებოდა იგი. პასუხად ობამამ განაცხადა: „მე იმედი მაქვს, რომ ჭკვიანი და დიდი გამოცდილების მქონე ლათინო-ამერიკელი ქალბატონი უფრო ხშირად მიიღებს უკეთეს გადაწყვეტილებას, ვიდრე თეთრი მამაკაცი, რომელსაც ამ ცხოვრებით არ უცხოვრია.“ ამ განსხვავების შესახებ საუბრობდა ბრენდა ჰეილი, პირველი ქალბატონი ბრიტანეთის ლორდთა პალატაში, რომელიც ახლა კონსტიტუციურ სასამართლოს წარმოდგენს: „სასამართლოებში განსხვავების დანერგვა შეუმჩნეველად ცვლის და ბოლოს აუმჯობესებს იურიდიულ პროდუქტს.“

ჩვენს საერთაშორისო შედარებით გამოკვლევაში „გენდერი და მოსამართლეები“ (რედ. ულრიკე შულცი და გიზელა შოუ. ოქსფორდი: ჰარტი 2013) ძირითადად ანგლო-ამერიკული სამართლის ქვეყნებიდან მიღებულ მასალებში, სადაც მოსამართლის პიროვნება უფრო დიდ როლს თამაშობს, ვიდრე სამოქალაქო სამართლის მქონე ქვეყნებში, შესაძლებელია ასეთი განცხადებების ნახვა: „მოსამართლე, რომელიც ფერს და სქესს ყურადღებას არ აქცევს, მითია.“ „მამაკაცებს და ქალებს განსხვავებული მსოფლმხედველობა აქვთ და მათ საზოგადოებასთან კავშირს განსხვავებულად აღიქვამენ.“

ნიშნავს თუ არა ეს, რომ ქალები განსხვავებულ გადაწყვეტილებას იღებენ? ცვლიან ისინი სასამართლოების კულტურას? – ფენომენი, რომელიც საზოგადოების სხვა სამუშაო სფეროებშია აღწერილი. მაგალითად, უკეთესად

უსმენენ, სასამართლოებში მხარეებთან და ბრალდებულთან ურთიერთობისას უფრო თანამშრომლობენ და მეგობრულები არიან? ნაკლებად აქცევენ ყურადღებას კონკურენციას?

იქნებ ქალები უკეთესადაც კი იღებენ გადაწყვეტილებებს?

ჩვენ წიგნში შემდეგ საკითხებზე ვმსჯელობთ:

- იყენებენ თუ არა ქალები უფრო მეტად ინტერდისციპლინარულ მიდგომას?
- არიან თუ არა ისინი თავს უნივერსალური წესების და დოქტრინალური გადაწყვეტილებების პირდაპირ, ცვლილების გარეშე გამოყენებას?
- ხელახლა ავლებენ ზღვარს იურიდიულსა და სოციალურს შორის?
- იღებენ უფრო განონასწორებულ გადაწყვეტილებებს?
- თავს არიან თუ არა სადავო გადაწყვეტილებების მიღებას და ეძებენ ორმხრივად ხელსაყრელ გადაწყვეტილებას?

არსებობს გარკვეული მტკიცებულება გენდერული გავლენის შესახებ, მაგრამ ამ კითხვებზე რა თქმა უნდა ერთმნიშვნელოვანი და ნათელი პასუხი არ არის. ინდივიდუალური მოსამართლის პიროვნებაც ხომ თამაშობს როლს. ემპირიულმა კვლევამ ანგლოსაქსურ სამართალში, ისევე, როგორც სამოქალაქო სამართალში, აჩვენა, რომ მოსამართლის სქესმა შეიძლება ითამაშოს როლი გენდერული კოდის შემცველ საქმეებში, მაგალითად, საოჯახო სამართალი, შრომითი სამართალი, ადმინისტრაციული სამართალი, სისხლის სამართალი, მაგრამ ასევე საპენსიო და სოციალურ სამართალში. საოჯახო სამართალში ქალი მოსამართლეები მათ მამაკაც კოლეგებთან შედარებით ნაკლებად მონყალები არიან ქალბატონი მომჩივანების მიმართ, რომლებიც ალიმენტს ითხოვენ (მაგ.: კვლევის შედეგები ბრაზილიაში, პოლონეთში, საფრანგეთსა და გერმანიაში). ამის ახსნა ადვილია: ქალი მოსამართლენი, როგორც მომუშავე ქალები, სხვა ქალებისგანაც მოელიან, რომ საკუთარი საარსებო წყარო თვითონვე მოიპოვონ. საფრანგეთსა და ისრაელში კვლევამ აჩვენა, რომ ქალ მოსამართლეებს უფრო „მზრუნველი“ დამოკიდებულება აქვთ. ქალი მოსამართლეები საკუთარ გადაწყვეტილებას უფრო ქალურად აყალიბებდნენ წერილობით (ამას გარდა, ისინი საოჯახო სასამართლოებში სამუშაოს უფრო მაღალ რეიტინგს ანიჭებენ, ვიდრე მათი მამაკაცი კოლეგები).

შრომის სამართალში, სექსუალური ძალადობისა და გენდერული დისკრიმინაციის შესახებ საქმეებში, აშშ.-ში აღმოჩენილ იქნა „პანელის“ ეფექტი –

რომ მამაკაცი მოსამართლეები გადაწყვეტილებას იღებდნენ მათ მდებრობითი სქესის კოლეგებთან ერთად, შესაძლებელია იმიტომ, რომ ისინი უფრო კომპეტენტურად მიაჩნდათ ამ საკითხში. ადმინისტრაციულ სამართალში, თავშესაფრის მინიჭების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, ქალ მოსამართლეებს უფრო სურდათ თავშესაფრის მიცემა, ვიდრე მათ მამაკაც კოლეგებს. ასევე, ქალი მოსამართლეებისთვის სასქესო ბაგეების მოკვეთის საფრთხე შესაბამისი მიზეზი იყო მათ მიერ თავშესაფრის მიცემის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად. თავიდან მოელოდნენ, რომ სისხლის სამართალში ქალები უფრო მიმტევებლები და რბილები იქნებოდნენ მამაკაც კოლეგებთან შედარებით. თუმცა, კვლევამ აჩვენა, რომ (სექსუალური) ძალადობის შემცველი შემთხვევების დროს, ისინი ზოგჯერ უფრო მკაცრებიც არიან, უფრო მეტი თანაგრძობისა და ამ დანაშაულების სხვაგვარად აღქმის გამო, თუმცა არსებობს საპირისპირო შედეგებიც. ეს შეიძლება იმით ავსნათ, რომ ქალები იმის სანინააღმდეგოდ იქცევიან, რასაც მათგან მოელიან. სამხრეთ აფრიკაში აპარტიდის დასასრულს შავკანიანი ქალი მოსამართლეები დანიშნეს კონსტიტუციურ სასამართლოში. მათ მკაფიო კვალი დატოვეს სასამართლოს ისტორიაში მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებით მაგ.: ისეთი საკითხების შესახებ გადაწყვეტილებების მიღებისას, როგორცაა აბორტი და პროსტიტუცია. მათ, ასევე, გააფართოვეს გაუპატიურების ცნება და ერთმანეთისგან განაცალკევეს ძალადობრივი ვაგინალური და ანალური პენეტრაცია. საპენსიო სამართალში მათ მაგ.: დაუქორწინებელ პარტნიორებს „ქვრივის“ პენსიები დაუნიშნეს.

სოციალურ სასამართლოებში, გერმანიაში, ქალმა და მამაკაცმა მოსამართლეებმა კენჭისყრის დროს განსხვავებული მოსაზრება გამოთქვეს იმის შესახებ, უნდა ფარავდეს თუ არა სოციალური დაზღვევა ვიაგრაზე განუღლ ხარჯებს.

კანადაში აღმოაჩინეს, რომ მას შემდეგ, რაც პირველად ქალებმა მიიღეს მონაწილეობა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში, ისინი ბევრად ხშირად არ ეთანხმებოდნენ დანარჩენებს, ვიდრე მათი მამაკაცი კოლეგები. ეს ეფექტი ბოლო წლების განმავლობაში შემცირდა, შესაძლებელია, შემდგომ საქმეებში გენდერული საკითხების შემცირების გამო.

შესაბამისად: რატომ არის მნიშვნელოვანი ქალი მოსამართლეების ყოლა? ეს არის:

- გენდერული თანასწორობის პრინციპის მოთხოვნა კონსტიტუციებში,

- ევროპაში ევროკავშირის და ეროვნული ანტი-დისკრიმინაციული კანონმდებლობის მოთხოვნა.

თანაბარი მონაწილეობა დემოკრატიის განუყოფელი ნაწილია, იგი აძლიერებს ლეგიტიმურობას და საზოგადოების ნდობას სასამართლო სისტემის მიმართ. ეს ნიშნავს, რომ სასამართლო სისტემა უკეთესად ასახავს საზოგადოებას და წამოადგენს სასამართლო პროცესში მონაწილე მხარეთა მრავალფეროვნებას.

ამას გარდა, იგი ამაღლებს ცნობიერებას გენდერულ საკითხებზე სასამართლო სისტემასა და ფართო საზოგადოებაში და უპირისპირდება სასამართლო სისტემის ტრადიციულ აღქმას – რომ სასამართლო სისტემა მამაკაცების სფეროა.

მართლმსაჯულება და გენდერი

გერმანული გამოცდილება და
საერთაშორისო პერსპექტივები

Ulrike Schultz

ფერნუნივერსიტეტი, ჰაგენი

თბილისი, 28 სექტემბერი, 2013

გერმანიის სტატისტიკა

- სამართლის სტუდენტები 55%
- მე-2 სახელმწიფო გამოცდა სამართალში 55%
- მოსამართლეები პირველი 3 წელი (პრობაცია) 54%
- მოსამართლეები 40% (20.400)
- პროკურორები 42% (5.200)
- ადვოკატები 3% (49.872)
-
-
- პრაქტიკულ ტრენინგზე პირველი ქალი დაუშვეს 1922 წელს /
ხოლო, როგორც მოსამართლე 1926 წელს

ქალი მოსამართლეები NRW_ში ინსტანციები და იურისდიქცია 2009

საერთო სასამართლოები		ადმინისტრაციული სასამართლოები		სოციალური სასამართლოები		შრომითი დავების სასამართლოები		საგადასახადო სასამართლოები	
	ქალი %		ქალი %		ქალი %		ქალი %		ქალი %
ადგილობრივი სასამართლო	67.84								
რაიონული სასამართლო, 1 ინსტანცია	36.36	VG	34.6	SG	50.43	ArbG	41.88		
სააპელაციო სასამართლო	28.72	OVG	20.51	LSG	27.4	LAG	21.95	FinG	27.85

მოსამართლეთა პროპორცია საერთო სასამართლოებში 75%
 ადმინისტრაციულ სასამართლოებში 10%
 სოც. სასამართლოებში 6%
 შრომითი დავების სასამართლოებში 4%

ქალებისთვის სასამართლო კარგი არჩევანია

- მაღალი სტატუსი
- (ჯერ ისევ) მაღალი პრესტიჟი
- არ ხდება შემოსავლის დისკრიმინაცია
- უსაფრთხო პოზიცია
- არ საჭიროებს სხვადასხვა ნაბიჯებს კარიერული წინსვლისთვის
- სამოქალაქო მომსახურების სოციალური უსაფრთხოება
 - პენსია
 - დეკრეტული შვებულება
- ადეკვატური სამუშაო დატვირთულობა
- მაგრამ: ქალები წამყვან პოზიციებზე?

მამაკაცი ლიდერები

- ბოლო 10 წლის განმავლობაში
- მცირედი ცვლილებები თავმჯდომარის პოზიციებზე
- საერთო სასამართლოები: 19 თავმჯდომარე: 17 მრ. – 2 მდ.
- თავმჯდომარის მოადგილის პოზიციებზე არსებულ ქალთა რაოდენობის მცირედი ზრდა
- დირექტორის პოზიციაზე არსებულ ქალთა რაოდენობის მცირედი ზრდა (საერთო ადგილობრივ სასამართლოებში)
- ქალების, როგორც თავმჯდომარე მოსამართლეების, დაბალი პროპორციულობა (თანაბარი შესაძლებლობების პირობებში)
- მაგრამ:
- სააპელაციო სასამართლოს ქალი თავმჯდომარეები
- ჩვეულებრივი იურისდიქცია: სამიდან ერთი
- შრომითი დავების სასამართლოებში: სამიდან ორი
- ადმინისტრაციული სასამართლო: 1
- (პოლიტიკური გადაწყვეტილებები ქალებს უფრო შესაძინევს ხდის)

ხელისშემშლელი ფაქტორები ქალების კარიერაში

- (გენდერი) მთავარი მოთამაშეების არჩევის უპირატესობა (მამაკაცი თავმჯდომარეები)
- 1 ინსტანციის ადგილობრივ სასამართლოებში მუშაობა - ნაკლები ხილვადობა (ქალების მახე) – ბარიერი ადგილობრივ და რეგიონალურ სასამართლოებს შორის
- იყო დედა, აჩერებს კარიერას
 - დეკრეტული შვებულება
 - მუშაობა ნახევარ განაკვეთზე
 - ნახევარი დღის დათმობა?
 - მთლიანი ვალდებულების შესრულება?
- შეზღუდული დრო
- გრძელი სამუშაო საათები კარიერულ პოზიციებზე
- მობილობა
- პატრიარქალურ საზოგადოებაში ოჯახში „პურის შემომტანი“ მამაკაცის მოდელი
- მხარდამჭერთა ნაკლებობა
- როგორ ხდება ქალთა კარიერული მოტივაცია?

მე ზუსტად
თქვენნაირს
ვეძებდი...

არიან თუ არა ქალი მოსამართლეები განსხვავებულნი?

- როგორც ლიდერები?
- როგორც გადაწყვეტილების მიმღებნი?
- „მითი იმის შესახებ, რომ მოსამართლე ბრმა კანის ფერისა და სქესის მიმართ“;
- „მამაკაცებს და ქალებს განსხვავებული მსოფლმხედველობა უვითარდებათ და საზოგადოებასთან მიმართებაში საკუთარ თავებს სხვადასხვანაირად აღიქვამენ“;
- „მე იმედი მაქვს, რომ ბრძენი ლათინო ქალი, მისი მდიდარი გამოცდილებიდან გამომდინარე, უფრო ხშირად უკეთეს გადაწყვეტილებას მიიღებს, ვიდრე თეთრი მამაკაცი, რომელსაც იმ ცხოვრებით არ უცხოვრია“ (მოსამართლე სონია სოტომაიორი);
- „განსხვავებული მოსამართლეები ცვლიან, და საბოლოოდ აუმჯობესებენ სასამართლო შედეგებს“ (ბრენდა ჰეილი).

განსჯიან თუ არა ქალები უკეთესად?

- უსმენენ ქალები უკეთ?
- არის თუ არა მათი საქმის წარმოების და დაკითხვის სტილი უფრო მეგობრული, უკეთესი? (საფრანგეთი)
- წინ სწევენ თუ არა ქალი მოსამართლეები არსებით სამართლიანობას?
 - ინტერდისციპლინური მიდგომის გამოყენება,
 - უნივერსალური წესების მკაცრი გამოყენების თავიდან აცილება და დოგმატური გადაწყვეტილებების მიღების შემცირება,
 - სამართლიანსა და სოციალურს შორის არსებული ზღვარის აღდგენა,
 - იღებენ თუ არა დაბალანსებულ გადაწყვეტილებას?
 - იცილებენ თუ არა თავიდან სადავო გადაწყვეტილების მიღებას და ცდილობენ თუ არა ორივე მხარისთვის მისაღები გამოსავლის ძიებას?
- შემოაქვთ თუ არა ქალ მოსამართლეს, ქალის ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე, სხვადასხვა მიდგომები და ღირებულებები?

ემპირიული კვლევა: გენდერთან დაკავშირებული საკითხები გენდერულ საქმეებში

- **საოჯახო სამართალი**
 - მეურვეობის საქმეები vs ალიმენტის საკითხთან დაკავშირებული საქმეები? (ბრაზილია, პოლონეთი, საფრანგეთი, გერმანია...);
 - უფრო მზრუნველი დამოკიდებულება ქალი მოსამართლეების მხრიდან (საფრანგეთი, ისრაელი);
 - ქალი მოსამართლეების სამუშაო რეიტინგი ოჯახურ დავებზე უფრო მაღალია, ვიდრე მათი მამაკაცი კოლეგებისა (საფრანგეთი);
- **შრომის სამართალი**
 - გენდერული დისკრიმინაცია, შევიწროვება სექსუალური და რასობრივი ნიშნით (გაფართოებული კვლევა აშშ);
 - ინდივიდუალური ეფექტი – პანელის ეფექტი (მამაკაცები წყვეტენ ქალებთან ერთად);
 - ქალი მოსამართლეები უფრო ქალური სტილით წერენ;
- **ადმინისტრაციული სამართალი**
 - თავშესაფართან დაკავშირებული საქმეების შესახებ (აშშ, გერმანია) – გენიტალიების დასახიჩრება (ბრენდა ჰეილი, ინგლისი).

გენდერი მნიშვნელოვანია გენდერით კოდირებულ საქმეებზე

- **სისხლის სამართალი**
 - ან უფრო მკაცრი, ან უფრო მსუბუქი დამოკიდებულება;
 - (სექსუალური) ძალადობა;
 - გაუპატიურება ვაგინალური (ანალური) გზით (სამხრეთ აფრიკა);
 - აბორტი;
 - პროსტიტუცია, როგორც არამართო სხეულით მოვაჭრის, არამედ მისი კლიენტის ინკრინინაცია (S.A.).
- **საპენსიო სამართალი**
 - ქორწინებაში არ მყოფი პარტნიორების დაქვრივების შემთხვევაში მათი პენსიის საკითხი (S.A.).
- **სოციალური სამართალი**
 - ანაზღაურდეს თუ არა ვიაგრა დაზღვევის მიერ? (გერმანია);
 - ქალებისთვის და მამაკაცებისთვის დაზღვევის საერთო ტარიფები (ევროპული სასამართლო – გერმანელი მოსამართლე კოკოთი).

რატომ არის მნიშვნელოვანი ქალი სასამართლოში?

მრავალფეროვნება სასამართლოში:

- არის კონსტიტუციაში მოცემული გენდერული თანასწორობის პრინციპის მოთხოვნა?
- არის ევროკავშირის და ეროვნული ანტი-დისკრინინაციული კანონმდებლობის მოთხოვნა?
- იძლევა თანაბარი თანამონაწილეობის შესაძლებლობას, რაც დემოკრატიის მთავარი ნიშან-თვისებაა;
- ნიშნავს, რომ მართლმსაჯულება უკეთესად ასახავს საზოგადოებას და წარმოადგენს სხვადასხვა მხარეებს;
- ზრდის სამართლიანობას და საზოგადოების რწმენას მართლმსაჯულების მიმართ;
- ამაღლებს საზოგადოების ცნობიერებას მართლმსაჯულებაში და ზოგადად გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებით;
- ანეიტრალებს ტრადიციულ მიდგომას, რომ მართლმსაჯულება მამაკაცების ადგილია.

საკონტაქტო ინფორმაცია
Ulrike.Schultz@FernUni-Hagen.de

FernUniversität

Rechtswissenschaftl. Fakultät

Postfach 940

D 58084 Hagen

Tel.: 02331 870811

ინფორმაცია

www.ulrikeschultz.de

მართლმსაჯულება და გენდერული ასაქმები

ნათია ჯორბენაძე,

თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე

საქართველო გახლავთ ქალთა ყოველგვარი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ 1979 წლის კონვენციის ხელშემკვერელი წევრი სახელმწიფო, რომელმაც 1994 წელს აიღო პოზიტიური ვალდებულება – მიიღოს ყველა საჭირო ზომა ქვეყნის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად, კერძოდ, უზრუნველყოს თანაბარ პირობებში ქალთა უფლებების რეალიზება – არჩეულ იქნან ორგანოებში, დაიკავონ სახელმწიფო პოსტები და შეასრულონ ყველა ფუნქცია სახელმწიფო მმართველობის ყველა დონეზე. 2010 წლის 26 მარტს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „გენდერული თანასწორობის შესახებ“, რომლის უმთავრესი მიზანი გახლავთ სქესის ნიშნით ადამიანთა თანასწორობის პრინციპების განმტკიცება და გენდერული თანასწორობის უზრუნველსაყოფად შესაბამისი გარანტიების შექმნა, რაც ადასტურებს სახელმწიფოს მზაობას ამ მიზნის მისაღწევად: მიიღოს ქმედითი ზომები. თუმცა, მიმაჩნია, რომ მხოლოდ ნორმატიული აქტების არსებობა და გენდერული თანასწორობისაკენ სწრაფვის სურვილის საჯაროდ დეკლარირება არ არის საკმარისი.

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს მოსახლეობის 53% ქალია. ისინი ყველაზე დიდ სოციალურ ჯგუფს წარმოადგენენ და ამ ჯგუფის ქცევაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ქვეყნის წარმატებული განვითარება. შესაბამისად, შეუძლებელია მართლმსაჯულების განხორციელებისას ქალის როლის და მნიშვნელობის უგულვებელყოფა.

უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფოს პოლიტიკა და სამართლებრივი სისტემა განსაზღვრავს ქალის სტატუსს, სოციალურ მდგომარეობას და მის უფლებებს. მეტიც, ქალის ჩართულობა ქვეყნის პოლიტიკასა და მნიშვნელოვანი სამართლებრივი გადაწყვეტილებების მიღებაში არის გენდერული თანასწორობისა და ქალთა უფლებების დაცვის შესახებ ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის საზომი. დღეის მდგომარეობით, ქალბატონებს, რომლებიც წარმოადგენენ მოსამართლეებს, დიდი წვლილი შეაქვთ ქვეყნის მართლმ-

საჯულების განვითარებასა და მის განხორციელებაში და მიმაჩნია, რომ სასამართლო სისტემის სრულყოფისა და განვითარებისათვის აუცილებელია ქალბატონ მოსამართლეთა როლის წინ წამოწევა იმ თვალსაზრისით, რომ მათი მონაწილეობა მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღებისას იყოს რეალური, ქმედითი და არ ატარებდეს მხოლოდ ფორმალურ ხასიათს.

საქსტატის მონაცემებით, 2007-2010 წლებში ქალ და მამაკაც მოსამართლეთა რაოდენობა თითქმის თანაბარი იყო, კერძოდ 106 მოსამართლე ქალი გახლდათ, ხოლო 111 – მამაკაცი. აღნიშნულმა სხვაობამ შემდეგ წლებში შემცირება განაგრძო და დღეს საქართველოში მოქმედ მოსამართლეთა უმრავლესობა ქალბატონია. მიუხედავად ამისა, საქართველოში დიდი არ არის იმ ქალთა რიცხვი, რომლებსაც მაღალი თანამდებობა აქვთ დაკავებული სასამართლო ხელისუფლებაში. ნიშანდობლივია, რომ ქალბატონები რაიმე გავლენას რეალურად ვერ ახდენენ ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღებაზე. ამდენად, მითითებული ფაქტობრივი გარემოების არსებობის პირობებში, საქართველოში, ისევე, როგორც მსოფლიოს სხვა განვითარებულ თუ განვითარებად ქვეყნებში, გენდერული დისბალანსი რეალურად მაინც შესამჩნევია, მათ შორის საერთო სასამართლოების სისტემაში. კერძოდ, უკანასკნელი 7 წლის განმავლობაში არც საქალაქო სასამართლოში და არც ზედა ინსტანციების სასამართლოს კოლეგიისა თუ პალატის თავმჯდომარის თანამდებობა არ დაუკავებია ქალს, ასევე, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე არასოდეს ყოფილა ქალბატონი. მეტიც, მიმდინარე წელს საკანონმდებლო ცვლილებების შედეგად იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს წევრად არჩეულ მოსამართლეთა უმრავლესობას კვლავ მამაკაცები წარმოადგენენ. საინტერესოა, რა არის ამგვარი გენდერული დისბალანსის მიზეზი, მაშინ, როდესაც მამაკაც მოსამართლეთა რაოდენობა არ აღემატება მოსამართლე ქალთა რაოდენობას, ხოლო იუსტიციის საბჭოს წევრთა არჩევისას, მოსამართლეებმა ნება გამოავლინეს თავისუფლად, ფარული კენჭისყრის საფუძველზე. ვფიქრობ, რომ მიზეზი საზოგადოების ცნობიერებაშია, რომლის დიდი ნაწილი გახლავთ ქალბატონები, მათ შორის მოსამართლე ქალბატონებიც. ზოგადად, ჩამოყალიბებულია სტერეოტიპი იმის შესახებ, რომ ქალი არის სუსტი, ემოციური, მგრძნობიარე არსება, რომელსაც არ ძალუძს მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღება, არ არის მზად ლიდერობისთვის, არ აქვს პოლიტიკური მანევრირების და მასშტაბურად აზროვნების უნარი, რასაც კატეგორიულად არ ვეთანხმები. მავანთა აზრით, ქალბატო-

ნებისათვის დამახასიათებელი ემოციურობა ერთ-ერთი ხელისშემშლელი ფაქტორია მათი დანინაურებისათვის, თუმცა მიმაჩნია, რომ ქალის ეს თვისება რიგ შემთხვევებში, ეხმარება მას გადაწყვეტილების მიღებისას, იყოს თავისუფალი და დამოუკიდებელი ყოველგვარი პოლიტიკური ზეგავლენისაგან. ამდენად, მიმაჩნია, რომ გენდერული თანასწორობის სრულყოფისათვის, ადამიანთა ცნობიერების შეცვლა და ჩემი და ჩემი კოლეგების მხრიდან მეტი სითამამის გამოვლენა აუცილებელია.

აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა საერთაშორისო ცენტრებისა და ინსტიტუტების მიერ ჩატარებული კვლევების თანახმად, ქალების მონაწილეობა მმართველობის ნებისმიერ დონეზე სტაბილურობის ფაქტორია. იქ, სადაც ქალები მმართველობით სტრუქტურებში 40%-ს შეადგენენ, საზოგადოება უფრო სტაბილურად ვითარდება და სოციალურად არის ორიენტირებული.

სტატისტიკის მიხედვით, ქალი მოსამართლეები უფრო ხშირად ასრულებენ დავას მორიგებით, ვიდრე მამაკაცები. ქალი მოსამართლის როლი ასევე მნიშვნელოვანია სხვადასხვა სპეციფიკის დავებში, მაგალითად საოჯახო დავებში, ოჯახური ძალადობის თაობაზე მიმდინარე სამართალწარმოებისას, არასრულწლოვან მსჯავრდებულებთან ურთიერთობისას.

ამჟამად, საქართველო გენდერული ინდექსის მიხედვით მსოფლიოში 134 ქვეყნიდან 84-ე ადგილზეა და ჩამორჩება ისეთ ქვეყნებს, როგორცაა ტანზანია, განა, ვიეტნამი, უზბეკეთი და ნიკარაგუა, რისი გამომწვევი მიზეზიც გახლავთ ქვეყანაში ჯერ კიდევ არსებული გენდერული დისბალანსი, რაც განპირობებულია ქვეყნის მმართველობით პროცესებში ქალბატონთა მინიმალური ჩართულობით.

გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით, ვფიქრობ, უმთავრესი საზოგადოების ცნობიერების შეცვლაა, მასში არსებული მცდარი სტერეოტიპების მსხვრევაა, რომლის მისაღწევად სახელმწიფომ სამოქალაქო შემეცნებითი დონის ამაღლებაზე უნდა იზრუნოს.

სასამართლო გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობა

მარკ ვესტი, Ph.D., J.D

I. რატომ გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობა?

ხმალი, ჩანთა და საზოგადოების ნდობა

„სასამართლო არ ფლობს ხმალს და არ განკარგავს ხაზინას, საბოლოოდ მისი ძალაუფლება მიღებული გადანყვეტილებების მიმართ საზოგადოების რწმენას ემყარება – აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე ფელიქს ფრანკფურტერი,

Baker v. Carr (1962)

კარგი ამბავი: საზოგადოების ათასობით წევრი დადის სასამართლოებში ყოველდღიურად, შესაბამისად, გავლენის მოხდენის საშუალებები მრავლად გვხვდება.

ცუდი ამბავი: დაბრკოლებები მოქალაქეების ნდობის მოპოვებაში:

- 1) სასამართლოს „ტრავმირებული“ მომხმარებლები;
- 2) დავებში მონაწილე მხარეთა ნახევარი აგებს პროცესს;
- 3) რთული სამართლებრივი ენა.

საზოგადოებრივი აზრის შენარჩუნება და გაზრდა ეროვნული სისტემების მუდმივი პროცესია.

საქართველოს საზოგადოების აზრი მის სასამართლოებზე დაახლოებით ასე უთანაბრდება ამერიკული საზოგადოების აზრს:

უხეშად 60% – თუმცა ეს არის ბუნდოვანი რიცხვი (მოიცავს „ნდობის ნაწილობრივ“ კატეგორიას).

დავების განმხილველი სასამართლოები:

საზოგადოების 80% თანხმობა, მოქალაქეების და სასამართლოს თანამშრომლების მოსაზრება.

კონკრეტული სოციალური პრობლემის გადაჭრა: ნარკოტიკული დანაშაულების განმხილველი სასამართლო, მეურვეობის საქმეები, მენტალური ჯანმრთელობის საქმეების განმხილველი სასამართლოები.

ჩამოყალიბდე, როგორც პრობლემის გადამწყვეტი:

არსებული გამჭვირვალობა და საზოგადოების რეგულარული ინფორმირებულობა, თუ როგორ ჭრიან სასამართლოები საზოგადოებრივ პრობლემებს.

II. მართლმსაჯულების გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობის განსაზღვრება

გამჭვირვალობა:

სასამართლოში მარტივად შესვლა, პროცესებზე და სასურველ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.

საზოგადოების ინფორმირებულობა:

სასამართლოს მიერ კომუნიკაციის გაუმჯობესების ხელშეწყობა:

- სასამართლოს თანამშრომლებთან და მომხმარებლებთან;
- ფართო სამართლებრივ საზოგადოებასთან;
- მთლიანად საზოგადოებასთან.

III. საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკა

საქართველოს სასამართლოების უმრავლესობა, გამჭვირვალობისა და საზოგადოების ინფორმირებულობის კუთხით, საკმაოდ მაღალ დონეზეა დაგეგმეთ წინასწარ, განავითარეთ.

იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, მაგ.:

- ღია/გამჭვირვალე სხდომები;
- საზოგადოების ნდობისა და რწმენის დამტკიცებული სამოქმედო გეგმა;
- საზოგადოების ინფორმირებულობა რეგულარულად.

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

ევროკავშირი

დიდი ბრიტანეთის უზენაესი სასამართლო:

- დასრულებული საქმეების შესახებ სრული ინფორმაცია და სამომავლო კალენდარი.

ირლანდიის უზენაესი სასამართლო:

- უკანასკნელი გადაწყვეტილებების შესახებ ინფორმაცია.

იუსტიციის საბჭოების ევროპული ქსელი:

- საზოგადოების ნდობა, მართლმსაჯულება და მედია.

აშშ

საზოგადოების ნდობის და რწმენის ეროვნული კონფერენცია: 1999

ვაშინგტონის სასამართლოს ადმინისტრირების საბჭო.

- 5 მოქმედი კომიტეტი, ერთ-ერთი ეხება საზოგადოების ნდობასა და რწმენას;
- კალენდარში მითითებულია ღია სხდომები, გამოქვეყნებულია დღის ნუსრიგი და ოქმები;
- კალიფორნიის მართლმსაჯულების საბჭო;
- საზოგადოების ინფორმირებულობა, სადაც ყურადღება ექცევა საზოგადოების ნდობისა და რწმენის მნიშვნელობას;
- ღია სხდომები აუდიო და ვიდეო ჩანაწერების ჩათვლით.

IV. საზოგადოების ნდობისა და რწმენის სამოქმედო გეგმა

კომუნიკაციის ანალიზის მომზადება:

- მიზნები, დაბრკოლებები, გადალახვის სტრატეგიები;

აქტივობების დაგეგმვა აუდიტორიის (სამი სახის) მისაწვდომობის მიზნით:

- სასამართლო, ვრცელი სამართლებრივი საზოგადოება, ზოგადი საზოგადოება.

სასამართლოში

- საზოგადოების ნდობისა და რწმენის სამოქმედო გეგმის შექმნა და მიღება:
 - აქტიური, ყოველწლიურად განახლებადი.

- მოსამართლეების და სასამართლო მოხელეების კვარტალური შეხვედრები:
 - კალენდარი, დღის წესრიგი, ოქმები, დოკუმენტები
- სასამართლოს ხელმისაწვდომობა:
 - ფიზიკური და ენობრივი ბარიერები, ბავშვები
- სასამართლო საჯარო ინფორმაცია:
 - საინფორმაციო დაფა, საინფორმაციო ცენტრები, სასამართლოს კალენდრები
- ვებ-გვერდები: ვირტუალური სასამართლო დარბაზი.

სამართლებრივი საზოგადოება

- ყოველწლიური ანგარიში და პრესკონფერენცია;
- რეგულარული ბენჩ-ბარ შეხვედრები;
- სხვა სახელმწიფო დაწესებულებებთან შეხვედრები:
 - მუნიციპალიტეტი, სოციალური მომსახურების ცენტრები, პოლიცია, ციხეები; სტაჟირებები სამართლის სტუდენტებისთვის.

საზოგადოება მთლიანად

- ღია კარის დღეები
 - სასამართლოები სკოლებში, სკოლები სასამართლოებში;
- მედია: აიღე ყურმილი, სანამ ის დარეკავს
 - რეგულარული პრეს-რელიზი, კონფერენცია, ყავა;
 - ექსკლუზიური ინტერვიუები;
 - ერთი დღე ჟურნალისტთან;
 - ნათელი „ჟურნალისტის წესები“;
 - პრეს-ატაშეებისა და სპიკერი მოსამართლეების ტრენინგი;
 - მედია მონიტორინგი.

21-ე საუკუნის ტექნოლოგიები

ელ. ფორმები და გადასახადები;
განახლებული სასამართლო კალენდარი;
მოსამართლის ბლოგი: [Hercules and the Umpire](#).

მართლმსაჯულების სისტემის გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობა

მარკ ვესტი, Ph.D., J.D.

USAID მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და
სამართლებრივი გამლიერების პროექტი (JILEP)

„სასამართლო არ ფლობს ხმაღს და არ განკარგავს
ხაზინას, მისი ძალაუფლება საბოლოოდ
ემყარება საზოგადოების რწმენას მიღებული
გადაწყვეტილებების მიმართ.“

– აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს
მოსამართლე ფელიქს ფრანკფურტერი,
Baker v. Carr (1962)

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

მართლმსაჯულების გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობის განსაზღვრება

გამჭვირვალობა:

- სასამართლოში მარტივად შესვლა, პროცესებზე და სასურველ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.

საზოგადოების ინფორმირებულობა:

კომუნიკაციის გაღრმავების ხელშეწყობა:

- სასამართლოს თანამშრომლებთან და მომხმარებლებთან,
- ფართო სამართლებრივ საზოგადოებასთან,
- მთლიანად საზოგადოებასთან .

მართლმსაჯულების გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობის შესახებ საერთაშორისო პრაქტიკა

ევროკავშირი

დიდი ბრიტანეთის უზენაესი სასამართლო:

- ამომწურავი ინფორმაცია განხილული საქმეების შესახებ და მიმდინარე სხდომების კალენდარი.

ირლანდიის უზენაესი სასამართლო:

- ბოლო დროინდელი გადაწყვეტილებების შესახებ ინფორმაცია.

ევროპის იუსტიციის საბჭოების ქსელი:

- საზოგადოების ნდობა; მართლმსაჯულება და მედია.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)

გამჭვირვალე მართლმსაჯულებასა და საზოგადოების ინფორმირებულობის შესახებ საერთაშორისო პრაქტიკა

აშშ

საზოგადოების ნდობისა და რწმენის ეროვნული კონფერენცია: 1999

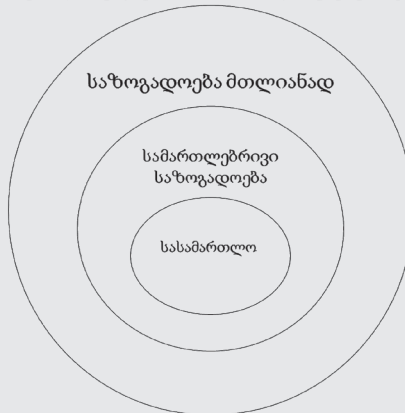
ვაშინგტონის სასამართლოს ადმინისტრირების საბჭო

- 5 მოქმედი კომიტეტი, ერთ-ერთი ეხება საზოგადოების ნდობასა და რწმენას.
- კალენდარში მითითებული ღია სხდომები, გამოქვეყნებულია დღის წესრიგები და ოქმები.

კალიფორნიის მართლმსაჯულების საბჭო

- საზოგადოების ინფორმირებულობა, სადაც ყურადღება ექცევა საზოგადოების მხრიდან ნდობისა და რწმენის მნიშვნელობას.
- ღია სხდომები აუდიო და ვიდეო ჩანაწერების ჩათვლით.

საზოგადოების ნდობისა და რწმენის ხელშეწყობის დაგეგმვა

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

სასამართლო

საზოგადოების ნდობისა და რწმენის სამოქმედო გეგმის დაწერა და მიღება:
აქტიური, ყოველწლიურად განახლებადი.

მოსამართლეების და სასამართლო მოხელეების კვარტალური შეხვედრები:
კალენდარი, დღის წესრიგი, ოქმები, დოკუმენტები.

სასამართლოს ხელმისაწვდომობა:
ფიზიკური და ენობრივი ბარიერები, ბავშვები.

სასამართლო საჯარო ინფორმაცია:
საინფორმაციო დაფა, საინფორმაციო ცენტრები, სასამართლოს კალენდრები.

ვებ გვერდები: ვირტუალური სასამართლო დარბაზი.

სამართლებრივი საზოგადოება

ყოველწლიური ანგარიში და პრესკონფერენცია;

რეგულარული ბენჩ-ბარ შეხვედრები;

სხვა სახელმწიფო დაწესებულებებთან შეხვედრები:
მუნიციპალიტეტი, სოციალური მომსახურების ცენტრები, პოლიცია, ციხეები;

სტაჟირებები სამართლის სტუდენტებისთვის.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)

საზოგადოება მთლიანად

ღია კარის დღეები

სასამართლოები სკოლებში, სკოლები სასამართლოებში

მეგობარი: აილე ყურმილი, სანამ ის დარეკავს

- რეგულარული პრეს-რელიზი, კონფერენცია, ყავა;
- ექსკლუზიური ინტერვიუები;
- ერთი დღე ჟურნალისტთან;
- ნათელი „ჟურნალისტის წესები“;
- პრეს-ატაშეებისა და სპიკერი მოსამართლეების ტრენინგი;
- მეგობარი მონიტორინგი.

21-ე საუკუნის ტექნოლოგიები

ელ. ფორმები და გადასახადები

განახლებული სასამართლო კალენდარი

მოსამართლის ბლოგი: **Hercules and the Umpire**

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
*The Judicial Independence and
Legal Empowerment Project (JILEP)*

მოსამართლეთა თვითმმართველობა სასამართლოში და მთლიანად მართლმსაჯულების სისტემაში

დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს მოსამართლე ქ-ნი
საბინე შონკენჰტი (გერმანია, GIZ)

მოსამართლეთა თვითმმართველობა სასამართლოებში

I. პრეზიდიუმი (საერთო სასამართლოების შესახებ გერმანიის კანონის § 21a და მომდევნო პარაგრაფები)

1. ამოცანები

- პრეზიდიუმი შეიმუშავებს სასამართლოში საქმეთა განაწილების გეგმას, ანუ, ადგენს, თუ რომელი მოსამართლე (ერთპიროვნულად თუ კოლეგიურად – ეს უკანასკნელი, ძირითადად, სამხარეო და უმაღლეს სამხარეო სასამართლოებში) განიხილავს რომელ საქმეს. გეგმა მტკიცდება ყოველი კალენდარული წლის დაწყებამდე ამ წლისათვის. თავმჯდომარე ადგენს, თუ რა სამოსამართლეო საქმიანობას გასწევს იგი (საერთო სასამართლოების შესახებ გერმანიის კანონის § 21e ნაწილი პირველი)
- o გადახვევა/ექსკურსი: საქმეთა გადანაწილება მიმდინარეობს წინასწარ დადგენილი აბსტრაქტული კრიტერიუმების მიხედვით → გერმანია: აღნიშნული პრაქტიკისა და მიდგომის ნორმატიული საფუძველი გახლავთ გერმანიის კონსტიტუციის 101-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-2 წინადადებით გარანტირებული კანონისმერი მოსამართლის პრინციპი, რაც იმას ნიშნავს, რომ საქმის განმხილველი მოსამართლე უნდა იყოს, **კანონის** (ფორმალური და მატერიალური გაგებით) საფუძველზე, წინასწარ, ზოგადი და აბსტრაქტული კრიტერიუმებით დადგენილი. მოსამართლის დამოუკიდებლობა, მოგეხსენებათ, იცავს ცალკეულ მოსამართლეს სასამართლოს ადმინისტრაციის მხრიდან ნებისმიერი ზეგავლენისაგან. საქმეთა განაწილების ქრილში კი ეს ნიშნავს, რომ მართლმსაჯულების/სასამართლოს ადმინისტრაციას (სასამართლოსა თუ სასამართლოს სხვა ადმინისტრაციული ორგანოს თავმჯდომარე,

ხელმძღვანელობა, ადმინისტრაციის თანამშრომლები და ა.შ...) ეკრძალება ნებისმიერი სახითა და ფორმით რაიმე ზეგავლენის მოხდენა მოსამართლეებისთვის საქმეთა განაწილების პროცესსა თუ შედეგზე; ამრიგად, საქმეთა განაწილება დაუშვებელია მხოლოდ სასამართლოს თავმჯდომარის მიერ, რაც არ უნდა საფუძვლიანი არგუმენტები მეტყველებდეს ასეთი „ჩარევის“ აუცილებლობაზე (მაგალითად, როგორცაა, ცალკეული მოსამართლეების მაღალი დატვირთვა და ა.შ.).

- საქმეთა განაწილების გეგმით შეიძლება (ისე, როგორც ეს, მაგალითად, უმაღლეს სამხარეო სასამართლოშია მოწესრიგებული) გათვალისწინებულ იქნას სპეციალიზაცია კოლეგიების მიხედვით (მაგალითად: სამენარჩეო სამართალი, გაკოტრების სამართალი, საგზაო შემთხვევები, კაპიტალის განთავსება და ა.შ.)
- პრეზიდენტი გადაწყვეტილებას იღებს თითოეული კოლეგიის დაკომპლექტებასთან დაკავშირებით. კოლეგიური სასამართლოს შემთხვევაში ადგენს, თუ რომელ კოლეგიაში/პალატაში შედის მოსამართლე → სასამართლოს ადმინისტრაციას არ აქვს უფლება ამ კუთხით გადაუხვიოს გეგმას და სხვა კოლეგიაში ან პალატაში გაამწესოს მოსამართლე.

2. პრეზიდენტის არჩევა და დაკომპლექტება

- პრეზიდენტი იქმნება თითოეულ სასამართლოში.
- პრეზიდენტის ნევრებს ირჩევენ მოსამართლეები შესაბამისი სასამართლოს მოსამართლეებისგან (თავისუფალი და დახურული კენჭისყრა, საერთო სასამართლოების შესახებ გერმანიის კანონის § 21b მე-3 ნაწილის პირველი წინადადება).
- გადამწყვეტია კანდიდატზე დაგროვილი ხმების რაოდენობა, ანუ ხმათა უმრავლესობის, და არა რაიმე კონკრეტული, ქვორუმის პრინციპი.
- საერთო სასამართლოების შესახებ გერმანიის კანონის § 21b: პრეზიდენტის არჩევნებში მონაწილეობს და შეიძლება არჩეულ იქნას სასამართლოს ყველა მოსამართლე (დაუშვებელია კანდიდატურების წინასწარ შერჩევა, ნომინაცია, სიით არჩევა და ა.შ.) (გამონაკლისი: მოსამართლე, რომელიც სამ თვეზე მეტი ხნით არის მივლინებული სხვა სასამართლოში, არჩევნებში მონაწილეობას მიიღებს იმ სასამართლოში, სადაც წარგზავნილია).
- პრეზიდენტის ნევრების რაოდენობა განისაზღვრება სასამართლოში მოქმედი მოსამართლეების რაოდენობის მიხედვით.

- სასამართლოს თავმჯდომარე პრეზიდიუმში თანამდებობრივად არის წარმოდგენილი და თანაბარი ხმის უფლებით თავმჯდომარეობს (საერთო სასამართლოების შესახებ გერმანიის კანონის § 21a, ნაწილი მეორე).
- პრეზიდიუმის წევრები აირჩევა ოთხი წლით; ამასთან, ყოველ ორ წელიწადში აირჩევა მოსამართლე წევრების ნახევარი, რაც უზრუნველყოფს პრეზიდიუმის თანმიმდევრულ მუშაობას, და იმავდროულად, ყველა მოსამართლის მათქმალურ პარტიციპაციას.
- პრეზიდიუმის თავმჯდომარეს, შეფერხებების შემთხვევაში, ცვლის მისი მოადგილე; სხვა წევრების შემთხვევაში, შემცვლელი არ არის გათვალისწინებული. რომელიმე წევრის პრეზიდიუმიდან გასვლის შემთხვევაში, მის ადგილს იკავებს ის მოსამართლე, რომელიც შემდეგი იყო არჩევნებისას მოპოვებული ხმების რაოდენობით.

II. მოსამართლეთა საბჭო (მოსამართლეების შესახებ საქსონიის სამხარეო კანონის §15 და მომდევნო პარაგრაფები)

1. ამოცანები

- მოსამართლეთა საბჭო იქმნება სასამართლოს ყველა თანამშრომლისთვის და მონაწილეობს ისეთი სოციალური თუ ზოგადი საკითხების განხილვაში, რომლებიც ეხება მოსამართლეებსა და სასამართლო აპარატის თანამშრომლებს. რიგ შემთხვევებში, საკითხების სპეციფიკიდან გამომდინარე, საბჭო ამ პროცესებში მონაწილეობას იღებს კადრების სამსახურთან ერთად. მოსამართლეთა საბჭოს საქმიანობა მოიცავს მუშაობას/ჩართულობას ისეთ საკითხებში, როგორცაა მაგალითად: მოსამართლეების შტატების საჭირო რაოდენობის განსაზღვრა, მონაცემთა დამუშავების დანადგარების/მონყობილობების განთავსება (თუ აღნიშნული რაიმე კავშირშია სამოსამართლეო საქმიანობასთან), სამუშაო ტრავმების პრევენცია და მასთან დაკავშირებული ღონისძიებები, სასამართლოში წესრიგის დამყარების ღონისძიებები და ა.შ.
- საბჭოს საქმიანობის ორი ფორმაა გათვალისწინებული: მონაწილეობა და თანამონაწილეობა (პარტიციპაცია). მონაწილეობა თუ ფაქულტატიური ბუნებისაა, საბჭოს თანამონაწილეობისას, გადაწყვეტილების მისაღებად სავალდებულოა მოსამართლეთა საბჭოს თანხმობა.

2. დაკომპლექტება და არჩევა

- პირდაპირი არჩევა ფარული კენჭისყრის გზით;
- არჩევა ხდება კანდიდატთა წინასწარ შედგენილი სიიდან, რომელშიც შედიან კანდიდატები ხმათა უმრავლესობით; ამისათვის, მოსამართლე განცხადებით გამოხატავს სურვილს მოსამართლეთა საბჭოს წევრთა არჩევნებში მონაწილეობის თაობაზე.

მოსამართლეთა თვითმმართველობა მართლმსაჯულების სისტემაში

გერმანიაში სამხარეო დონეზეა მონესრიგებული მოსამართლის დანიშვნისა და დანიშნულების საკითხები და ისიც, თუ ვინ იღებს ამის შესახებ გადაწყვეტილებას. ზოგიერთი მხარის კანონმდებლობა ითვალისწინებს, მაგალითად, მოსამართლეთა ე.წ. საარჩევნო კომიტეტს. საქსონიაში ასეთი კომიტეტი არ არსებობს, არამედ იქმნება პრეზიდენტის საბჭო.

I. მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტი ჰესენის მხარის მაგალითზე:

- ჰესენის სამხარეო კონსტიტუცია (127-ე მუხლი) ითვალისწინებს მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტის შექმნასა და მისი შემდეგი სახით მონაწილეობას: სამხარეო იუსტიციის მინისტრი და მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტი ერთობლივად იღებენ გადაწყვეტილებას მოსამართლეების დანიშვნისა და მათი სიცოცხლის ვადით (ქართ.: უვადოდ) გამწესების თაობაზე (და არა დანიშნულებაზე).
- მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტში შედის სამხარეო პარლამენტის მიერ მონვეული შვიდი წევრი, ხუთი მოსამართლე-წევრი და ყოველ მხარეში არსებული ადვოკატთა ორი პალატიდან ერთ-ერთის თავმჯდომარე წლიური მონაცვლეობით (თანამდებობრივად). ამასთან, სასამართლოს თითოეული შტო წარმოდგენილია ერთი მოსამართლით.
- პროცედურა/წარმოება: სამხარეო იუსტიციის მინისტრი მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტს წარუდგენს წინადადებას მოსამართლის სიცოცხლის ვადით ან დროებით (იგულისხმება კანონით გათვალისწინებული საგამოცდო ვადა) გამწესების თაობაზე და შესაბამისი მოსამართლეების პირად საქმეებს. თუ მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტი უარს განაცხადებს სამხარეო იუსტიციის მინისტრის მიერ შემოთავაზებულ კანდი-

დატურაზე, მაშინ იგი ვერ გამწვანდება (ან, თუ საგამოცდო ვადის გასვლის შემდეგ უნდა მოხდეს კანდიდატის (გა)დანიშვნა სიცოცხლის ვადით – იგი არ გამწვანდება, ანუ, გათავისუფლდება).

- მაგრამ, როგორც ზემოთ აღინიშნა, მოსამართლეთა საარჩევნო კომიტეტი არ მონაწილეობს მოსამართლეთა დანიშნულებისას და სხვა სასამართლოში გადაყვანისას. აქ ჩართულია მხოლოდ პრეზიდენტის საბჭო (მოსამართლეების შესახებ ჰესენის სამხარეო კანონის §40 და მომდევნო პარაგრაფები).

II. საქსონიის კანონმდებლობა: პრეზიდენტის საბჭო

1. ამოცანები:

- პრეზიდენტის საბჭო მონაწილეობას იღებს:
 - o მოსამართლის დანიშნულებისას;
 - o მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე, მოსამართლის სხვა სასამართლოში გადაყვანისას (მოსამართლეების შესახებ გერმანიის კანონის § 31), ან სასამართლოს რეორგანიზაციისას (მოსამართლეების შესახებ გერმანიის კანონის § 32);
 - o მოსამართლის შრომისუნარობის შემთხვევაში მისი ვადამდე პენსიაზე გამწვანებისას (მოსამართლეების შესახებ გერმანიის კანონის § 34), თუ მოსამართლე ითხოვს საბჭოს ჩართვას;
 - o მოსამართლის გათავისუფლებისას, თუ მოსამართლემ არ წარმოადგინა წერილობითი თანხმობა მის გათავისუფლებაზე.
- სამხარეო იუსტიციის სამინისტრო, კონკრეტული დაგეგმილი ღონისძიებების განხორციელებამდე, მიმართავს პრეზიდენტის საბჭოს და სთხოვს, ერთი თვის ვადაში თავისი მოსაზრებების წარმოდგენას. თუ პრეზიდენტის საბჭო ამ ვადის გასვლამდე არ წარმოადგენს თავის მოსაზრებებს, ეს მიიჩნევა, როგორც მისი თანხმობა სამინისტროს მიერ დაგეგმილი ღონისძიების გატარებაზე.
- მოსამართლის დანიშნულებისას, პრეზიდენტის საბჭოს უნდა მიეწოდოს ყველა კანდიდატის/განმცხადებლის განცხადება. ამის შემდეგ, საბჭო წერილობით აფასებს სამხარეო იუსტიციის სამინისტროს მიერ მხარდაჭერილ კანდიდატს მისი პროფესიული და პიროვნული კვალიფიკაციის კუთხით. საბჭოს, ასევე, შეუძლია თავისი შეფასება წარმოადგინოს სხვა

კანდიდატებზეც (განმცხადებლებზე) და რეკომენდაცია გაუწიოს სხვა კანდიდატურას. თუ სამხარეო იუსტიციის სამინისტრო არ დაუჭერს მხარს პრეზიდენტის საბჭოს მიერ რეკომენდებულ კანდიდატს, იგი, ამის თაობაზე, რეკომენდაციის წარდგენიდან ორი კვირის ვადაში აწვდის საბჭოს თავისი გადაწყვეტილების დასაბუთებას. ამის შემდეგ, დამატებითი ორი კვირის ვადაში, საბჭოს შეუძლია მოითხოვოს სამინისტროსთან გასაუბრება საკუთარი პოზიციის დაფიქსირების მიზნით, რაც უნდა დააკმაყოფილოს სამხარეო იუსტიციის სამინისტრომ დანიშნურების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე. თუმცა, სამინისტროსათვის არ არის სავალდებულო პრეზიდენტის საბჭოს მოსაზრება. მას შეუძლია მიიღოს სხვა გადაწყვეტილება.

2. დაკომპლექტება და არჩევა

- A. პრეზიდენტის საბჭო იქმნება ცალკეული სასამართლო სისტემისათვის⁵⁰ (ესენია: საერთო სასამართლოები, ადმინისტრაციული სასამართლო, სოციალური სასამართლო, ფინანსური სასამართლო, შრომის სასამართლო).
- B. პრეზიდენტის საბჭოს ირჩევს შესაბამისი სასამართლოს ყველა მოსამართლე.
- C. საბჭოში შეიძლება არჩეულ იქნან მოსამართლეები, რომლებიც არჩევნების დღეს სიცოცხლის ვადით არიან გამწესებულები და აქვთ მოსამართლედ/პროკურორად მუშაობის ხუთწლიანი და საქსონიის სასამართლოში სულ მცირე ექვსთვიანი მუშაობის გამოცდილება.
- D. პრეზიდენტის საბჭოს თავმჯდომარე და მოადგილე აირჩევიან სასამართლოების თავმჯდომარეებისგან, ხოლო სხვა წევრები – მოსამართლეებისგან.
- E. არჩევა ხდება დაგროვილი ხმების უმრავლესობით (ამასთან, არ არის გათვალისწინებული არანაირი ქვორუმი). კანდიდატების შერჩევა ხდება მოსამართლეთა სამხარეო (საქსონიის) ორგანიზაციების მიერ (მაგალითად, საქსონიის მოსამართლეთა კავშირი და მოსამართლეთა ახალი გაერთიანება).

⁵⁰ გერმანიაში არსებობს სხვადასხვა მართლმსაჯულება, რომელიც მიიჩნევა ასევე დამოუკიდებელ სასამართლო სისტემად. აქ მოიაზრება საერთო სასამართლოების სისტემა და სპეციალური სასამართლოების სისტემები.

საერთაშორისო ურთიერთობები მართლმსაჯულების სფეროში

დოქტორ **დიტმარ ონუსაიტი**, დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო
სასამართლოს თავმჯდომარე მოსამართლე (გერმანია) (GIZ)

1. შესავალი

ჩვენი თემატური სესიის თემა, ერთი შეხედვით, თითქოს უცხო სხეულად შეიძლება მოგვეჩვენოს ასეთი რანგის საერთაშორისო კონფერენციისათვის, რომელიც ეძღვნება ისეთი ფუნდამენტური საკითხების განხილვას, როგორიცაა მოსამართლის დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია, თუმცა, ზოგადად ყოველთვის მიზანშეწონილია ხოლმე შევიხედოთ კულისებს მიღმა და ამ კუთხით დავაკვირდეთ აღნიშნულ თემატიკას.

დასაწყისშივე კატეგორიულად და ხაზგასმით მინდა აღვნიშნო, რომ საერთაშორისო ურთიერთობების ფარგლებში და ეგიდით განხორციელებული მივლინებები არამც და არამც არ უნდა იქნას გაგებული და განხორციელებული, როგორც სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული დამატებითი შვებულება, გნებავთ, „გასეირნება“ ან ე.წ. „შოპინგ-ტური“. ასეთი ვიზიტები ემსახურება ხედვის, იდეებისა და გამოცდილების ურთიერთგაცვლასა და გაზიარებას. პირი, რომელიც მონაწილეობას იღებს ასეთ მოგზაურობაში, ვალდებულია უცხო ქვეყანასა და უცხო სისტემაში ვიზიტისას მიღებული ცოდნა და გამოცდილება გაუზიაროს სამშობლოში დარჩენილ კოლეგებს. შესაბამისად, ადამიანი, რომელიც არ არის მზად, იკისროს აღნიშნული მოვალეობა, იმთავითვე არ უნდა იღებდეს მონაწილეობას მსგავს პროგრამებში. რაც შეეხება მეორე მხარეს, სამშობლოში დარჩენილი კოლეგების განწყობაც, ვიზიტში მონაწილე პირის მიმართ, უნდა იყოს ზემოხსენებული მოვალეობის შესაბამისი და არ უნდა აღიქმებოდეს მის დასასვენებლად გამგზავრებად.

საერთაშორისო სამართლებრივი ურთიერთობები, **ფართო გაგებით**, შეიძლება ჩამოყალიბდეს და განვითარდეს შემდეგი მიმართულებებით:

- როდესაც ერთი ქვეყნის კანონმდებელი, ახალი კანონის გამოცემის მოსამზადებელი პროცედურების ფარგლებში, გეგმავს გაეცნოს უცხო ქვეყნის (ქვეყნების) მართლწესრიგსა და კანონმდებლობას, რომელიც

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

სურს, რომ გაითვალისწინოს თავის საკანონმდებლო საქმიანობაში და, ამ მიზნით, თვითონ მიემგზავრება საზღვარგარეთ ან უცხოელი ექსპერტები ჩამოყავს თავის ქვეყანაში,

- როდესაც უნივერსიტეტებში ისწავლება საერთაშორისო, ან უცხო ქვეყნის სამართალი.

საერთაშორისო სამართლებრივი ურთიერთობები, **ვინრო გაგებით**, შეიძლება ჩამოყალიბდეს და განვითარდეს შემდეგი მიმართულებებით:

- საერთაშორისო ასპარეზზე მოქმედ საადვოკატო, საგადასახადო, სააუდიტორო და სხვა ფირმებს შორის,
- საერთაშორისო არბიტრაჟის მიმართულებით,
- პრაქტიკოსი იურისტების საერთაშორისო კონგრესების ფარგლებში,
- სტუდენტებისა და მკვლევარების სასწავლო და სამეცნიერო გაცვლითი სემესტრების/მივლინებების ფარგლებში,
- გაცვლითი ფორმით პედაგოგიური საქმიანობის ფარგლებში.

ბუნებრივია, ეს ჩამონათვალი მხოლოდ მაგალითის ფუნქციის მატარებელია და არ არის ამომწურავი. სინამდვილეში, ჩვენი რეალობა ბევრად უფრო მრავალფეროვანია.

ამ განვითარებას სასამართლო ხელისუფლება უკან (გარკვეული ჩამორჩენით) მიჰყვება. თავისი განსაკუთრებული პოზიციისა და დანიშნულების გამო, საუბრის თემიდან თავიდანვე მინდა გამოვყო და განვაცალკევო ჰააგის საერთაშორისო სასამართლო და ადამიანის უფლებათა დაცვის (სტრასბურგის) სასამართლო, რომლებსაც, ბუნებრივია, ვერ განვიხილავ ნინამდებარე მოხსენების კონტექსტში.

რაც შეეხება სასამართლოების პარტნიორობას, (ყოველ შემთხვევაში) გერმანიაში, სასამართლოებსა და მოსამართლეებს შორის საერთაშორისო ურთიერთობებს არ აქვს დიდი და მდიდარი ტრადიცია. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ უკანასკნელ წლებში სახეზეა მკვეთრად მზარდი ტენდენცია. საფუძველი ჩაეყარა სასამართლოთა პარტნიორობის საინტერესო და მრავალრიცხოვან პროექტს. გერმანიის სასამართლოებს დაძმობილებული ურთიერთობა აკავშირებს ჩინეთის სასამართლოებთანაც კი. უნდა მოგახსენოთ, რომ მე, პირადად, ჯერ კიდევ ოცი წლის წინ ვერ ვხედავდი ასეთი პროექტების საჭიროებასა და სარგებელს.

დღესაც არსებობს მოსაზრებები, რომ ხელისუფლების მესამე შტოსათვის არანაირი სარგებლობა არ მოაქვს საერთაშორისო ურთიერთობებს, ვი-

ნაიდან ნებისმიერ სახელმწიფოში მართლმსაჯულება კონცენტრირებულია თავის ეროვნულ სამართალსა და თავისი ქვეყნის მართლწესრიგზე და მის საქმიანობაში ნაკლები (თუ არა – არანაირი) დატვირთვა აქვს უცხო ქვეყნის თავისებურებებს. აქ რომ შევაჩეროთ დისკუსია და მსჯელობა, უნდა დავეთანხმოთ აღნიშნულ მოსაზრებას. თუმცა, თუ მსჯელობას გავაგრძელებთ, მივალთ იმ დასკვნამდე, რაც საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე ჩამომიყალიბდა, კერძოდ: სხვადასხვა ქვეყნის სასამართლოთა პარტნიორობა მნიშვნელოვნად სცდება საკუთარი ქვეყნის კანონმდებლობის რეფლექციასა და გამოყენებას და მოიცავს სამოსამართლეო საქმიანობის საყოველთაო და ძირეულ პრინციპებსა და საფუძვლებს, რომელიც, მსგავსი თუ არა, მეტნაკლებად მსგავსია ყველა დემოკრატიულ სამართლებრივ სახელმწიფოში. ეს საკითხებია:

- მოსამართლის მუშაობის მეთოდოლოგია (იურიდიული მეთოდოლოგიის ჩათვლით), მიუხედავად სხვადასხვა საკანონმდებლო სივრცისა და წყობილებისა,
- მოსამართლის თვითშეგნება და განსაკუთრებით კი – მოსამართლის დამოუკიდებლობა,
- მოსამართლეთა თვითმმართველობა,
- მოსამართლეთა პროფესიული ორგანიზაცია,
- სამართლებრივი დავის მხარეებთან მოსამართლის ურთიერთობა,
- მოსამართლის ურთიერთობა ადვოკატებთან,
- დარბაზის მართვა,
- საზოგადოებრივი, ანუ პრეს-საქმიანობა და საზოგადოებისთვის ინფორმაციის მიწოდება სასამართლოს საქმიანობაზე,
- მოსამართლის სოციალური სტატუსი და ა.შ.

ზემოთ წარმოდგენილი სამაგალითო, და არა ამომწურავი, ჩამონათვალი ცხადჰყოფს, თუ რამდენად მჭიდროდ არის დაკავშირებული ჩვენი თემატური სესიის თემა კონფერენციის თემასთან. და, ამიტომაც, მომდევნო საუბრისას სწორედ ამ ასპექტებზე მინდა კიდევ უფრო გავამახვილო ყურადღება.

2. საერთაშორისო ურთიერთობების ფორმატი

საერთაშორისო ურთიერთობებისათვის შესაძლებელია სხვადასხვაგვარი ფორმატის გათვალისწინება, მაგალითად:

- დელეგაციების გაცვლითი ვიზიტები ზემოთ ხსენებულ საკითხებთან დაკავშირებით,
- მივლინებები სასამართლოებში იქ, სადაც მეტნაკლებად მსგავსია საკანონმდებლო პირობები და რეგულირებები (მაგალითად, როგორც საქართველოსა და გერმანიაში, იგულისხმება სამოქალაქო კანონმდებლობა),
- პრაქტიკული განათლების მიღების შესაძლებლობები და შესაბამის ღონისძიებებში მონაწილეობა და ა.შ.

არსებობს, ასევე, ასეთი ურთიერთობისა და თანამშრომლობის მხოლოდ წერილობითი ფორმატი, რომელიც მიუხედავად განვითარებული კომუნიკაციის საშუალებებისა და ინტერნეტისა, მაინც ნაკლებ ეფექტურად მიმდინია.

3. სასამართლოებს შორის საერთაშორისო თანამშრომლობის არსი და მიზანი

ის, თუ რა მიზანს შეიძლება ემსახურებოდეს სასამართლოების საერთაშორისო ურთიერთობები, მინდა სამი ციტატით გამოვხატო:

აურელიუს აგუსტინუსი: მსოფლიო არის წიგნი. ის, ვინც არ მოგზაურობს, მხოლოდ ამ წიგნის ერთ გვერდს ხედავს.

იოჰან ვოლფგანგ ფონ გოეთე: ჭკვიანი და მოხერხებული ადამიანი საუკეთესო განათლებას სწორედ მოგზაურობისას იღებს.

სოკრატე: რატომ გიკვირს, რომ შენთვის არაფერი მოაქვს ამდენ მოგზაურობას – შენ ხომ საკუთარ თავს დაატარებ ყველგან.

აურელიუს აგუსტინუსი, თავისი გამონათქვამით, აღნიშნავს და ხაზს უსვამს, რომ ჩვენ ვერც კი ვხედავთ, რა ხდება ჩვენს გარშემო და რა შესაძლებლობები არსებობს, თუ არ ვართ მზად, გავიხედოთ საკუთარი ნაჭუჭის მიღმა და აღვიქვათ მსოფლიო. ის, ვინც წიგნის პირველივე გვერდზე ამთავრებს კითხვას, აკლდება შემდეგი ასი გვერდის გაცნობის სიამოვნებას.

იოჰან ვოლფგანგ ფონ გოეთე კი გვეუბნება, რომ, მართალია, ჩვენ უცხოური კონტაქტების გარეშეც, საკუთარი ძალებითა და მონდომებითაც შეგვიძლია შევიძინოთ სასურველი ცოდნა, მაგრამ ეს ყველაფერი უფრო მარტივი იქნებოდა, თუ ვისარგებლებდით ჩვენს გარშემო დაგროვილი, როგორც გამოცდილებითა და ცოდნით, ასევე, შეცდომებით და გავითვალისწინებდით მათ ჩვენი სწავლისა და განვითარების პროცესში, ანუ, ყოველ შემთხვევაში, თავიდან არ გამოვიგონებდით „ველოსიპედს“.

სოკრატე, თავისი გამონათქვამით, აღნიშნავს, რომ ჩვენ მზად უნდა ვიყოთ, გადავხედოთ ჩვენს შეხედულებებს და, საჭიროების შემთხვევაში, გადავფასოთ ისინი, თუ გვსურს ყოველი მოგზაურობიდან რაიმე ახალი შევიძინოთ და ვისწავლოთ. ხოლო, თუ ჩვენ, ჩვენი მკაცრად ჩამოყალიბებული და წინასწარ განსაზღვრული იდეაფიქსით ვმოგზაურობთ სხვადასხვა ქვეყანაში და მიგვაჩნია, რომ მხოლოდ ჩვენი საკუთარი შეხედულებაა უტყუარი, შეუვალი და ასეც ვიქცევით, მაშინ ჩვენ, მართლაც, მხოლოდ „საკუთარ თავს დავატარებთ“ აქეთ-იქით სოკრატეს გაგებით და, ასეთ შემთხვევაში, ნამდვილად უმჯობესია დავრჩეთ სახლში, რადგან იმ სარგებელს, რაც ორგანული და განმსაზღვრელია ასეთი ურთიერთობებისთვის, მაინც ვერ ვხედავთ და ვერ ვითვისებთ.

სასამართლოების საერთაშორისო თანამშრომლობისთვის კი აღნიშნული იმას ნიშნავს, რომ, ვინაიდან ჩვენ საკანონმდებლო თავისებურებებისა და განსხვავებული ნორმატიული დებულებების გამო „შეზღუდულები“ ვართ კონკრეტულ მატერიალურ თუ საპროცესო-სამართლებრივ პრობლემებზე დისკუსიების კუთხით (თუმცა, არსებობს ისეთი შემთხვევებიც, რომ სახეზეა მსგავსება ამ კუთხითაც), ჩვენი თანამშრომლობა უმთავრესად მიმართული უნდა იყოს ისეთ ზოგად და, იმავდროულად, ფუნდამენტურ ასპექტებზე, როგორცაა, მაგალითად, მოსამართლის დამოუკიდებლობა, მოსამართლისა და მოქალაქეების ურთიერთობა, მისი დამოკიდებულება მხარეებთან და ასევე ადვოკატებთან. განსაკუთრებით ახალი დემოკრატიის სამართლებრივ სახელმწიფოებს აკლიათ ამ კუთხით გამოცდილება, რაშიც მათ დახმარებას გაუწევენ უფრო ხანგრძლივი დემოკრატიული ტრადიციების მქონე ქვეყნები და მათი სასამართლოები. ეს მნიშვნელოვნად წაადგება თითოეული მოსამართლის საქმიანობას. და პირიქით, ხანგრძლივი და მყარი დემოკრატიული ტრადიციების მქონე სახელმწიფოების მოსამართლეები თავიანთი კოლეგებისაგან იგებენ, თუ როგორია განვითარების ცოცხალი და დინამიური პროცესი და მათი როლი ამ პროცესში. როგორია სწრაფ ტემპში რეფორმირებადი და ცვლადი კანონმდებლობის ფარგლებში მუშაობა და მასთან დაკავშირებული გამოწვევებისათვის თავის გართმევა, როგორია გარდატეხის პერიოდის მოსამართლეობა.

სხვა ქვეყნის გამოცდილების გაცნობა შესაძლებელია არა მხოლოდ პირადი კონტაქტებით, არამედ შესაბამისი წერილობითი წყაროების გაცნობითა და ანალიზით. ხოლო, ისეთ საკითხებში, სადაც საუბარი ნაკლებად არის

ფაქტებზე და მონაცემებზე, არამედ თვითშეგნებაზე, მუშაობის მეთოდზე, დამოკიდებულებაზე და მოსამართლის პროფესიის სხვა მსგავს თავისებურებებზე, მაინც არსებითი და შეუცვლელია პირადი, ადამიანური ურთიერთობები და საკუთარი თვალთ დახახული პროფესიული სინამდვილე. დარწმუნებული ვარ, ამ მხრივ, ვერანაირი ლიტერატურა ვერ ჩაანაცვლებს პირად, ადამიანთაშორის თანამშრომლობას. გარკვეული საუბრები, ურთიერთობები ითვალისწინებს ასევე ნდობის მაღალ ხარისხს მონაწილეთა, მოსაუბრეთა შორის, განსაკუთრებით კი, როცა საქმე ეხება გარკვეულ პრობლემებს, დაძაბულობას ხელმძღვანელობასთან ან ხელისუფლების სხვა შტოსთან, მაგალითად, აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან. ამიტომ, მაინც, არსებითი და მნიშვნელოვანია პერსონალური და არა მხოლოდ ელექტრონულ-ვირტუალური ურთიერთობა კოლეგებს შორის.

საერთაშორისო ურთიერთობები სასამართლო სისტემაში გამართლებული და მიზანშეწონილია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც არსებობს ნება იმისა, რომ გავიცნოთ უცხო ქვეყნის სიახლეები, მათი მიდგომები, ახალი კოლეგები და მათ გარშემო არსებული ვითარება. გავანალიზოთ ეს ყველაფერი და მიღებული შედეგები წარვმართოთ და გამოვიყენოთ კიდევ უფრო წარმატებული სამომავლო თანამშრომლობისთვის. თუ ეს ნება და ინტერესი სახეზეა, მაშინ საერთაშორისო ურთიერთობები სასამართლო სისტემაში თავის მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს და გაამდიდრებს ისეთ მნიშვნელოვან ღონისძიებებს, როგორიცაა ჩვენი მიმდინარე კონფერენცია.

2013 წლის 27-28 სექტემბრის მოსამართლეთა კონფერენციაზე განხილული შემაჯამებელი საკითხები

შენიშვნა: (აღნიშნული საკითხები არ გამოხატავს დამსწრე მოსამართლეთა ერთიან შეხედულებას და, ამდენად, მას არ აქვს რაიმე ოფიციალური სახე)

სამოსამართლო ეთიკა და პასუხისმგებლობა

დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მართლმსაჯულების ჩამოყალიბება ეთიკური და დისციპლინური წესების დაცვის საფუძველზე, რისთვისაც არსებითია მოსამართლეთა კანდიდატებისა თუ მოსამართლეების სათანადოდ შერჩევა და გადამზადება. ამ საკითხებს ყურადღება უნდა დაეთმოს, როგორც მომზადების საწყის ეტაპზე, ასევე განგრძობითი განათლების პროცესში. მოსამართლეებს უნდა ჰქონდეთ სამართლიანი და გამჭვირვალე სასამართლოს ფუნდამენტური უფლება, რომელიც ხორციელდება პროფესიონალი მოსამართლეებისაგან შემდგარი დამოუკიდებელი ორგანოს მიერ.

მოსამართლეთა დატვირთვა და საქმეთა განაწილება

კანონით განისაზღვროს გამონაკლისები საქმეთა ელექტრონული განაწილების სისტემიდან (ჯგუფის წევრების აზრია, რომ შეიძლება გადაწყვეტილება ასეთ გამონაკლისებზე იყოს დასაბუთებული და გახდეს საჯარო).

მოსამართლეთა კარიერა

მოსამართლეთა შერჩევისა და დანიშვნის სისტემის გაუმჯობესება: კანონით გათვალისწინებული კრიტერიუმების საფუძველზე, შეფასების ქულათა სისტემაზე დაფუძნებით.

მოსამართლეთა შეფასება

მოსამართლეთა შეფასება უნდა ემყარებოდეს მაქსიმალურად გამჭვირვალე, ობიექტურ კრიტერიუმებს და მისი მთავარი მიზანი უნდა იყოს,

კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია

გააუმჯობესოს მართლმსაჯულების ხარისხი და შექმნას მოსამართლეთა დანინაურებისთვის სამართლიანი საფუძველი. სასურველია, საქართველოში მოქმედ სისტემას, დაემატოს მოსამართლეთა დარბაზში კომუნიკაციის შეფასება და კვლავაც გაგრძელდეს ერთობლივი მუშაობა მისი შემდგომი სრულყოფის მიზნით. მოსამართლეს უნდა გააჩნდეს უფლება არგუმენტირებულად გაასაჩივროს შეფასების შედეგი, თუ არ ეთანხმება მას.

სამოსამართლო სწავლება და სასწავლო დანახარებები

მოსამართლეთა კანდიდატების სწავლების ვადის 15 თვემდე გახანგრძლივება და სკოლის როლის გაზრდა მოსამართლეთა დანიშვნის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

მოსამართლის ანაზღაურება და სოციალური გარანტიები

პრემიებისა და მოსამართლეთა სხვა წახალისების სისტემის გაუქმება.

ზეგავლენისგან მოსამართლის დაცვის სამართლებრივი მექანიზმები

სასამართლოს თავმჯდომარეთა ინსტიტუტის რეფორმირება, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლე-წევრების არჩევის რეფორმირება, მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხის რეფორმირება, მოსამართლეთა კანდიდატების შერჩევისა და დანიშვნის ინსტიტუტის რეფორმირება, საქმეთა განაწილების ინსტიტუტის რეფორმირება, მოსამართლეთა განტვირთვა.

მართლმსაჯულება და გენდერული ასაქმება

სასამართლო თავმჯდომარეებად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებად და, ზოგადად, სასამართლო სისტემაში ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე ქალთა რიცხვის გაზრდა.

სასამართლო გამჭვირვალობა და საზოგადოებასთან ურთიერთობა

სასამართლოებისადმი საზოგადოების ნდობის ამაღლების გეგმა.

მოსამართლეთა თვითმმართველობა

მოსამართლეთა თვითმმართველობაში ინდივიდუალური მოსამართლის როლის გაზრდა, როგორც სასამართლოს სისტემის თვითმმართველობაში, ასევე სასამართლოში, თვითმმართველი რგოლის ე.წ. სასამართლო პრეზიდენტის შემოღების გზით, ასევე სხვა თვითმმართველ ერთეულებში, სადაც უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საქმიანობის გამჭვირვალობა. ასევე, საქმეთა განაწილების წესის განსაზღვრისას, სასურველია, მოსამართლეთა აზრის მოსმენა და გათვალისწინება პირდაპირ ან ირიბად.

მოსამართლეთა ბაერთიანება

მოსამართლეთა ასოციაციებს შეექმნას ნორმატიული საფუძველი და ქმედითი მექანიზმი სასამართლო სისტემაში მიმდინარე პროცესებში ჩასართავად.

მოსამართლეთა ასოციაციებმა გააღრმავონ და გააძლიერონ კომუნიკაცია და ურთიერთობა თვითოეულ მოსამართლესთან, ინდივიდუალური ან სისტემური პრობლემების გადაჭრის მიზნით.

საერთაშორისო საზოგადოება მხარში დაუდგეს მოსამართლეთა ასოციაციებს მრავალმხრივი ფორუმების, შეხვედრების, სემინარების ორგანიზებაში.

მოსამართლეთა საერთაშორისო ურთიერთობები

საერთაშორისო ურთიერთობები უნდა გაგრძელდეს და გაღრმავდეს, ამისათვის კი აუცილებელია, ერთი მხრივ, გარკვეულწილად უწყვეტობის უზრუნველყოფა, ხოლო, მეორე მხრივ, აღნიშნულ ურთიერთობებში უნდა მოხდეს მოსამართლეთა წრის გაფართოება.

სარჩევი

<i>აგნიშკა კლონოვიეცკა-მილარტი</i> სასამართლოს დამოუკიდებლობა და სიტყვის თავისუფლება	13
<i>ვიქტორია ჰენლი</i> მოსამართლის მოვალეობების შესრულებისადმი გულგრილობა და მისი შედეგები.	29
<i>ულრიჰ ჰაგენლოხი</i> გადატვირთული სამართალწარმოება და სასამართლოში საქმეთა გადანაწილება	40
<i>დავით ლიბრაძე</i> „მოსამართლეთა დატვირთვა და საქმეთა განაწილება“.	48
<i>ტიმოთი ჯ. ბალანდი</i> კონფერენცია თემაზე სასამართლოს დამოუკიდებლობა და მოსამართლის პროფესია	62
<i>ტიმოთი ჯ. ბალანდი</i> შეფასების პროცესის მიზანი	75
<i>ფრანჩესკო კონტინი</i> მოსამართლეთა ინდივიდუალური შეფასება.	80
<i>მაია ბაქრაძე</i> მოსამართლის ინდივიდუალური შეფასება და დანინაურება	87
<i>ნათია ქუთათელაძე</i> მოსამართლის მიერ მოვალეობის დარღვევა და მისი შედეგები	94
<i>მაია ვაჩაძე</i> მოსამართლის მიერ მოვალეობის დარღვევა და მისი შედეგები	97

<i>ბერტ მანი</i>	
სამოსამართლო სწავლება და სასწავლო დანესებულებები	105
<i>თამარ ზამბახიძე</i>	
იუსტიციის უმაღლესი სკოლის პრიორიტეტული მიმართულებები (რეალობა და პერსპექტივა).	110
<i>ასტრიდ ფლური</i>	
ზეგავლენისგან მოსამართლის დაცვის სამართლებრივი მექანიზმები	115
<i>ულრიკე შულცი</i>	
სასამართლო სისტემა და გენდერული საკითხები	121
<i>ულრიკე შულცი</i>	
მართლმსაჯულება და გენდერი	128
<i>ნათია ჯორბენაძე</i>	
მართლმსაჯულება და გენდერული ასპექტები	135
<i>მარკ ვესტი</i>	
სასამართლო გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობა . . .	138
<i>მარკ ვესტი</i>	
მართლმსაჯულების სისტემის გამჭვირვალობა და საზოგადოების ინფორმირებულობა	142
<i>საბინე შონკნეჰტი</i>	
მოსამართლეთა თვითმმართველობა სასამართლოში და მთლიანად მართლმსაჯულების სისტემაში.	147
<i>დიტმარ ონუსაიტი</i>	
საერთაშორისო ურთიერთობები მართლმსაჯულების სფეროში	153
2013 წლის 27-28 სექტემბრის მოსამართლეთა კონფერენციაზე განხილული შემაჯამებელი საკითხები	159

